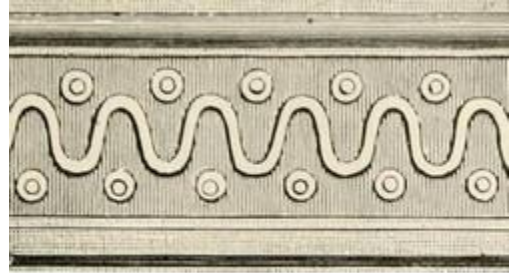

ნებისმიერი – არასავალდებულო, ყოველგვარი, ყოველნაირი, თავისუფალი; რაც რაიმე წესით შეზღუდული არ არის.

ნებულა (ინგლ. nebuly/nebule<ბერძ. nephelē დრუბელი) – არქიტექტურული ნატეხი, რომელსაც ზიგზაგის ფორმა აქვს (ნახ. 1).

ნახ. 1

ნეგოცია (ლათ. negotium ვაჭრობა) – კომერციული გარიგება.

ნედლეული – 1. ნედლი ნავთობი და ბუნებრივი აირი, იმპორტირებული ნედლი ნავთობისა და ბუნებრივი გაზის ჩათვლით, რომლებიც გამოიყენება ნავთობისა და აირის გადამამუშავებისა და ტრანსპორტირებისათვის; 2. შრომის საგანი, რომელმაც შრომის ზემოქმედებით განიცადა გარკვეული ცვლილება და საჭიროებს შემდგომ გადამამუშავებას. ნ. ორი სახისაა: სამრეწველო და სასოფლო-სამეურნეო. სამრეწველო თავის მხრივ არის მინერალური და ხელოვნური. მინერალური ნ. გამოყენების სფეროს მიხედვით სხვადასხვაგვარია: სათბობ-ენერგეტიკული, მეტალურგიული, სამთო-ქიმიური, საშენი მასალებისთვის განკუთვნილი და სხვ. მრეწველობის ზოგიერთ დარგში პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს ნ. დაყოფას პირველად და მეორეულ ნედლეულად. მეორეული ნ. (ჯართი, მაკულატურა) სწორი გამოყენება უზრუნველყოფს საზოგადოებრივი შრომის ეკონომიას; 3. დაუმუშავებელი მასალა პროდუქციის დასამზადებლად.

ნედლი (შეუმჟკნარი) – ყველაფერი ის, რაც ტენით არის გაჟღენთილი, გაჯერებული.

ნედლი წყალი – ქიმიურად დაუმუშავებელი და მექანიკური მინარევებისგან გაუწმენდავი წყალი.

ნეიზელბერი (გერმანული ვერცხლი) – სპილენძის შენადნობი ნიკელთან (13,5-16,5%) და თუთიასთან (18-22%). ჰაერზე არ იჟანგება. გამოიყენება სამედიცინო ინსტრუმენტების, სატელეფონო აპარატურის, ჭურჭლის, მხატვრული ნაკეთობების დასამზადებლად.

ნეიტრალი – ელექტროგენერატორის, ტრანსფორმატორის ან ძრავის ხვიას საერთო წერტილი, შეერთებული ვარსკვლავისებურად; ნეიტრალური გამტარი.

ნეიტრალური (ლათ. neytralis საშუალო) – 1. ვინც არ ემხრობა არც ერთ მხარეს; 2. ქვეყანა (ტერიტორია), სადაც საერთაშორისო შეთანხმების მიხედვით არ შეიძლება ომის წარმოება, სამხედრო ძალების განლაგება; 3. კონსტრუქციის გაანგარიშებისას ღერძი ან სიბრტყე, რომელიც ერთმანეთისგან ყოფს ტანის გაჭიმულ და შეკუმშულ ნაწილებს (მაგ., გაღუნული კოჭის განივკვეთის ნეიტრალური შრე და სხვ.).

ნეიტრალური დაწნევა – მასალის ფორებში არსებული წყლის დაწნევა.

ნეიტრალური ფენა – ძელის ბოჭკოთა ფენა, რომელიც არ იცვლის თავის სიგრძეს ძელის ღუნვისას.

ნეიტრალური ღერძი – გაღუნული ძელის განივკვეთში მდებარე წრფე, რომლის გასწვრივაც ნორმალური ძაბვა ნულის ტოლია.

ნეიტრონი (ლათ. neutrum არცერთი) – ატომის ბირთვში შემავალი ნაწილაკი, რომელსაც არა აქვს ელექტრული მუხტი.

ნეკერი – ხის კვირტებიანი ნორჩი ტოტები.

ნეკერჩხალი (ლათ. Acer) – ფოთლოვან მცენარეთა გვარი ნეკერჩხლისებრთა ოჯახისა. 40 მ-მდე სიმაღლის ერთ-, ორ- ან მრავალსახლიანი (პოლიგამური) ფოთოლმცვივანი ხე (ნახ. 1). შეიცავს 150-მდე სახეობას, რომელიც გავრცელებულია ევრაზიაში, ჩრდილოეთ და ცენტრალურ ამერიკასა და ზონდის არქიპელაგის კუნძულებზე, ზომიერი და სუბტროპიკული ჰავის პირობებში, ნოყიერ და დაწრეტილ ნიადაგებზე. ზოგი ეგუება ნიადაგის სუსტ დამლაშებას. ყინვაგამძლე მცენარეა. კავკასიაში 11 სახეობაა, საქართველოში – 9. გავრცელებულია დაბლობიდან სუბალპურ სარტყლამდე. ნ. მერქანი მკვრივი, გამძლე და მაგარია, კარგად პრიალდება. სიმკვრივე 510-770 კგ/მ³. გამოიყენება, როგორც დეკორატიული ხე, აგრეთვე გრეხილი ავეჯის, მუსიკალური ინსტრუმენტების, სახაზავების, სასპორტო ინვენტარის, თხილამურების, ბოულინგის კეგლის, ბეისბოლის ბიტის, ბაიდარკის ნიჩბის, წისქვილის ბორბლის მუშტას, სართავი ჯარას, თოფის კონდახის, სამზარეულო ჭურჭლისა და სხვ. ნაკეთობების დასამზადებლად. მშენებლობაში მისი გამოყენება შეზღუდულია მასალის სიმძირის გამო. გავრცელებული ჯიშებია: აზიური "გინალა", ამერიკული წითელი, თათისებრი, თათრული, თეთრი, შაქრის, იაპონური, ივანფოთოლა, კოლხური, ლეკა, მანჯურიის, მაქსიმოვიჩის, მაღალმთის ბოყვი, მახვილფოთლა, მდინარისპირა, მინდვრის, მონპელეს, მწვანექრქიანი, ნაცრისებრი, სამფოთლა, სოსნოვსკის, სტევენის, ტრაუტვეტერის (მაღალმთიანი), ყვითელი, შაქრის, წვრილფოთლოვანი და სხვ.

ნახ. 1

ნეკერჩხალი ქართული – ფოთლოვანი ხის ჯიშში, სიმაღლით 5-15 მ, აქვს კოხტა, ლამაზი ვარჯი ხშირი ტოტებით; ფოთლები – მომწვანო, სამწაკეთიანი, წვრილი და ხორციანი, სწორად მდგომ მტევნისებურ ყვავილედებად შეკრული; მერქანი – მკვრივი და ლამაზი ტექსტურის. გავრცელებულია, ძირითადად, ქიზიყში (კახეთი) და ქვემო ქართლში. გამოიყენება ავეჯის, სასპორტო იარაღების, საყოფაცხოვრებო ნივთების დასამზადებლად, აგრეთვე, როგორც დეკორატიული ხე ბაღებისა და პარკების მოსაწყობად.

ნეკი (ინგლ. neck კისერი) – მაგმური ქანის სვეტისებრი სხეული, რომლითაც ამოვსებულია ვულკანის ყელი (ლავა, ტუფები, შერეული გენეზისის ბრექჩიები და სხვ.). გვხვდება აგრეთვე დედამიწის ზედაპირზე ექსტრუზივის სახით. განივკვეთში ნეკი მომრგვალოა, ოვალური ან დარღვეული გარშემოხაზულობის, რომლის ზომები რამდენიმე მეტრიდან 1,5 კმ-მდეა. ფხვიერი ვულკანური მასალის დამტვრევის შემდეგ ნ., ჩვეულებრივ, ძლიერ არის სახეშეცვლილი პოსტმაგმატური აირჰიდროთერმებით. რბილ ქანებთან

ნახ. 1

შელწევის შემდეგ ნეკი ეროზიის გავლენით იღებს სვეტისებრ ამონაწევს (ნახ. 1).

ნეკრესი (ინგლ. Nekresi) – ქართული ხუროთმოძღვრების ერთ-ერთი უძველესი ძეგლი – IV-VI საუკუნის სამონასტრო კომპლექსი კახეთში (ნახ. 1. საერთო ხედი). მდებარეობს ყვარლის რაიონის სოფელ შილდის მახლობლად, კავკასიონის ქედის განშტოებაზე, ნეკრესის მთაზე. კომპლექსში შემავალი ნაგებობებია: სამლოცველო (IV ს.), სამეკლესიანი ბაზილიკა (VI-VII ს.), გუმბათიანი ეკლესია (VIII-IX ს.), საეპისკოპოსო სასახლე (IX ს.), კოშკი (XVI ს.), მარანი, სატარაპეზო, სენაკები, მცირე სამლოცველოები და სხვა დამხმარე ნაგებობები.

საქართველოში ქრისტიანობის შემოსვლის შემდეგ, IV საუკუნეში, მეფე თრდატმა (მირიან მეფის შვილიშვილი) სწორედ აქ, ამ მთაზე, ააგო ეკლესია, რომელიც ახლანდელი ს. შილდასთან გადაშლილ ვაკეზე გაშენებულ ძველთაძველ ნაქალაქარს (მეფე ფარნაჯომის მიერ ძვ. წ. II-I საუკუნეებში დაარსებული ქ. ნეკრესი) გვირგვინივით თავს ედგა და ქრისტიანობის წარმართობაზე უპირატესობის სიმბოლოს წარმოადგენდა.

ნახ. 1

ნეკრესის სამონასტრო კომპლექსი რამდენიმე ძეგლს აერთიანებს, რომელთაგან IV საუკუნის II ნახევრის მცირე ზომის სამლოცველო (ბაზილიკა) ერთ-ერთი უძველესია საქართველოში დღემდე მოღწეულ ეკლესიათაგან. ეს უადრესი ეკლესია, გეგმაში ზომით 4,6x3,8 მ, მსგავსად ამ რეგიონის სხვა ძეგლებისა, ნაგებია ფლეთილი ქვით და დგას საგანგებოდ შექმნილ საყრდენზე (სუბსტრუქციაზე), რომელშიც კრიპტაა (სამძვალე) მოწყობილი. ეს მცირე თავისებური ნაგებობა გარეთა სივრცისკენ თაღებით იხსნება. ეკლესიის ცენტრალური

ნავი ძალიან ვიწრო და მაღალია. აღმოსავლეთით ნალისებრი ფორმის აფსიდით მთავრდება. ასევე ნალისებრია ფართო ფორმის თაღები, რომლითაც ცენტრალური ნავი გვერდითებს უკავშირდება. მკაფიოდ გამოვლენილი ნალი, ქართული ხუროთმოძღვრების ეს ერთ-ერთი ადრეული ფორმა, არაერთგზის არის გამოყენებული ამ სამლოცველოშიც. ასეთივე ნალისებრი ფორმის თაღით სრულდება ყველა სარკმელი. ზემოთ აღწერილი ნეკრესის მცირე ეკლესია პირველი ქრისტიანული ნაგებობაა საქართველოში.

ნეკრესის ღვთისმშობლის მიძინების სახელობის სამეკლესიანი ბაზილიკა VII საუკუნის დასაწყისს განეკუთვნება და ამ ტიპის ეკლესიათა ჩამოყალიბებულ, კლასიკურ ნიმუშს წარმოადგენს (ნახ. 2. სამეკლესიანი ბაზილიკა).

ნაგებია თლილი ქვითა და შირიმით. იგი გეგმით მართკუთხაა. მონასტრის მთავარი ტაძრის საკურთხეველი სამნაწილიანია (შესაძლებელი იყო სამი წირვის ერთდროულად ჩატარება). გვერდითი ეკლესიები ცენტრალურზე პატარაა. დასავლეთით მთავარი, ხოლო ჩრდილოეთითა და სამხრეთით შესასვლელებია. ეკლესია XVI საუკუნეში მოუხატავთ და თითქმის სრულადაა შემონახული ბაზილიკის ცენტრალურ ნაწილში. შემორჩენილია ქართული და, ნაწილობრივ, ბერძნული ფრესკული წარწერები.

ნახ. 2

VIII-IX საუკუნეებში (ქართული ხუროთმოძღვრების განვითარების ე.წ. გარდამავალი პერიოდი) კომპლექსს ჩრდილო-დასავლეთიდან დაემატა გუმბათიანი ეკლესია (X ს.) (ნახ. 3. გუმბათიანი ეკლესია), რომელიც გეგმის თავისებურებით გამოირჩევა. ეკლესია ნაგებია ფლეთილი ქვით, კუთხეებსა და ყველა კონსტრუქციულ ნაწილებში შირიმია გამოყენებული. ეკლესიის ფასადები სადაა. ერთადერთ დეკორაციულ ელემენტს დასავლეთ ფასადზე

ნახ. 3

გამოკვეთილი ჯვარი წარმოადგენს. აღმოსავლეთ ფასადზე კი, იმავე შირიმის წარბი სარკმლის თავზე. ინტერიერში მთავარი ეკლესია ღრმა საკურთხევლით სრულდება. მის ორივე მხარეს მართკუთხა პასტოფორუმებია განთავსებული (სამსხვერპლო და სადიაკვნე), ხოლო მათ გაგრძელებაზე, სიმეტრიულად, აფსიდებით დასრულებული გვერდითი "ეკლესიებია" მოცემული. ნეკრესის გუმბათიანი ეკლესია განთავსებულია მონასტრის კომპლექსის დასავლეთ ნაწილში, იგი აღიქმება როგორც ანსამბლის კომპოზიციის დამასრულებელი წერტილი.

VIII-IX საუკუნეებში, გუმბათიანი ეკლესიის აღმოსავლეთით, ხევის პირას აუგიათ გრძელი, ორსართულიანი საეპისკოპოსო სასახლე (ნახ. 4. საეპისკოპოსო სასახლე). სასახლის ოთახები ანფილადური წესით არის განლაგებული; პირველი

სართულის მთავარ დარბაზში შემორჩენილია რვაწახნაგა სვეტი, რომელსაც ზედა სართულის იატაკის სისტემის მთავარი კოჭები ეყრდნობა. მოგვიანებით, ამ სვეტის ორივე მხარეს, კედელი ჩაუშენებიათ. სასახლის დარბაზში უამრავი ნიში და უზარმაზარი ბუხრებია მოწყობილი. სასახლის გაგრძელებაზე აღმოსავლეთით, განლაგებულია ერთსართულიანი შენობა, რომელშიც მარანია მოწყობილი (ნახ. 5, ნახ. 6: მარანი). მარნის თავზე XVI საუკუნეში ააშენეს ოთხსართულიანი ოთხკუთხა თავდაცვითი დანიშნულების მქონე კოშკი (ნახ. 7. კოშკი), რომელშიც მოხვედრა უშუალოდ მარნიდანაა შესაძლებელი. კოშკი მაღალია, სართულშუა გადახურვები ხისაა. ანსამბლი გარშემორტყმულია ქვის გალავნით. შემოსასვლელი გალავანს სამხერთ-დასავლეთით ჰქონდა. გვიან შუა საუკუნეებში კომპლექსს მცირე ზომის, კოხტა დარბაზული სამლოცველო შეემატა (ნახ. 8. მცირე სამლოცველო). ნეკრესის მონასტერი საუკუნეთა განმავლობაში ქართული კულტურის უმნიშვნელოვანეს საეკლესიო და საგანმანათლებლო ცენტრს წარმოადგენდა.

ნახ. 4

ნახ. 5

ნახ. 6

ნახ. 7

ნახ. 8

ნეკროპოლისი (ნეკროპოლი) (ბერძ. nekros მკვდარი და phagos ქალაქი) – ანტიკური ქალაქის განაპირას მოწყობილი დიდი სასაფლაო აკლდამებითა და საფლავის ქვებით (მაგ., ძველი ათენის დიპილონის ნეკროპოლისი, ძველ ეგვიპტეში – თებეს ნეკროპოლისი ფარაონთა და დიდებულთა აკლდამებითა და სხვა.

ნემსი – 1. ლითონის წვრილი ჩხირი, რომელსაც ერთი ბოლო წვეტიანი აქვს, მეორე კი გახვრეტილი (ძაფის ასაგებად); იხმარება საკერავად; 2. წაწვეტებულთავიანი ლითონის ჩხირი; გამოიყენება სხვადასხვა მიზნით (გრამოფონისთვის, მედიცინაში); 3. წვრილი მანიშნებელი ციფერბლატზე, კომპასზე ან სხვა ხელსაწყოზე; 4. ფიჭვის ან ნაძვის ხის ტოტებზე ბასრი, ხისტი, წვრილი წიწვები; 5. წაწვეტებული კლდე ან პიკი. ნემსის სახეებია: გამომშვები, გასაყრელი, მამდიდრებელი, მარტენსიტის, წელი სვლის, სამედიცინო, სარეგულაციო, საქსოვი, ტივტივას, ჩამკეტი და სხვ.

ნეო (ბერძ. neos ახალი) – რთული სიტყვების პირველი შემადგენელი ნაწილი – ნიშნავს "ახალს".

ნეობაროკო (ბერძ. neos ახალი და ფრანგ. baroque არასწორი ფორმის მარგალიტი) – არქიტექტურის, მხატვრობისა და დეკორატიული ხელოვნების ქმნილებები, რომელშიც

გამოყენებულია ბაროკოს სტილის მნიშვნელოვანი ასპექტები. ნეობაროკოს არქიტექტურის თვალსაჩინო ნიმუშებია: აშტონის მემორიალი (ლანკასტერი, ინგლისი); ბელოსელსკი-ბელოზერსკის სასახლე (სანკტ-პეტერბურგი, რუსეთის ფედერაცია) (ნახ. 1); კრისტიანსბორგის სასახლე (კოპენჰაგენი, დანიის სამეფო); ორთაქის მეჩეთი (სტამბოლი, თურქეთის რესპუბლიკა); გარნიეს სასახლე (პარიზის ოპერა, საფრანგეთის რესპუბლიკა); ზემპერის ოპერა (ქ. დრეზდენი, გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა) (ნახ. 2); სცეჩენის სამკურნალო აბანო (ბუდაპეშტი, უნგრეთი) და სხვ.

ნახ. 1

ნახ. 2

ნეობერძული სტილი – XVIII-XIX საუკუნეების არქიტექტურული მიმართულება, რომელიც დაფუძნებული იყო ანტიკური ბერძნული არქიტექტურული ფორმების დაბრუნებაზე.

ნეოგოტიკა (ფსევდოგოტიკა) – XVIII-XIX საუკუნეებში გოტიკური არქიტექტურის აღორძინების მცდელობა ინგლისში ისტორიულ და რომანტიკულ საფუძველზე. ამ მიმართულებამ გაიარა გზა ნანგრევებისა და საბაღე პავილიონების რომანტიკული სიყვარულიდან სახელმწიფო სიმბოლომდე – პარლამენტის შენობამდე ლონდონში (1834 წ.). ამ პერიოდში იქნა აგრეთვე აგებული მრავალი უმშვენიერესი ვიქტორიანული ტაძარი.

ნეოკლასიკა (ბერძ. νέος ახალი და ლათ. classicus სანიმუშო) – ნეოკლასიციზმი, ხელოვნების მიმდინარეობა, რომელიც განვითარდა XVIII-XIX საუკუნეების მხატვრობაში, არქიტექტურასა და ლიტერატურაში. ნეოკლასიციზმი ჩაისახა რომში, აქედან კი გავრცელდა საფრანგეთში, რასაც ხელი შეუწყო რომში ფრანგული აკადემიის არსებობამ. შემდეგში მსოფლიოს სხვა ქვეყნებშიც შეაღწია (ნახ. 1. იტალიური ნეოკლასიკა, ქ. ბანგოკი, ტაილანდი). ნ. ქადაგებს ანტიკური ხანის ღირებულებებისადმი დაბრუნებას. ძველი სტილის ამ ახალ გამოვლინებას სურდა ყველაფერი "მაღალ გემოვნებაში" მოექცია და შეფასების კრიტერიუმად მხოლოდ ანტიკურობა აეღო.

ნახ. 1

ნეოკლასიციზმი – XVIII-XIX საუკუნეების ხელოვნების მიმდინარეობა, რომელიც ჩაისახა რომში, აქედან კი გავრცელდა დასავლეთ ევროპაში. ემყარება ვინკელმანის პრინციპებს და ქადაგებს არქიტექტურაში მაღალი გემოვნების ანტიკური ღირებულებების დაბრუნებას. გამოირჩეოდა ნაგებობების თავშეკავებულობით, რაციონალიზმით, კლასიკურობით, გაწონასწორებული მოცულობებითა და მასით, სუფთა ხაზებითა და სხვ. მშენებლობაში ნეოკლასიციზმის ნიმუშებია: პრადოს მუზეუმი მადრიდში (ესპანეთი), შოტლანდიის სამეფო აკადემია (ნახ. 1), კანის მერია (საფრანგეთი), მოსწავლე-ახალგაზრდობის ეროვნული სასახლე თბილისში და სხვ.

ნახ. 1

ნეოლითი (ბერძ. νέος ახალი, განახლებული და lithos ქვა) – ახალი ქვის ხანა (დაახლოებით ძვ. წ. მე-6-დან მე-2 ათასწლეულამდე); ქვის ხანის უკანასკნელი ეპოქა, რომელსაც წინ უსწრებდა მეზოლითის ხანა და შემდეგ შეიცვალა ენეოლითის ხანით. ტერმინი „ნეოლითი“ მეცნიერებაში 1865 წელს შემოიტანა ინგლისელმა ეთნოგრაფმა და არქეოლოგმა ჯ. ლაბოკმა (1834-1913 წწ.) იმ პერიოდის აღსანიშნავად, როდესაც ადამიანი თავის საკვებს მარცვლეულის კულტივაციითა და ცხოველთა მოშინაურებით მოიპოვებდა, მაგრამ იარაღის დასამზადებლად (ხისა და ძვლის გარდა) ჯერ კიდევ მხოლოდ ქვას იყენებდა. ნეოლითის განმსაზღვრელი ნიშნებია: მიმთვისებლური მეურნეობიდან (ნადირობა, თევზჭერა, შემგროვებლობა) მწარმოებლურ მეურნეობაზე (მიწათმოქმედება, მეცხოველეობა) გადასვლა, თიხის ჭურჭლის გაჩენა, ქვის იარაღის გაპრიალება, გახვრეტა. ნეოლითის ეპოქად მიიჩნევა: ევროპასა და აზიაში ძვ. წ. VI-III ათასწლეულები, შუა აზიაში (ჯეითუნის კულტურა) – ძვ. წ. VI-V ათასწლეულები, ჩინეთში (იანშაო) – ძვ. წ. IV-III ათასწლეულები, ეგვიპტესა და ჩრდ. აფრიკაში – ძვ. წ. V-IV ათასწლეულები. კავკასიაში ნეოლითის ძეგლები ძირითადად თავმოყრილია დას. ამიერკავკასიაში, კერძოდ – დას. საქართველოში (ძვ. წ. VI-V ათასწლეულები). აქ გვხვდება როგორც ადრინდელი ნეოლითური უკერამიკო ნეოლითის კომპლექსები (ქობულეთი, ხუცუბანი, ანასეული I, ხორში, გალი I და სხვ.), ასევე განვითარებული ნეოლითის ხანის კომპლექსები (ოდიში, ანასეული II, კისტრიკი, გურიანთა, მელოური და სხვ.). განვითარებული ნეოლითის ხანას მიეკუთვნება აღმოსავლეთ ამიერკავკასიის ვრცელი ტერიტორიაც, რომელიც მოიცავდა სამხრეთ-აღმოსავლეთ საქართველოს, აზერბაიჯანის დიდ ნაწილს და არარატის ველს (შულავრისგორა, გადაჭრილი გორა, იმირის გორა, შომუფეთე, ხათუნარხი და სხვ.).

ნეონის ნათურა – ფლუორესცენციური ნათურის ერთ-ერთი სახეობა; სინათლის აირგანმუხტვადი წყარო, რომელშიც გამოყენებულია დაბალი წნევის ნეონის განმუხტვის გამოსხივება (ნახ. 1. ტიპური ნეონის ნათურა). გამოიყენება სასიგნალო, დეკორატიულ (ნახ. 2), სარეკლამო და სხვ. განათებისთვის.

ნახ. 1

ნახ. 2

ნეონი – სინთეზური კაუჩუკის სახესხვაობა, ქლორპრენული კაუჩუკი. შავი ფერის (ზოგჯერ ნაცრისფერი), რბილი, ფორებიანი, ელასტიკური მასალაა. არ ატარებს წყალს. მისგან ამზადებენ ტრანსპორტირებად საცხოვრებელ მოდულებს საერთაშორისო კოსმოსური სადგურებისათვის ("ნასა"-ს პროექტი), ჰიდროკოსტუმებს, დამცავ აქსესუარებს მცირე ზომის ელექტრონული ხელსაწყოებისთვის და სხვ. მდგრადია მზის სხივებისა და ქიმიურად აქტიური ნავთობპროდუქტების მიმართ, რაც საშუალებას იძლევა ნ. გამოყენებული იქნეს საკაბელო სისტემებში გარე დამცავ გარსად.

ნეორომანული სტილი (ინგლ. Romanesque Revival) – XIX საუკუნის ევროპული სტილი ხელოვნებაში, რომლის შემოქმედნი აქტიურად უკავსირდებოდნენ წინა ეპოქების სტილებს,

ნახ. 1

კერძოდ – რომანულს. ძირითადად გავრცელდა აშშ-სა და კანადაში 1870-1920 წლებში. საფუძვლად აღებული იყო XI-XII საუკუნეების რომანული არქიტექტურა, იმ განსხვავებით, რომ ნეორომანული სტილის შენობებში გამოიყენებოდა მარტივი ფორმის თაღები და ფანჯრები. ამ სტილის ერთ-ერთი ნაირსახეობა – რუნდბოკენსტილი, ფართოდ გავრცელდა გერმანიაში XIX საუკუნის 30-იან წლებში. ნეორომანული არქიტექტურული სტილის ცნობილი შენობებია: ილინოისის ტექნოლოგიური ინსტიტუტის მთავარი შენობა (Main building, Illinois Institute of Technology), ქ. ჩიკაგო, შტატი ილინოისი, აშშ (ნახ. 1); სმიტსონის ინსტიტუტის შენობა (The Smithsonian Institution Building), ქ. ვაშინგტონი,

კოლუმბიის ოლქი, აშშ; წმინდა სამების კათოლიკური ეკლესია (Holy Trinity Catholic Church), ქ. შრივპორტი, შტატი ლუიზიანა, აშშ (ნახ. 2); როისის შენობა (Royce Hall, University of California), კალიფორნიის უნივერსიტეტი, ლოს ანჯელესი, შტატი კალიფორნია, აშშ (ნახ. 3); საუნივერსიტეტო კოლეჯი (University College), ქ. ტორონტო, კანადა; წმინდა სიმეონესა და წმინდა ელენეს ეკლესია (Catholic church of St. Simeon and St. Helena), ქ. მინსკი, ბელარუსის

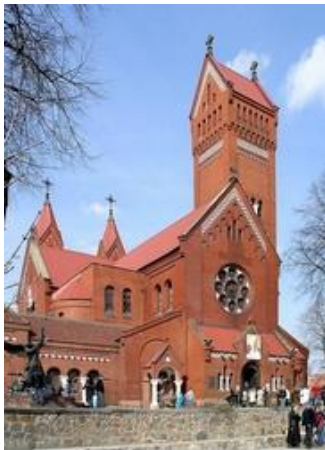
რესპუბლიკა (ნახ. 4); გიორგი რაკოვსკის სახელობის სამხედრო აკადემია (Georgi Rakovski Military Academy), ქ. სოფია, ბულგარეთის რესპუბლიკა; სამლოცველო, ვაიდაჰუნადის ციხე (Chapel, Vajdahunyad Castle), ქ. ბუდაპეშტი, უნგრეთი (ნახ. 5); წმინდა მარიამის ევანგელისტური ლუთერანული ეკლესია (Evangelical Lutheran Church of Saint Katarina), სანკტ-პეტერბურგი, რუსეთის ფედერაცია (ნახ. 6); მანილის ტაძარი, ინტრამუროსი (Manila Cathedral, Intramuros), ქ. მანილა, ფილიპინების რესპუბლიკა (ნახ. 7) და სხვ.

ნახ. 2

ნახ. 3

ნახ. 4

ნახ. 5

ნახ. 6

ნახ. 7

ნეოტექტონიკა (ბერძ. νέος ახალი, განახლებული და tektonikós მშენებლობის ხელოვნება) – ტექტონიკის ნაწილი, რომელიც შეისწავლის დედამიწის ნეოგენისა და ანთროპოგენისდროინდელ ტექტონიკურ მოძრაობას; ეს მოძრაობა განსაკუთრებით დიდ როლს ასრულებს თანამედროვე რელიეფის წარმოქმნაში.

ნეოფუტურიზმი (ბერძ. νέος ახალი, განახლებული და იტალ. futurismo ფუტურიზმი) – XX საუკუნის მეორე ნახევრისა და XXI საუკუნის მიმართულება ხელოვნებაში, დიზაინსა და

ნახ. 1

არქიტექტურაში (ნახ. 1). მიმართულება, რომელიც უკან იტოვებს პოსტმოდერნიზმის სკეპტიკურ ხასიათსა და იდეალისტურ რწმენას. ეს ავანგარდისტული მოძრაობა არის სწრაფად მზარდი ქალაქების პრაქტიკულობის ფუტურისტული ცვლა. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ მსოფლიოში ჩამოყალიბდა სწრაფი ინდუსტრიალიზაციის აზრი, რომელმაც წამოიღო აზროვნების სრულიად ახალი ნაკადი ცხოვრებაში, ხელოვნებასა და

არქიტექტურაში, რამაც მიგვიყვანა ჯერ პოსტმოდერნიზმთან, შემდეგ ნეომოდერნიზმთან და საბოლოოდ ჩამოყალიბდა ნეოფუტურიზმი. დასავლეთის ქვეყნებში ფუტურისტული არქიტექტურა განვითარდა არტდეკოში, გუგში, ჰაიტეკში და საბოლოოდ ნეოფუტურიზმში. ნეოფუტურისტულ მშენებლებს, არქიტექტორებს, დიზაინერებს სჯერათ რომ ქალაქები გარეთ უშვებენ ემოციებს გარკვეული ფაქტორებით (ეკოლოგიური განვითარება, ეთიკური ღირებულება, ახალი მასალები) და თვლიან რომ ახალი ტექნოლოგიებით უნდა მოხდეს ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესება ქალაქის მაცხოვრებლებისათვის.

ნერგი – დასარგავად განკუთვნილი ნორჩი მრავალწლოვანი მცენარე ან მისი ნაწილი.

ნერვიურა (ფრანგ. nervure<ლათ. nervus ძარღვი) – 1. ვერტიკალური და ჰორიზონტალური დაპროფილებული ზოლურები შენობის ფასადებსა და ინტერიერებში. ნერვიურათა სისტემა ქმნის კარკასს, რომელიც ამარტივებს თაღის წყობას; დამახასიათებელია გოტიკური სტილის ნაგებობებისთვის (ნახ. 1); 2. კამარის შიგა ზედაპირის დამანაწევრებელი დაპროფილებული ზოლი, წიბო; 3. საფრენი აპარატის ფრთის კონსტრუქციის განივი ძალური ელემენტი.

ნახ. 1

ნერვიურა დიაგონალური – ნერვიურული თაღის ელემენტი.

ნეტო (იტალ. netto წმინდა) – 1. საქონლის სუფთა მასა ტარის გარეშე; 2. პროდუქციის წმინდა მასა; 3. მოგების სიდიდე; 4. ბიუჯეტის მოცულობა დანაკარგების, გადარიცხვებისა და სხვა გამონაკლისებით.

ნეფელინი (ბერძ. nephelē ღრუბელი) – მომწვანო ან ღია ნაცრისფერი სილიკატების კლასის მინერალი, რომელიც წარმოადგენს ტუტე ქანების ერთ-ერთ ძირითად შემადგენელ ნაწილს. მისგან მიიღება ალუმინი, სოდა, სილიკოგელი და სხვ. გამოიყენება ცემენტის და სასუქების წარმოებაში.

ნეფი (ნავი, ცელა, ნაოსი) (ფრანგ. nef<ლათ. navis გემი, ხომალდი) – 1. ტაძრის (შენობის) მართკუთხედის ფორმის შიგა სივრცე, რომელიც შემოზღუდულია გარე კედლებით და დანაწევრებულია თაღნარებითა და სვეტნარებით; 2. აღორძინების ეპოქის ბაზილიკური შენობის ერთ-ერთი გრძივი ნაწილთაგანი.

ნეფი გვერდითი – ტაძრის სამხრეთის ან ჩრდილოეთის ნეფი.

ნეფი ცენტრალური – სამნავიანი ტაძრის მთავარი, ყველაზე მაღალი, შუა ნავი, რომელიც გვერდითა ნავებისაგან გამოყოფილია სვეტებით ან თაღებით.

ნეფოსკოპი (ბერძ. nephos ღრუბელი და skopein ყურება, შესწავლა) – ხელსაწყო, რომლითაც განსაზღვრავენ ღრუბელთა მოძრაობის სიჩქარესა და მიმართულებას.

ნეშო – ფოთლებიანი ხის ტოტი (მოკაფული) ან ფოთლები (მოკრეფილი, ჩამოცვენილი).

ნეშომპალა (ჰუმუსი) – ნიადაგის ორგანული, ჩვეულებრივ, მუქად შეფერილი ნაწილი, რომელიც წარმოქმნილია მცენარეული და ცხოველური ნარჩენების ბიოქიმიური გარდაქმნების შედეგად. მის შედგენილობაში შედის ჰუმინომჟავები (დიდი მნიშვნელობა აქვთ ნიადაგის ნაყოფიერებისათვის) და ფულვომჟავები (კრენისა და აპოკრენის). შეიცავს მცენარის კვებისათვის საჭირო ყველა ელემენტს, რომლებიც მიკროორგანიზმების ზემოქმედებით მცენარისთვის ადვილად შესათვისებელია. ნ. განსაკუთრებით დიდი რაოდენობით შეიცავს შავმიწა ნიადაგები. შედარებით მცირე რაოდენობითაა ეწერ და რუხ ნიადაგებში.

ნეჭა – სუფთად წნული ჭილობი.

ნიადაგთმცოდნეობა – მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის ნიადაგებს.

ნიადაგი – 1. დედამიწის ლითოსფეროს ზედაპირული ნაყოფიერი შრე, რომელიც არის ნახევრადფუნქციური ჰეტეროგენური ღია ოთხფაზიანი (მყარი, თხევადი, აირისებრი და ცოცხალი ორგანიზმები) სტრუქტურული სისტემა, ჩამოყალიბებული მთის ქანების გამოქარვისა და ორგანიზმების ცხოველუნარიანობის შედეგი; 2. გადატ. რისამე საფუძველი, საყრდენი. არსებობს ნიადაგის სახეები: ბურცვადი, გამოფიტული, გაფაშრებული, გაფხვიერებული, ელივიური, ეწრიანი, თიხნარი, თიხოვანი, ილუვიონური, კირიანი, ლამიან-ჭაობიანი, მერგელოვანი, მეტამორფული, მონალექი, მცენარეული, მწირი, ორგანოგენური, ტენტევადი, ტორფ-ჭაობიანი, ფხვიერი, ქვიანი, ცრუ, ჭაობიანი, ჰიდროაკუმულაციური და სხვ.

ნიადაგი ალუვიური – წვრილმარცვლოვანი ნაყოფიერი ნიადაგი შემოსაზღვრული წყლით, რომელიც მიედინება ჭალაში ან მდინარის კალაპოტში. თიხოვანი ან ქვიშოვანი ალუვიური დანალექები, აგრეთვე მინერალური მასალები, გადაიტანება წყლის ნაკადით და ილექება იქ, სადაც ნაკადი შენელებულია (ალუვიური პროცესი).

ნიადაგი დელუვიური – ნიადაგი, შედგენილი გამოფიტული ფხვიერი ნაშალი გამოქარული დანალექებისაგან, რომელიც გრავიტაციული ძალების ან ჩამომრეცხავი ზედაპირული წყლების გავლენით, გროვდება მთის ძირში.

ნიადაგი დილუვიური – ნიადაგი, რომლის შექმნა გენეტიკურად დაკავშირებულია ძველი ან ახალი სამთო მყინვარების (მორენა) გადაადგილებასთან. მოძრაობისას ყინულის მასაში

გროვდება გრუნტის ნატეხების, თიხის, თიხნარის, ქვიშის, ქვიშნარის, კენჭების, ნაშალის და სხვ. დიდი რაოდენობა, რომელიც მყინვარის გადნობის შემდეგ ქმნის დილუვიურ ნიადაგს.

ნიადაგი ელუვიური – ნიადაგი, რომელიც ხასიათდება ორგანული და მინერალური კომპონენტების გამოტანით.

ნიადაგი ილუვიური – ნიადაგი, რომელიც ხასიათდება ელივიური ჰორიზონტებიდან გამოტანილი ნივთიერებების დაგროვებით.

ნიადაგი კოლუვიური – ნიადაგი, წარმოქმნილი მაღლობის ძირში დაგროვილი დანალექებით, რომელსაც იწვევს წვიმის წყლები, გრუნტის უწყვეტი ცოცვადობის პროცესი ან ორივე ერთად. ნ. კ., როგორც წესი, შედგება ჰეტეროგენული დიაპაზონის ქანებისა და დანალექებისაგან, რომელიც იცვლება ლამიდან სხვადასხვა ზომის ქანის ფრაგმენტებამდე.

ნიადაგი მეტამორფული – ნიადაგი, რომელიც ყალიბდება ადგილზე ნიადაგის მინერალური ნაწილის ტრანსფორმაციით.

ნიადაგი ორგანოგენური – ნიადაგი, რომელიც ხასიათდება ორგანული ნივთიერებების ბიოგენური დაგროვებით.

ნიადაგი ჰიდროაკუმულაციური – ნიადაგი, რომელიც ყალიბდება გრუნტის წყლებით ჩამოტანილი ნივთიერების მაქსიმალური დაგროვებით.

ნიადაგის სიმძლავრე – 1. ჰუმუსური ჰორიზონტის (ნიადაგის ნეშომპალიანი, ნაყოფიერი ფენა) სისქე; 2. ნიადაგის პროფილის საერთო სიმძლავრე მიწის ხილული ზედაპირიდან მცირედცვალებად ქანამდე. მისი სისქე, ქანის ტიპზე დამოკიდებულებით, შეიძლება იცვლებოდეს მნიშვნელოვან ზღვრებში – რამდენიმე სმ-დან 2-3 მ-მდე; მაგ., შავმიწა ზემძლავრი ნიადაგის სისქეა >120 სმ-ზე, შავმიწა მძლავრი ნიადაგის – 80-120 სმ და ა.შ.

ნიაგი – სუსტი, ნელი ქარი, სიო.

ნიაღვარი – მოვარდნის წყალი; ჩნდება დიდი წვიმების ან უხვი თოვლის დნობის შედეგად.

ნიგროზინი – მუქი ლურჯი ფერის ხელოვნური ორგანული საღებავი; იყენებენ ტყავის შესაღებად და სხვ.

ნიგროლი [ლათ. niger შავი და ol(eum) ზეთი] – ზეთის სახეობა, რომელსაც იყენებენ ავტომობილის, ტრაქტორისა და სხვ. ბენზინისა და დიზელის ძრავების შესაზეთად. მიიღება ნავთობის გადამუშავებით.

ნიდლტრუზია – კომპოზიტური არმატურის გამოწევა (წაგრძელება) პოლიმერიზაციული კამერის გავლით ფილერების გამოყენების გარეშე. ამ ტექნოლოგიის დროს ხდება არმატურის ზედაპირზე შემკვრელში გაჟღენთილი ბოჭკოს დახვევა, რაც უზრუნველყოფს მზა ნაკეთობის რელიეფური ზედაპირის მიღებას. ნიდლტრუზიული მეთოდით მომუშავე ტექნოლოგიური ხაზის მწარმოებლობა ბევრად აჭარბებს პულტრუზიული დანადგარის მწარმოებლობას და შეადგენს 120 მ/სთ.

ნიველირება (ნიველობა) (ფრანგ. niveleur ნიველირი) – 1. დედამიწის ზედაპირის წერტილების სიმაღლეთა განსაზღვრა ზოგიერთ ამორჩეულ წერტილთან ან ზღვის დონესთან შედარებით; 2. ნიველირება – მოქმედებათა ერთობლიობა, ადგილზე წერტილთა შორის არსებული

სიმაღლეთა სხვაობების განსაზღვრისათვის რაიმე პირობითი დონის მიმართ. ნ. აწარმოებენ თარაზული (ვატერპასი, ნიველირი) ან დახრილი სხივით (თეოდოლიტი, კიპრეგელი); 3. ფიზიკური მეთოდით ნიველირება სრულდება ჰიდროსტატიკური ნიველირებით ან ბარომეტრით; 4. გადატ. განსხვავების მოსპობა, გათანაბრება.

ნიველირება გეომეტრიული – ნიველირება თარაზული სხივით, რომელიც სრულდება ნიველირის გამოყენებით.

ნიველირება ტრიგონომეტრიული – ნიველირება დახრილი სხივით, რომელიც სრულდება თეოდოლიტის ან ტაქომეტრის გამოყენებით.

ნიველირი (ფრანგ. niveau მოსწორება<niveau დონე) – გეოდეზიური ოპტიკური ხელსაწყო, რომლითაც წარმოებს ტერიტორიის ნიველირება – ვერტიკალური გეგმარება, აგრეთვე ხაზებისა და სიბრტყეების საჭირო დახრის კუთხით დაკვალვა. იგი შეუცვლელი ხელსაწყოა მშენებლობაში. არსებობს ოპტიკური და ლაზერული ნ. ოპტიკური (ნახ. 1. ოპტიკური ნიველირი) – მომარჯვებულია გამადიდებელი ლინზებიანი ობიექტივით და გრადუსებად დაყოფილი მბრუნავი ლიმბით. მას ძირითადად იყენებენ გაშლილი ადგილების ნიველირებისთვის. ეს ხელსაწყო შეიძლება იყოს ზუსტი (ტექნიკური) ან მაღალი სიზუსტის. ზუსტი (ტექნიკური) ნ. დასამზერი ჭოგრითი წარმოადგენს მილს პირდაპირი გამოსახულებით, ხოლო მაღალი სიზუსტის – პირდაპირი და შებრუნებული გამოსახულებით, რაც საშუალებას იძლევა ვაწარმოოთ ანათვლების აღება დიდი სიზუსტით. ლაზერულ ნიველირს (ნახ. 2) აქვს მოწყობილობა, რომლის მეშვეობით ახდენს ლაზერის სხივის დაპროექტებას სიბრტყეზე, რაც საშუალებას გვაძლევს ზომები დავიტანოთ კედლებზე, ჭერზე, იატაკზე როგორც შენობის შიგნით, ისე მის გარეთ. აქვს სხივების ორი ან მეტი მიმართულება (ვერტიკალური და ჰორიზონტალური – აუცილებლად).

ნახ. 1

ნახ. 2

ნივთი – 1. უსულო საგანი, ჩვეულებრივ ადამიანის ხელით გაკეთებული; 2. ყოველი საგანი, რაც გრძნობის ორგანოებით აღიქმება.

ნივთიერ წერტილთა სისტემა – იხ. მექანიკური სისტემა.

ნივთიერება – ქიმიური მატერიის (ფიზიკური სხეულის) ფორმა, სუბსტანცია, რომელიც ყველგან გვხვდება. ნ. შეიძლება იყოს ბუნებრივი (მაგ., წყალი, ჟანგბადი და სხვ.) ან ხელოვნური (მაგ., კაპრონი, პოლიპროპილენი და სხვ.). დღეისათვის ცნობილია ათ მილიონზე მეტი ნ. და მათი რაოდენობა დღითიდღე იმატებს, ერთ ნაწილს ბუნებაში პოულობენ, მეორეს

კი ადამიანი იღებს სინთეზით. ნივთიერებას რომელიც გამოიყენება საგნების, ფიზიკური სხეულების დასამზადებლად, მასალა ეწოდება. ჩვენს ირგვლივ უამრავი სხეულია, რომლებიც ერთმანეთისგან განსხვავდება ფორმით, ფერით, სიდიდითა და სხვ. თვისებებით, მაგრამ ისინი შეიძლება ერთი და იმავე მასალისაგან იყოს დამზადებული. ფიზიკურ თვისებებს მიეკუთვნება: ფერი, ბზინვარება, სუნი, გემო და ა.შ. ეს თვისებები ვლინდება უშუალო დაკვირვების დროს. მაგ., სპილენძი შესაძლებელია გარჩეულ იქნეს სხვა ნ. მისი ბზინვარებითა და ფერით. ზოგი ნ. ადვილი გასარჩევია სუნით (ნიშადურის სპირტი, ძმარი) ან გემოთი (მარილი). აღსანიშნავია, რომ ყველა ფიზიკურ თვისებას (დუღილის ტემპერატურა, დნობის ტემპერატურა, სიმკვრივე, სიმტკიცე, ელექტროგამტარობა, თბოგამტარობა და სხვ.) ვერ განვსაზღვრავთ გრძნობათა ორგანოებით, ამიტომაც მათ განსაზღვრავენ ხელსაწყოების საშუალებით. ნ. ქიმიური თვისებები ვლინდება უშუალოდ ერთი ნივთიერებიდან მეორეში გარდაქმნისას. ჟანგბადის უნარი, ხელი შეუწყოს წვის პროცესს, არის მისი ქიმიური თვისება. ნივთიერების სახეებია: ადსორბირებული, აირწარმომქმნელი, ამორფული, ანტიდეტონაციური, აქროლადი, ბლანტი, ბოჭკოვანი, ბუნებრივი, ბუნებრივად აქტიური, მაუფერულებელი, გამხსნელი, განმზავებელი, განმლექი, გახსნილი, დამცავი, ზედაპირულარაქტიური, ზედაპირულაქტიური, იზომორფული, იზოსტრუქტურული, კოლოიდური, კონდენსირებული, კრისტალთშორისი, კრისტალური, მაგმური, მათხვეადებელი, მაკონსერვებელი, მარტივი, მაფოსფორესცირებელი, მაცემენტბელი, მაცივებელი, მკვებავი, მომწამლავი, მჟანგავი, მფლუსავი, მშრობი, მჭიდა, მწებავი, ოპტიკურად არაერთგვაროვანი, ოპტიკურად ერთგვაროვანი, ორგანული, ორთქლწარმომქმნელი, პოხიერი, რადიოაქტიური, რთული, საზეთი, საჟღენთი, სატყორცნი ფეთქებადი, საღებავი, საღებარი, საწვავი, უმინარეგო, ფეთქებადი, ფხვნილისებრი, ქიმიური, შემკვრელი, ცვილოვანი, ცილოვანი, ცხიმოვანი, ძირითადი, ფუძე, ხელოვნური, ხსნადი და სხვ.

ნივთიერება არამდგრადი (რეაქტიული) – ნივთიერება, ფეთქებადსაშიშროების გარდა, რომელიც სუფთა სახით ან სერიულად წარმოებული განიცდის ძლიერ პოლიმერიზაციას, იშლება, კონდენსირდება ან ხდება თვითრეაქტიული და განიცდის სხვა ძლიერ ქიმიურ ცვლილებებს, აფეთქებასაც კი სითბოს, ხახუნის ან დარტყმითი ზემოქმედებისას, ინჰიბიტორის არარსებობის ან დამზინძურებლის არსებობისას, ან შეუთავსებელ ნივთიერებებთან შეხებისას. იყოფა შემდეგ კლასებად: კლასი 1. ნივთიერებები, რომლებიც, ჩვეულებრივ, მდგრადია, მაგრამ მომატებული ტემპერატურისა და წნევისას შეიძლება არამდგრადად იქცეს; კლასი 2. ნივთიერებები, რომლებიც, ჩვეულებრივ, არამდგრადია და ზემოქმედებით ადვილად განიცდის ქიმიურ ცვლილებებს, მაგრამ არ ახასიათებთ დეტონაცია. ამ კლასის ნივთიერებები ნორმალური ტემპერატურისა და წნევის პირობებში განიცდიან ქიმიურ ცვლილებებს ენერგიის სწრაფი გამოთავისუფლებით, ხოლო მომატებული ტემპერატურისა და წნევის ზემოქმედებით განიცდიან ქიმიურ ცვლილებებს; კლასი 3. ნივთიერებები, რომლებიც ადვილად დეტონირებადია, ფეთქებით იშლება ან ფეთქებადი რეაქციები ახასიათებს, მაგრამ ძლიერი აღმზნები წყარო სჭირდება ან რეაქციის დაწყებამდე დახურულ ჭურჭელში უნდა გაცხელდეს. ამ კლასში შედის ნივთიერებები, რომლებიც მგრძნობიარეა მექანიკურ ან თერმულ დარტყმაზე მომატებული ტემპერატურისა და წნევის პირობებში; კლასი 4. ნივთიერებები, რომლებიც ადვილად დეტონირებადია, ფეთქებით იშლება ან ფეთქებადია ნორმალური ტემპერატურისა და წნევის პირობებშიც. ამ კლასში შემავალი ნივთიერებები მგრძნობიარეა მექანიკურ ან ლოკალიზებულ თერმულ დარტყმაზე ნორმალური ტემპერატურისა და წნევის პირობებში.

ნივთიერება თვითაალებადი (პიროფორული) – პიროტექნიკის ქვეკლასის ნივთიერება, რომელიც არ შეიცავს დამჟანგავებს, თუმცა, ჰაერთან კონტაქტისას თვითნებურად აალებს; ჰაერში თვითაალების ტემპერატურა ნაკლებია ან ტოლია 54,4°C-ისა.

ნივთიერება მარტივი – ნივთიერება, რომელიც შედგება ერთი ელემენტის ატომებისაგან.

ნივთიერება პარამაგნიტური – ნივთიერება, რომელსაც სუსტი მაგნიტური თვისებები აქვს.

ნივთიერება რთული – ნივთიერება, რომლის ატომგულები სხვადასხვა სახის ატომებისაგან შედგება. ასეთ რთულ ნივთიერებას ქიმიურ ნაერთსაც უწოდებენ.

ნივთიერება ცილოვანი – ორგანული ნივთიერება, რომელიც ნახშირწყლებს, წყალბადს, ჟანგბადს, აზოტს, გოგირდს, ზოგჯერ ფოსფორსა და სხვ. ელემენტებს შეიცავს.

ნივთიერების გაფანტვა – კონტეინერიდან, ავზიდან ან მსგავსი ჭურჭლიდან ნებისმიერი ნივთიერების ჩამოსხმის ან გადატანის დროს ორთქლის, მტვრის, ნისლის ან აირების გავრცელება ატმოსფეროში.

ნივთიერი (მატერიალური) სხეული – ნივთიერ წერტილთა ერთობლიობა, რომელიც ნებისმიერ მომენტში შეიძლება ჩავთვალოთ, როგორც ცნობილი მთლიანი წირი, ზედაპირი ან სხეული.

ნივთიერი (მატერიალური) წერტილი – სხეული, რომლის ზომები მხედველობაში არ მიიღება და იგულისხმება, რომ მასა თავმოყრილია ერთ წერტილში. ზოგჯერ ნ. წ. შეიძლება მიღებული იქნეს საკმაოდ დიდი ზომის მქონე სხეულიც; მაგ., ციური სხეულების მექანიკაში მზე, დედამიწა და სხვ. პლანეტები განიხილება ნივთიერ წერტილებად.

ნივთიერი (მატერიალური) წერტილი თავისუფალი – ნივთიერი წერტილი, რომელსაც შეუძლია მოძრაობა სივრცეში ნებისმიერი მიმართულებით.

ნივთიერი სხეულების მექანიკური მოძრაობა – სივრცეში მათი ფარდობითი მდებარეობის ან სხეულის ნაწილების ურთიერთმდებარეობის შეცვლა.

ნივნივი – 1. ერთი იმ ორ დახრილ ძელთაგან, რომელიც ზედა ბოლოთი ერთმანეთთან არის შეერთებული, ხოლო ქვედა ბოლოთი კედელს ეყრდნობა და ქმნის სახურავის ჩონჩხს; 2. დახრილი სახურავის ძირითადი კონსტრუქციული ელემენტი, რომელიც თავის თავზე იღებს სახურავის წონას, აგრეთვე თოვლისა და ქარის დატვირთვებს; 3. ძვ. სართულის გარდანაჭდობი; 4. სახურავის საყრდენი ელემენტი, რომელიც იჭერს სახურავის ფერდს.

ნახ. 1

ნივნივი რიგელორი – ხის კარკასული კონსტრუქციის ელემენტი (როგორც წესი, ჰორიზონტალური).

ნივნივის ფეხი – სახურავის კონსტრუქციის ელემენტი, რომელიც ქვედა ბოლოთი დამაგრებულია საპირისპირო ნივნივის ფეხის კუთხესთან.

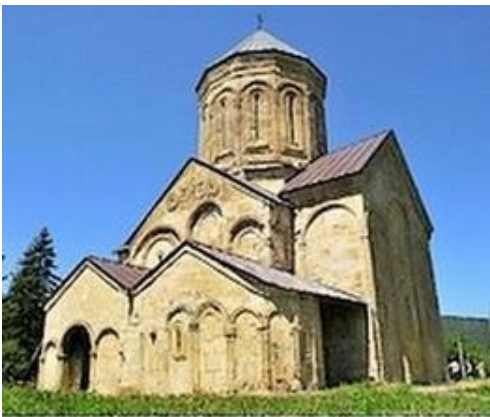
ნივნივქვეშა ძელი – ძელი, რომელშიც შეჭრილია ნივნივქვეშა ფეხის ქვედა ბოლო.

ნიკელი (გერმ. kupfernickel სიტყვასიტყვით "სპილენძის დემონი" <kupfer სპილენძი და nickel დემონი, არამზადა) – მოვერცხლისფრო-თეთრი გარდამავალი, მზინვარე, პლასტიკური, ჭედადი ლითონი მცირე ოქროსფერი შეფერილობით. სიმბოლო Ni; სიმკვრივე – 8908 კგ/მ³; დნობის ტემპერატურა – 1455°C; დუდილის ტემპერატურა – 2730°C. გამოირჩევა კოროზიისადმი მაღალი მდგრადობით, რის გამოც მას იყენებენ სხვა ლითონების დასაფარად, მონეტების წარმოებაში, მაგნიტებსა და მრავალი საყოფაცხოვრებო ხელსაწყოთა თუ ნივთის დასამზადებლად; ნიკელიანი და ქრომიკელიანი უჟანგავი ფოლადის, სუპერშენადნობების (მონელ-მეტალი, თეთრი ოქრო, ნიქრომი, ინვარი და სხვ.), აკუმულატორების წარმოებაში; სპილენძთან, რკინასთან, ალუმინთან ერთად სხვადასხვა შენადნობის მისაღებად; ცხიმების ჰიდროგენიზაციის პროცესში კატალიზატორად და ა.შ.

ნიკელინი – სპილენძის შენადნობი ნიკელთან (25-35% Ni). შეიცავს მანგანუმის, რკინის, თუთიის მინარევებს. ხასიათდება მაღალი ელექტროწინალობით. გამოიყენება რეოსტატებისა და სხვ. ელექტროხელსაწყოების დასამზადებლად.

ნიკელის შენადნობები – შენადნობები ნიკელის საუმეველზე ქრომის, მოლიბდენის, ვოლფრამის, კობალტის, ალუმინის, ტიტანისა და სხვა ელემენტების დანამატით. გამოირჩევა მხურვალ- და კოროზიამდედგობით, მაღალი ელექტროწინალობითა და სხვ. გამოიყენება ქიმიური აპარატურის შედუღებებში, რომლებსაც მუშაობა უხდებათ მძიმე პირობებში (თხევადი ქლორის, კაუსტიკური სოდის, სოდის წარმოება; დაჟანგვა-აღდგენის პროცესები და სხვ.).

ნიკორწმინდა (ინგლ. Nikortsminda Cathedral) – ქართული ეროვნული ხუროთმოძღვრების შედევი, წმინდა ნიკოლოზის სახელობის გუმბათოვანი ტაძარი (ნახ. 1. საერთო ხედი). მდებარეობს რაჭის მხარეში, ამბროლაურის მუნიციპალიტეტში, სოფელ ნიკორწმინდაში (ნახ.

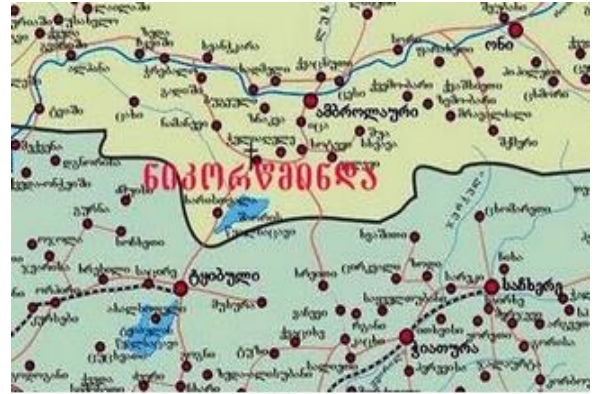

ნახ. 1

2. ადგილმდებარეობის რუკა). დასავლეთის შესასვლელი კარის წარწერის თანახმად, აშენებულია XI საუკუნის დასაწყისში, 1010-1014 წლებში, ერთიანი ფეოდალური საქართველოს პირველი მეფის (975-1014 წწ.) ბაგრატ III-ის ბრძანებით რაჭის საერისთავოს შექმნის აღსანიშნავად, რომელიც შემდეგ ამ საერისთავოს კულტურულ ცენტრად იქცა. სახელი "ნიკორწმინდა" დაკავშირებულია წმინდა ნიკოლოზის სახელთან. XI-XIII საუკუნეებში ნიკორწმინდა რაჭის ერთიან კახაბერიძეთა საგვარეულო მონასტერს წარმოადგენდა, რაც დასტურდება ტაძარში არსებული წარწერებით. XVI საუკუნემდე ნიკორწმინდა მონასტერს წარმოადგენდა. 1534 წელს იმერეთის მეფე

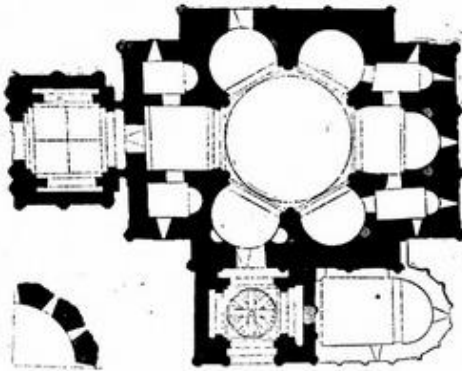
(1510-1565 წწ.) ბაგრატ მესამემ განაახლა ტაძარი და იქ საეპისკოპოსო კათედრა დააარსა, რის შემდეგაც იგი რაჭის საეპისკოპოსო ტაძრად მოიხსენიება. გვიანშუასაუკუნეებში (XVI-XVII ს.) ტაძარი ადგილობრივი თავადების, წულუკიძეების საძვალე იყო. ეზოში მდგარი

სამსართულიანი სამრეკლო XIX საუკუნის მეორე ნახევარშია აგებული. ტაძარში შესასვლელი სამხრეთის და დასავლეთის კარიბჭეები, ოდნავ მოგვიანებით, XI საუკუნის შუა წლებში, მიუშენეს. ძეგლს არსებობის განმავლობაში დიდი ცვლილებები არ განუცდია, რაც იშვიათი შემთხვევაა საქართველოს ისტორიაში. ტაძრის გუმბათი პირვანდელი სახითაა შემორჩენილი (მაგლისის სიონის ტაძრის გუმბათის მსგავსად).

ნახ. 2

გარედან მოკლემკლავა ჯვრის ფორმის, შიგნიდან კი ხუთ აფსიდისანი ნიკორწმინდის ტაძარი ცენტრალურგუმბათოვანია (ზომები გარედან კარიბჭეების გარეშე: სიგრძე – 17,3 მ, სიგანე – 13,3 მ, სიმაღლე შიგნით – 22,0 მ). გეგმით (ნახ. 3. გეგმა) იგი უახლოვდება კუმურდოს ტაძარს, თუმცა აქ აფსიდები ვარსკვლავისებრივია განაწილებული გუმბათქვეშა სივრცის მიმართ. აღმოსავლეთის აფსიდის გვერდებზე მოთავსებულია სამკვეთლო და სადიაკვნო,

ნახ. 3

ხოლო დასავლეთის მკლავის გვერდებზე ეკვდრება. გუმბათის ყელი აფსიდების შვერილებს ეყრდნობა, ხოლო გუმბათიდან ყელზე გადასვლა აფრების მეშვეობით ხდება. ინტერიერის შიდა სივრცე საგრძნობლად დაგრძელებულია მთავარი ღერძის გასწვრივ აღმოსავლეთიდან დასავლეთისაკენ საკურთხევის აფსიდის ბემისა და დასავლეთის დაგრძელებული მკლავის ხარჯზე. მშენებრად გააზრებული შიგა სივრცე უხვად არის განათებული გუმბათის ყელზე არსებული 12 სარკმლიდან. სამხრეთისა და დასავლეთის შესასვლელების წინ ტაძარს ახლავს მდიდრულად მორთული კარიბჭეები

(ნახ. 4. დასავლეთი შესასვლელის კარიბჭე).

ცალკე უნდა აღინიშნოს ტაძრის გარე გაფორმების სიმდიდრე. ნიკორწმინდის მორთულობა წარმოადგენს ერთიან სისტემას, რომელიც მოიცავს ტაძრის ყველა ნაწილს. გაფორმების ძირითად გამაერთიანებელ მოტივს შეადგენს ორმაგ ნახევარსვეტებზე დაყრდნობილი თაღები. ორნამენტული მორთულობა მდიდარია და მრავალფეროვანი. ყველა კარი და სარკმელი შემკულია სხვადასხვა ჩუქურთმოვანი საპირეებით და თავსართებით. ყველა ფასადზე თაღების ზემოთ მოთავსებულია ნაკვთიანი რელიეფებისაგან შედგენილი კომპოზიციები. განსაკუთრებითაა მორთული გუმბათის ყელი, რომლის არა მარტო სარკმლების საპირეები, არამედ თვით დეკორატიული თაღების ლილვები, რთული ლავგარდანი და სარკმლების ქვემოთ დატოვებული არე მთლიანად ხალიჩისებრ დაფარულია ჩუქურთმებით და რელიეფური ნაკვთებით. ჩუქურთმების სიუხვე,

ნახ. 4

მრავალფეროვნება, შესრულების ძალიან მაღალი ხარისხი მნახველზე ძლიერ შთაბეჭდილებას ტოვებს. ქრისტიანული სიუჟეტების გვერდით ბევრია ისეთი მოტივიც, რომლებიც ხალხურ

ნახ. 5

წინარექრისტიანულ რწმენასთან უნდა იყოს დაკავშირებული.

ნიკორწმინდის ფასადები და ეკვდერები, ჩუქურთმათა გარდა, მორთულია უაღრესად მნიშვნელოვანი რელიეფური ქანდაკებებით: აქ არის წმინდანთა გამოსახულებები, მრავალფეროვანი სცენები, რეალური და ფანტასტიკური ცხოველები. აღმოსავლეთის ფასადზე წარმოდგენილია ფერისცვალების სცენა, ხოლო სამხრეთ ფრონტონზე ქრისტეს მეორედ მოსვლა და ჯვრის ამალღების კომპოზიციები, რომლებიც შინაარსობრივად ატარებს უფლის ძლევაგამოსილების იდეას. კომპოზიციის თავზე კიდურყვავილოვანი წარწერაა (ნახ. 5. რელიეფური

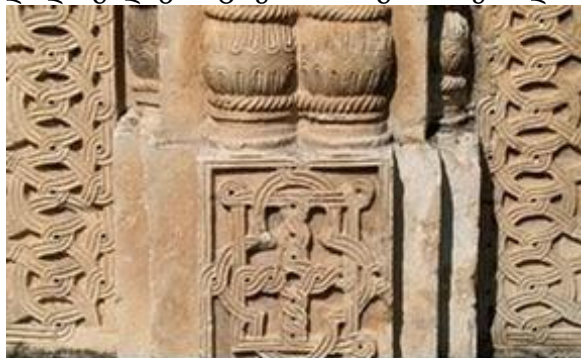
კომპოზიცია კიდურყვავილოვანი წარწერით). განსაკუთრებით გამოირჩევა ტაძრის კამარა, რომელზეც გამოსახულია ორნამენტულად მორთული სხივი და მასში ჩასმული ჯვარი. ეკლესიის ფასადები შემოსილია კარგად გათლილი ქვით და დამუშავებულია უწყვეტი თაღებით. ასეთივე თაღებით არის დამუშავებული გუმბათის ყელიც. სარკმლებს ირგვლივ შემოუყვება ჩუქურთმიანი არშიები.

X საუკუნეში შემუშავებული საეკლესიო ნაგებობის ტიპი – წაგრძელებული ფორმის ჯვარგუმბათოვანი ტაძარი, თავისუფალ სვეტებზე დარდნობილი აზიდული გუმბათითა და დაბალი სადგომებით, თანდათან დამკვიდრდა ქართულ ხუროთმოძღვრებაში. ერთმანეთის მიყოლებით აშენდა ქუთაისის, მცხეთისა და ალავერდის დიდებული ტაძრები, რომლებმაც საფუძველი ჩაუყარეს ქართული საეკლესიო არქიტექტურის განვითარების ახალ ეტაპს.

ტაძრის გვერდით ამაყად დგას თლილი ქვით აგებული სამსართულიანი სამრეკლო (ნახ. 6. სამრეკლო). ტაძარს დიდი გალავანიც ჰქონია, მაგრამ ამჟამად მისგამ მხოლოდ ნაკვალევია დარჩენილი.

ნახ. 6

ნახ. 7

ნიკორწმინდის ტაძარი ფასადებსა და გუმბათის ყელზე ნაკვეთი უამრავი ჩუქურთმით, რელიეფური ქანდაკებითა და ბრწყინვალედ შესრულებული ფრესკებით (ნახ. 7. ჩუქურთმა; ნახ. 8. აღმოსავლეთი ფასადის სარკმლის საპირის მორთულობა; ნახ. 9. რელიეფი; ნახ. 10. ფრესკის ფრაგმენტი) ქართული ხუროთმოძღვრების ერთ-ერთი საუკეთესო ძეგლია და ნათლად მიაჩნებს იმ ქართული მართლმადიდებლური ტაძრების

სილიადეზე, რომლებმაც ბედის უკუღმართობის გამო პირვანდელი სახით ჩვენამდე ვერ მოაღწიეს. ნიკორწმინდის ჩუქურთმა თუ რელიეფი, დეკორი, ფასადების მორთულობა სამართლიანად ითვლება ქართული მონუმენტური პლასტიკის საგანძურად.

ნახ. 8

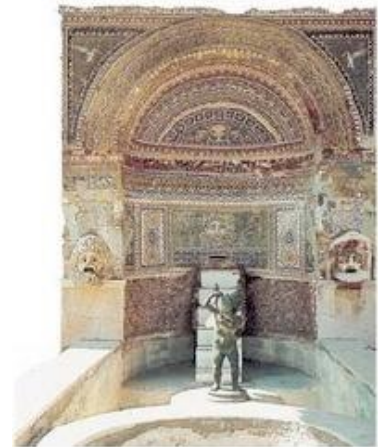

ნახ. 9

ნიმუში (სპარს.) – 1. საჩვენებლი, საკონტროლო ან საცდელი ნაწარმი, რომელიც ამა თუ იმ სახის დეტალის (ნაკეთობის) ბაზად ან ეტალონად მიიღება; 2. ისეთი ცალკე აღებული რამ, რომლის მიხედვითაც შეიძლება წარმოდგენა ვიქონიოთ რამეზე მთლიანად; სახეობა, ფორმა რისამე; 3. იგივეა, რაც მაგალითი.

ნიმუში საკონტროლო – ნიმუში, აღებული მსხვილ სამშენებლო ობიექტზე სისტემატურად მიწოდებული მასალის პარტიიდან.

ნიმფა (ბერძ. nympe პატარძალი, ახალგაზრდა ქალი) – 1. ბუნების ძალების განმასახიერებელი, ანტიკური ქალღმერთებისადმი, ნიმფებისადმი მიძღვნილი ნაგებობა (შადრევნის, აუზის სახით); 2. კედელში ან ხელოვნურ მღვიმეში მოთავსებული შადრევნებისა და სხვადასხვა არქიტექტურული კაზმულობის სისტემა (ნახ. 1. ნიმფა: დიდი შადრევნის სახლი, ძვ. წ. II საუკუნე, პომპეი, იტალიის რესპუბლიკა).

ნახ. 1

ნიმფონი – ანტიკურ არქიტექტურაში – ნიმფების სახელზე აგებული ტაძარი.

ნახ. 1

ნიპელი (ინგლ. nipple დვრილი, კერტი, ძუძუს თავი) – ლითონის მილაკი, რომელსაც ორივე ბოლოზე აქვს კუთხვილი; იყენებენ მიღების (ნახ. 1), მილსადენებისა და მისთ. გადასაბმელად.

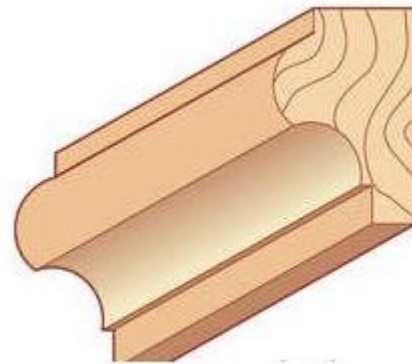
ნიჟარა – 1. სხვადასხვა ზომისა და ფორმის სივარდიანი მასალებში, რომელიც წარმოიქმნება ზოდის შიგნით ან ზედაპირზე; 2. სამზარეულოს (ტულეტის) თევზისებრი აქსესუარი, რომელიც გამოიყენება ხელ-პირის დასაბანად და მცირე ზომის საგნების გასარეცხად (ნახ. 1). ნიჟარა არსებობს კერამიკული, ფაიფურის, ლითონის, პლასტმასისა და სხვ. მასალისგან დამზადებული.

ნახ. 1

ნიჟარქვა – ფორვანი კირქვა, თითქმის მთლიანად შემდგარი მთელი ან დამსხვრეული ზღვის ორგანიზმების ნიჟარებისგან. გამოიყენება მშენებლობაში.

ნისკარტი (ინგლ. beak) – 1. არქიტექტურული ნატეხი, რომელსაც ფრინველის ნისკარტის ფორმა აქვს (ნახ. 1); 2. ფრინველის ორგანო, რომელსაც ქმნის მოგრძო უკბილო ყბები და ფარავს რქოვანი შალითა – რამფოთეკა. სხვადასხვა ფრინველს სხვადასხვა ზომისა და ფორმის ნისკარტი აქვს. ზოგი მსხვერპლის დაჭერას და ზოგჯერ მის დანაწევრებას ემსახურება. სხვები მომარჯვებულია კაკუნის, ქექვის, ბუმბულის წმენდის, ბუდის აგებისათვის და სხვ. ნისკარტის ამ სხვადასხვაგვარ ფუნქციას ხელს უწყობს ზედა ნისკარტის მოძრაობა, რომელსაც შეუძლია მობრუნდეს ზემოთ და ქვემოთ ან შუაში მოიხაროს.

ნახ. 1

ნისლი – ჰაერი, რომელიც აეროზოლის სახით შეიცავს წყლის უწვრილეს წვეთებს. წარმოიქმნება ჰაერში გადაჯერებული წყლის ორთქლის კონდენსაციის შედეგად.

ნიტრატი (ბერძ. nitron სოდა) – აზოტმჟავას მარილი; გამოიყენება აზოტიან სასუქად, ფეთქებად ნივთიერებათა წარმოებაში, საღებავების დასამზადებლად და სხვ.

ნიტრიდი (ბერძ. nitron სოდა და -oidēs მსგავსი, მსგავსება, ფორმა<eidos სახე, ფორმა) – აზოტის ნაერთი ელექტროდადებით ელემენტებთან, უმთავრესად ლითონებთან. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ბორის ნიტრიდი. ნიტრიდებისთვის დამახასიათებელია მაღალი ქიმიური მდგრადობა, ელექტრო- და თბოგამტარობა, სიმტკიცე და სხვ.

ნიტრიტი – აზოტის ნაერთი სილიციუმთან Si_3N_4 (Si – 60,06%, N – 39,96%).

ნიტრიფიკაცია (ფრანგ. nitrifier<ბერძ. nitron სოდა და facere გაკეთება) – ჰერმეტულ რეზერვუარებში ჩამდინარი წყლების გაწმენდა, აქტიური ლამის გამოყენებით.

ნიტრო (ბერძ. nitron სოდა) – რთულის სიტყვების პირველი შემადგენელი ნაწილი – აღნიშნავს ამ სიტყვების კავშირს აზოტთან.

ნიტროგლიცერინი (ბერძ. nítron სოდა და ფრანგ. glycérine<ბერძ. glykerós ტკბილი) – თხევადი ზეთოვანი ნივთიერება, აზოტმჟავასა და გოგირდმჟავას ნაერთი გლიცერინთან; გამოიყენება, როგორც ფეთქებადი ნივთიერება და როგორც სამკურნალო პრეპარატი (უმცირესი დოზებით) სისხლძარღვების გასაფართოებლად.

ნიტროემალი (ნიტრომინანქარი) (ბერძ. nítron სოდა და ანგლო-ნორმანული enaillier მომინანქრება<ძვ. ფრანგ. esmail მინანქარი<ტერმინი გერმანული წარმომავლობისაა) – იხ. ნიტრომინანქარი.

ნიტროლაქი – ლაქი ცელულოზის ნიტრატის საფუძველზე. გამოიყენება ლითონისა და ხის ზედაპირების შესაღებად, აგრეთვე ნახევარფაბრიკატად ნიტროემალის წარმოებაში.

ნიტრომეტრი (ბერძ. nítron სოდა და métron გაზომვა) – ხელსაწყო აზოტის შემცველობის გასარკვევად მის ჟანგეულებში.

ნიტრომინანქარი (ნიტროემალი) – საღებავი ნიტროლაქის საფუძველზე. გამოიყენება ლითონის, ხის, ქსოვილისა და ტყავის შესაღებად.

ნიტრონი – მატყლის შემცველი ხელოვნური ბოჭკო.

ნიტროსაღებავები – საღებავები ნიტროლაქების საფუძველზე. ქმნის დეკორატიულ საფარვლებს. ძირითადად გამოიყენება ავეჯის წარმოებაში და ტყავულის შესაღებად.

ნიტროცელულოზა (ცელულოზას ნიტრატი) – აზოტმჟავას რთული ეთერებისა და ცელულოზას ნაერთი, თეთრი ფერის ბოჭკოვანი ფხვიერი მასა, ხელოვნური პოლიმერი, რომელიც გარეგნულად ჩამოჰგავს ცელულოზას. ქიმიური ფორმულა – $[C_6H_7O_2(OH)_3-x(ONO_2)x]_n$ (x – ჩანაცვლების ხარისხი; n – პოლიმერიზაციის ხარისხი); სიმკვრივე – 1580-1650 კგ/მ³. მისთვის უნივერსალური გამხსნელია – აცეტონი. მყარი ნ. 40-60°C ტემპერატურაზე იწყებს დაშლას, ხოლო სწრაფი გაცხელებისას – ფეთქდება. მისარებად ყველაზე კარგი საშუალებაა – ხელით დაკრეფილი ბამბა. გამოყენების სფეროებია: უკვამლო დენთი (პიროქსილინი, პიროქსილინი №1, პიროქსილინი №2), ასაფეთქებელი ნივთიერებები, ცელულოდი, მემბრანები (ცილების იმობილიზაციის, ნუკლეინის მჟავას ჰიბრიდაციისათვის), ლაქები, საღებავები, ჭიქური და სხვ.

ნიტროცემენტაცია (ბერძ. nítron სოდა და ძვ. ფრანგ. ciment საშენი ხსნარი, დულაბი, ხის ფისი<ლათ. caementum სამტეხლოს ქვა, უხეში ქვა, დულაბის მოსამზადებელი დამსხვრეული ქვა<caedere ჩეხა, პობა, ჭრა, დანამცეცება) – ფოლადისა და თუჯის ქიმიურ-თერმული დამუშავების სახეობა, რაც გამოიხატება ლითონის ზედაპირის დიფუზიურ გაჯერებაში აზოტითა და ნახშირბადით აირად გარემოში 500-700°C (დაბალტემპერატურული) ან 840-930°C (მაღალტემპერატურული) ტემპერატურის პირობებში. ამდღებს ლითონის ცვეთა- და კოროზიამდედგობას, დადლილობით და კონტაქტურ სიმტკიცეს. არსებობს იონური, ვაკუუმური, გაზური ნ. გამოიყენება მანქანათა დეტალების საიმედოობის გაზრდისათვის.

ნიტროწრთობა – მაღალნახშირბადიანი ფოლადების დააზოტება შემდგომი წრთობით.

ნიუ – 1. ინგლ. ტოპონიმების პირველი შემადგენელი ნაწილი, ნიშნავს „ახალს“; 2. ფრანგ. ხელოვნებაში – შიშველი სხეულის გამოსახვა.

ნიუტონი (ინგლ. newton) – ერთეულთა საერთაშორისო SI სისტემის ძალის ერთეული; უდრის ძალას, რომელიც 1კგ მასის სხეულს ანიჭებს 1 მ/წმ^2 აჩქარებას. ეს სახელი ეწოდა ინგლისელი ფიზიკოსის ისააკ ნიუტონის პატივსაცემად. ქართულად აღინიშნება – ნ; საერთაშორისო აღნიშვნაა – N. $1 \text{ ნ} = 0,102 \text{ კგმ}$ (კილოგრამ-ძალა).

ნიუტონის კანონები (მექანიკისა) – სამი კანონი, რომლებიც საფუძვლად უდევს კლასიკურ მექანიკას. კლასიკურ მექანიკაში მიღებულია დაშვება, რომ არსებობს ათვლის აბსოლუტურად უძრავი სისტემა, რომლის მიმართაც მართებულია შემდეგი ძირითადი კანონები (გალილეი-ნიუტონის კანონები): პირველი კანონი (ინერციის კანონი): თუ ნივთიერ წერტილზე არავითარი ძალა არ მოქმედებს, მაშინ ეს წერტილი წონასწორობაშია (უძრავია ან მოძრაობს წრფივად და თანაბრად). მათემატიკურად ასე ჩაიწერება: თუ ნივთიერ წერტილზე მოქმედი ძალა $F = 0$, მაშინ წერტილის სიჩქარე $v = \text{const}$ (კერძოდ, შესაძლებელია $v = 0$). ათვლის სისტემას, რომელშიც სამართლიანია ეს კანონი, ათვლის ინერციული სისტემა ეწოდება. მეორე კანონი (დინამიკის ძირითადი კანონი): ნივთიერ წერტილზე მოქმედი (F) ძალა მას ანიჭებს აჩქარებას (a), რომელსაც ძალის მიმართულება აქვს და სიდიდით ძალის მოდულის პროპორციულია. მათემატიკურად ასე ჩაიწერება: $F = ma$, სადაც m – პროპორციულობის კოეფიციენტი. მას ინერტულ მასას უწოდებენ. ეს კანონი გამოხატავს დამოკიდებულებას ნივთიერ წერტილზე მოქმედ ძალასა და მის მიერ მინიჭებულ აჩქარებას შორის. მესამე კანონი (ქმედებისა და უკუქმედების ტოლობა): ძალები, რომლებითაც ურთიერთმოქმედებს ორი ნივთიერი წერტილი, სიდიდით ტოლია და ამ წერტილების შემაერთებელი წრფის გასწვრივ ურთიერთსაწინააღმდეგოდ არიან მიმართული. მათემატიკურად ასე ჩაიწერება $F = -F$. ეს კანონები, რომლებიც ნიუტონმა ჩამოაყალიბა 1687 წელს, არის გალილეის, ჰიუგენსის, თვით ნიუტონისა და სხვათა მრავალი დაკვირვების, ცდის და თეორიული კვლევის შედეგი. დღეისათვის ნიუტონის კანონები მართებული აღარ არის ძალიან მცირე ზომის ობიექტების (ელემენტარული ნაწილაკების) სინათლის სიჩქარეს მიახლოებული სიჩქარეებით მოძრაობისას.

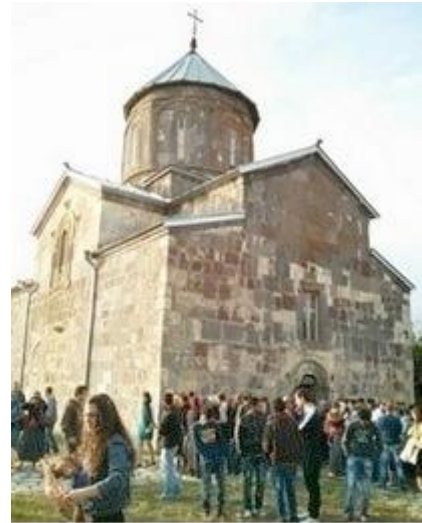
ნიქოზი (ზემო ნიქოზის ღვთაების ეკლესია) (ინგლ. Nikozi) – სამონასტრო კომპლექსი შიდა ქართლის მხარეში, გორის რაიონის სოფელ ზემო ნიქოზში, მდინარე ლიახვის მარჯვენა ნაპირზე (ნახ. 1. ადგილმდებარეობის რუკა). კომპლექსში შედის სხვადასხვა დროის ოთხი ნაგებობა: ღვთაების ეკლესია (ნახ. 2), სამრეკლო (ნახ. 3), ეპისკოპოსის სასახლე და გალავანი.

ღვთაების ეკლესია აგებულია V-VI საუკუნეებში ქართლის მეფის, ვახტანგ გორგასლის დაკვეთით. ნაგებობა თავდაპირველად სამნავიანი ბაზილიკა ყოფილა. ეკლესია ამჟამად ჯვარ-გუმბათოვანია ($16,7 \times 11,15 \text{ მ}$), შიგნით და გარეთ შემოსილია თლილი ქვით. შესასვლელი დასავლეთით, სამხრეთით და ჩრდილოეთით (ამოქოლილია) აქვს. აღმოსავლეთის და დასავლეთის მკლავები დანარჩენთან შედარებით დაგრძელებულია. ოთხივე მკლავში თითო სარკმელია. საკურთხევლის აფსიდის გვერდებზე სამკვეთლო და სადიაკვნეა. ორივე სათავსი მართკუთხაა. აფსიდის წინ ღრმა ბემაა, რომელიც გვერდებზე დიდი თაღებითაა გახსნილი. დასავლეთის მკლავი კამარით გადახურულ გვერდის ნაგებებს უკავშირდება შეისრული თალით. გუმბათი აღმოსავლეთ კედლის კუთხეებსა და დასავლეთის კედლის დიდ შვერილ პილონებს ეყრდნობა. გუმბათქვეშა თაღები შეისრული ფორმისაა. გუმბათქვეშა კვადრატისგან გუმბათის წრეზე გადასვლა აფრების საშუალებით ხდება. გუმბათის ყელში რვა სარკმელია, რომლებიც ჩუქურთმებითაა დამშვენებული. იატაკისათვის გამოყენებულია ნატეხი ქვა და ძველი ქართული აგური.

ფასადებზე ძნელად გასარჩევი ასომთავრული, ნუსხური და მხედრული წარწერებია (ნახ. 4. ქართული წარწერები ფასადზე). სამრეკლო დგას გალავნის ჩრდილო-დასავლეთ კუთხეში. თარიღდება XVI-XVII საუკუნეებით. ნაგებობა ორსართულიანია (5,45x5,35 მ), ფასადები შემოსილია რუხი ფერის თლილი ქვით. დასავლეთის კედელზე ჯვრის სამი გამოსახულებაა. ეპისკოპოსის სასახლე დგას გალავნის გარეთ, სამხრეთ-აღმოსავლეთით. თარიღდება IX-X საუკუნეებით. სასახლე გეგმით მართკუთხაა (11,2x21 მ), ორსართულიანი, ნაგებია რიყის ქვითა და აგურით.

ნახ. 1

ნახ. 2

ნახ. 3

ნახ. 4

ნიქრომი – ნიკელის (55-80%) შენადნობი ქრომთან (15-23%) მარგანეცის, სილიციუმის, რკინისა და ალუმინის დანამატებით. პირველად მიღებული იყო 1905 წელს აშშ-ში ა. მარშეს მიერ. სიმკვრივე – 8400 კგ/მ³; დნობის ტემპერატურა – 1400°C; გამოირჩევა მხურვალმედეგობითა და მაღალი ელექტროწინააღობით. ნიქრომის მავთული გამოიყენება რეოსტატების, გასახურებელი ხელსაწყოების, გამოწვის ელექტროლუმლების, თბური მოქმედების ელექტროხელსაწყოების დასამზადებლად და სხვ.

ნილაბი – ადამიანის, მითოლოგიური არსების ან ცხოველის თავის მოცულობითი გროტესკული გამოსახულება, რომელსაც, როგორც წესი, აკეთებდნენ ციხე-დარბაზის, სასახლის ქვებზე.

ნახ. 1

ნიშა (ლათ. nīdus ბუდე) – ძირითადად ნახევრად ცილინდრული (ან სხვა ფორმის) შვეული ღრმული, გამოკვეთილი კედელში ქანდაკების ან რამე სხვა დეკორატიული ელემენტის მოსათავსებლად (ნახ. 1).

ნიშადური (ამონიუმის ქლორიდი) – თეთრი ან ოდნავ მოყვითალო ფერის კრისტალური ნივთიერება, რომელიც ამიაკისა და უწყლო მარილმჟავას ურთიერთქმედებით მიიღება. კარგად იხსნება წყალში.

ტექნიკური პროდუქტი შეიცავს 98-99% ამონიუმის ქლორიდს და 1-2% ტენს. მრეწველობაში ნ. იღებენ, როგორც თანაპროდუქტს ამიაკური ხერხით სოდის წარმოებისას. ნ. იყენებენ მშრალი გალვანური ელემენტების წარმოებაში, მოკალვისა და რჩილვისას, ხის გადამამუშავებელ კომბინატებში კარბამიდის ფისების გასამყარებლად მაღალ ტემპერატურაზე, აგრეთვე მედიცინაში.

ნიშანი (სპარს.) – 1. პირობითი გამოსახულება; რისამე სიმბოლო; 2. საგნის ან მოვლენის დამახასიათებელი, სხვა საგნების ან მოვლენებისაგან განმასხვავებელი თვისება; 3. დაღი, კვალი, ნაჭრილობები; 4. ლითონის ან პლასტმასის პატარა ზომის საგანი სხვადასხვა მოყვანილობისა, უპირატესად მკერდზე სატარებელი, რომელზეც რაიმე გამოსახულებაა; 5. მუქი ფერის (ყავისფერი, შავი, მწვანე) წერტილი. ნიშნის სახეები: ავტოსდექის, ათწილადის, გადასვლის, გადახრის, გამოკლების, გამრავლების, გაყოფის, დაჯდომის, კოპის, მაფრთხილებელი, მეტობის, მიჯნის, ნაკლებობის, პირობითი, საგზაო, სალიანდაგო, სამარკშიდერო, სანაპირო, სანომრო, სასიგნალო, საცნობი, ტოლობის, შეკრების, ცვლადი და სხვ.

ნიშნული – წერტილის აბსოლუტური ან ფარდობითი სიმაღლის რიცხვითი მნიშვნელობა.

ნახ. 1

ნიჩაბი (ხოპი, ხოფი, ხოპე, სახვეტელი) – 1. სამუშაო იარაღი მიწის, ბალასტისა და სხვ. ნაყარი და ფხვიერი მასალის ასაღებად (გადაყრა ნაყარში, დატვირთვა სატრანსპორტო საშუალებაზე და სხვ.). ცნობილია ხელის (ნახ. 1) და მექანიკური ნიჩბები. პრაქტიკაში დამკვიდრებულია და პირობითად უწოდებენ ერთციცხვიან ექსკავატორს ნიჩბებიანს – პირდაპირი და უკუნიჩბით; 2. ხისგან გამოთლილი იარაღი მარცვლეულის შესახვეტად, აქვს გრძელი ტარი და ბრტყელი ბოლო; 3. წყალში მოსასმელი ფართო და ბრტყელბოლოიანი ძელაკი (ან კეტი), რომლითაც ნავი მიჰყავთ.

ნიხრი – ცნობარი, რომელიც შეიცავს რაიმე პროდუქციის, საქონლის, მანქანა-მოწყობილობების, აგრეთვე მომსახურების სისტემატურ ნუსხას ფასების მითითებით; ტარიფი.

ნოვატორი (ლათ. novator განმაახლებელი) – ადამიანი, რომელსაც სიახლე შეაქვს რაიმე დარგში.

ნოვაცია (ლათ. novatio განახლება) – ვალდებულების გაუქმება მხარეთა შეთანხმების საფუძველზე მისი ახალი ვალდებულებით შეცვლის გზით; განახლება, ცვლილება.

ნოვეჩენტო (იტალ. novecento მეოცე საუკუნე) – სახვითი ხელოვნების სტილი, რომელიც ფაშისტური ეპოქის იტალიისათვის იყო დამახასიათებელი.

ნოიზილბერი (გერმ. Neusilber ახალი ვერცხლი) – სპილენძის, ნიკელისა და თუთიის შენადნობი; ჰგავს ვერცხლს; იყენებენ ელექტროტექნიკაში (რელეს ბრტყელი ზამბარების გასაკეთებლად), მოვერცხლილი ჭურჭლისა და მხატვრულ ნაკეთობათა, ზუსტი და სამედიცინო ხელსაწყოების დასამზადებლად, აგრეთვე მონეტების მოსაჭრელად. ნ. თანამედროვე სახელია "მელქიორი".

ნოიშვანშტაინის ციხე-დარბაზი (გერმ. Schloss Neuschwanstein) – ბავარიის მეფის, ლუდვიგ II-ის რომანული აღორძინების სტილის ციხე-დარბაზი (ნახ. 1) ბავარიის სამხრეთ-დასავლეთში, ქალაქ ფიუსენის მახლობლად, ავსტრიის საზღვართან ახლოს. აიგო 1873-1885 წლებში. პორტალებისა და ერკერებისათვის ქვიშა ჩამოტანილი იქნა ნიუტინგენიდან, ხოლო მარმარილო თაღების, სვეტებისა და კაპიტელებისათვის – ზალცბურგიდან (ავსტრია). მშენებლობას ემსახურებოდა ორთქლის წვევაზე მომუშავე ამწე. სვეტების დასამზადებლად, ბუნებრივთან ერთად, გამოყენებულია ხელოვნური მარმარილო და ლაზურიტი. ციხე-სიმაგრის მშენებლას სატახტო ოთახი (ნახ. 2), რომელიც მართალია ვერ დამთავრდა თავდაპირველი ჩანაფიქრის შესაბამისად, მაგრამ მაინც საოცარ შთაბეჭდილებას ტოვებს მნახველზე თავისი არქიტექტურით, სიდიადითა და მდიდრული ინტერიერით.

ნახ. 1

ნახ. 2

ნოლი (ნული) (ინგლ. zero) – 1. ციფრობრივი ნიშანი 0, ცალკე აღნიშნავს სიდიდის არარსებობას, ხოლო რაიმე რიცხვს მიწერილი მარჯვნივ – ზრდის მას ათჯერ; 2. პირობითი სიდიდე, რომელთან მიმართებითაც იანგარიშება რისამე ტემპერატურა.

ნომენკლატურა (ლათ. nomenclatura სია) – 1. სია ტერმინთა და სახელწოდებათა, რომლებიც იხმარება მეცნიერების, ხელოვნების, წარმოებისა და სხვ. დარგში; 2. მუშაკების ერთობლიობა, რომლებიც პერსონალურად ინიშნებიან თანამდებობებზე უმაღლესი ინსტანციის მიერ.

ნომერი (ლათ. numerus რიცხვი) – 1. ნატურალური რიცხვი, რომელიც შეესაბამება მიმდევრობის მოცემულ ელემენტს; 2. ცალკე სადგომი სასტუმროში, აბანოში; 3. ტანსაცმლის, ფეხსაცმლის სიდიდის პირობითი აღნიშვნა; 4. რაიმე სანახაობის ცალკე შესასრულებელი ნაწილი.

ნომინალი (ლათ. nominalis სახელობითი) – ღირებულება, რომელიც აღნიშნულია ფასიან ქაღალდებზე, ქაღალდის ფულის ნიშნებზე, საქონელზე.

ნომინალური (ლათ. nominalis<nomen, nomen სახელი) – 1. არსებული მხოლოდ დასახელების მიხედვით; რაც გამოხატულია ამა თუ იმ ფულადი ღირებულებით, რაც აღნიშნულია რამეზე (მაგ., ნომინალური ფასი); რასაც ან ვისაც მხოლოდ სახელი ჰქვია, მაგრამ არ ასრულებს თავის დანიშნულებას, მოვალეობას (მაგ., ნომინალური რედაქტორი; 2. ეკონ. გაცილებით მცირე რეალურ ღირებულებასთან შედარებით; განსაზღვრული თანხის გამომხატველი ტერმინი ღირებულების მხედველობაში მიუღებლად; 3. ის, რაც ფუნქციონირებს ნორმალურად ან რაც მისაღებია.

ნომინალური საქონელი – საქონელი, რომელზეც მოთხოვნა იზრდება სამომხმარებლო შემოსავლების ზრდასთან ერთად.

ნომინალური ღირებულება – ღირებულება, რომელზეც მოთხოვნა იზრდება სამომხმარებლო შემოსავლების ზრდასთან ერთად.

ნომინალური ძაბვა – ძაბვა ან ძაბვის დიაპაზონი, მითითებული მწარმოებლის მიერ, რომლის დროს ესა თუ ის მანქანა-დანადგარი ნორმალურად მუშაობს.

ნომინალური წნევა – გაზის სტატიკური წნევა შესაბამისი დანადგარზე მიყვანილი თბური სიმძლავრისა, როცა დანადგარი მუშაობს ეტალონურ გაზზე.

ნომინაცია – სახელის დარქმევა, დასახელება.

ნომოგრამა (ბერძ. nomos კანონი და grammē ხაზი) – გეომეტრიულ სიდიდეთა გრაფიკი (დიაგრამა), რომელიც წარმოადგენს სამი ან მეტი ცვლადი სიდიდის ფარდობას რამდენიმე სკალის სახით, რომლებიც ისეა მოწყობილი, რომ ერთი ცვლადის მნიშვნელობა შეიძლება ვიპოვოთ მარტივი გეომეტრიული კონსტრუქციით; მაგ., თუ გვაქვს სამი ცვლადი სიდიდე, განლაგებული a, b და c სკალებზე, მაშინ a და b სკალებზე განთავსებულ ცვლადების შესაბამის წერტილებზე სწორი ხაზის გავლებით, რომელიც გაგრძელებაზე გადაკვეთს c სკალას, ვიპოვით მესამე ცვლადის მნიშვნელობას, ანუ ნომოგრამა არის რამდენიმე ცვლადის ფუნქცია, წარმოდგენილი გრაფიკის სახით, რომელიც საშუალებას იძლევა მარტივი გეომეტრიული ოპერაციით (მაგ., სახაზავის დადებით) გამოვიკვლიოთ ფუნქციონალური დამოკიდებულებები რიცხვითი გამოთვლების გარეშე (მაგ., ამოვხსნათ კვადრატული გატოლება ფორმულების გამოყენების გარეშე). ნომოგრამის ყველაზე მეტად გავრცელებული სახეებია: გათანაბრებული წერტილებით, ბადისებრი და ტრანსპარატული. მრავალცვლადიანი განტოლებებისათვის გამოიყენება შედგენილი ნომოგრამები – ნომოგრამები დაკავშირებული ერთმანეთთან საერთო სკალებით ან ხაზების სისტემით.

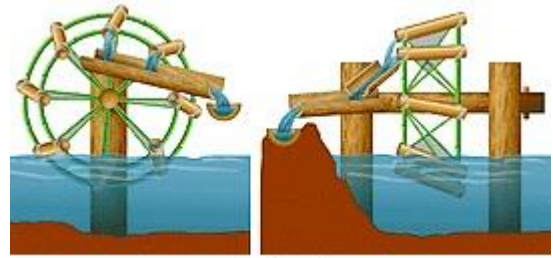
ნომოგრაფია (ბერძ. nómos კანონი და gráphein წერა, ხატვა, კაწვრა) – მათემატიკის ნაწილი, რომელიც აერთიანებს ნომოგრამების აგების თეორიასა და პრაქტიკულ მეთოდებს.

ნორდ-ვესტი (გერმ. nordwest) – 1. ჩრდილო-დასავლეთი; 2. ჩრდილო-დასავლეთის ქარი.

ნორდ-ოსტი (გერმ. nordost) – 1. ჩრდილო-აღმოსავლეთი; 2. ჩრდილო-აღმოსავლეთის ქარი.

ნორდი (გერმ. nord) – 1. ჩრდილოეთი; 2. ჩრდილოეთის ქარი.

ნორია (ესპ. noria<არაბ. ناوارة წყალსაქაჩი) – უწყვეტი მოქმედების ამწევი მოწყობილობა – დაუსრულებელი ჯაჭვი ან ლენტი, რომელზეც ჩამოკიდებულია ჩამჩები, დოქები, სათლები და მისთ. განკუთვნილია სითხეებისა და ფხვიერი მასალების გადასაზიდად 25 მეტრამდე სიმაღლეზე. იყენებენ ასევე წყლის ასაზიდად მცირე აკვედუკებში, მოსარწყავად ან სხვა მიზნებისთვის (ნახ. 1. ჩინური ნორია).

ნახ. 1

ნორმა (ლათ. norma სახელმძღვანელო საწყისი, წესი, ნიმუში) – 1. მიღებული, დადგენილი წესი (მაგ., სალიტერატურო ენის ნორმა); 2. დაწესებული რაოდენობა (მაგ., მუშაობის ნორმა); 3. საშუალო, ჩვეულებრივი რაოდენობა (მაგ., ტემპერატურის ნორმა).

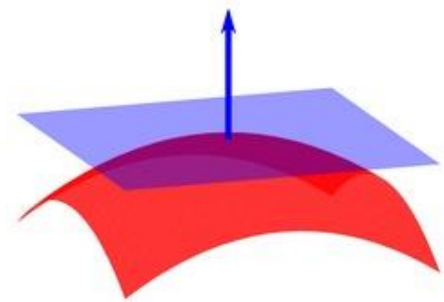
ნორმა მასალის ხარჯის – ერთეული პროდუქციის გამოსაშვებად საჭირო მასალის დადგენილი, ოპტიმალური რაოდენობა (მაგ., 1 მ³ დახერხილი მასალის მისაღებად დადგენილი სახერხი ნედლეულის ნორმა).

ნორმა მომსახურების – დეტალის, ნაკეთობისა და მისთ. ნორმალური მუშაობისათვის განკუთვნილი დრო.

ნორმა-საათი – შრომატევადობის საზომი ერთეული.

ნორმაიზოლი (ლათ. norma სახელმძღვანელო საწყისი, წესი, ნიმუში და რუს. изоля იზოლი) – ქიმიურად ნაქსოვი პოლიეთილენის ქაფი, დაფარული ალუმინის კილიტით (ფოლგით), რაც უზრუნველყოფს თბომაგნიტური ტალღების 97%-ით არეკვლას. გამოდის სამი სახის: 1) ერთ მხარეს დაფარული ალუმინის კილიტით – გამოყენების ძირითადი სფეროა სახურავების თბოიზოლაცია, თბოგამტარობა 0,7-0,8 ვტ/(მ·კ); 2) ორივე მხარეს დაფარული ალუმინის კილიტით – გამოყენების სფეროა: სახურავები, კედლები და ე.წ. თბილი იატაკი, თბოგამტარობა 1,2-1,4 ვტ/(მ·კ); 3. ერთი მხარე დაფარულია კილიტით, მეორეზე აქვს წებვადი ზედაპირი – გამოიყენება მილების, მილგაყვანილობების, ფოლადის კონსტრუქციების თბოიზოლაციისათვის, თბოგამტარობა 2,1-2,4 ვტ/(მ·კ).

ნორმალი (ლათ. normalis სწორხაზოვანი) – მოცემულ წერტილზე გამავალი წრფე, რომელიც მართობულია ამავე წერტილზე გამავალი მხეზი წრფისა (მხეზი სიბრტყისა) (ნახ. 1). ნორმალს, რომელიც მდებარეობს წირის მხეზ სიბრტყეში, ეწოდება მთავარი ნორმალი, ხოლო ნორმალს, რომელიც მხეზი სიბრტყის მართობულია – ბინორმალი. წირის მხეზი, მთავარი ნორმალი და ბინორმალი ერთად ქმნის წირის მოძრავ ტრიედრს (ბუნებრივ სამღერძს).

ნახ. 1

ნორმალი დარტყმის – იხ. დარტყმის ნორმალი.

ნორმალიზაცია ფოლადის – ფოლადის თერმული დამუშავება გახურებით 750-950°C ტემპერატურაზე, რაც აუმჯობესებს მის მექანიკურ თვისებებს. გახურების შემდეგ მას აყოვნებენ და შემდეგ ჰაერზე აცივებენ. ფოლადი ადვილად დამუშავებადი ხდება. ნორმალიზაცია ხშირად წინ უსწრებს წრთობას.

ნორმალიზება – 1. ნორმასთან მიახლოება, ნორმისადმი დაქვემდებარება; 2. ფოლადის თერმული დამუშავების სახე, რომელიც მდგომარეობს გახურებაში (ზედა კრიტიკული წერტილის ზევით), დაყოვნებასა და შემდგომ ჰაერზე გაცივებაში. მიზანი – რკინის შენადნობებისთვის ერთგვაროვანი წვრილმარცვლოვანი სტრუქტურის მიცემა, პლასტიკურობისა და დარტყმითი სიბლანტის ასამაღლებლად.

ნორმალური [ლათ. normalis სწორხაზოვანი <norma მიწერილობა, წესი, სადურგლო კვადრატი (შაბლონი)] – 1. ნორმის (სტანდარტის) შესაბამისი; ჩვეულებრივი, ტიპური, მოსალოდნელი; 2. მოცემული ხაზის ან სიბრტყის მიმართ მართობული; 3. გეოლ. შეცდომის ან უწესიერობის აღმნიშვნელი, რომლის დროსაც ქანების ფარდობითი მოძრაობა ქვევით ხდება გადანატეხის სიბრტყის ზედა მხარეზე.

ნორმალური რეაქცია – სხეულის ზედაპირის მიმართ მართობულად მოქმედი რეაქცია.

ნორმალური სათავსი – მშრალი სათავსი, სადაც არ აღინიშნება ცხელი, მტვრიანი და ქიმიურად აქტიური გარემოს ნიშნები.

ნორმალური წნევა – წნევა, რომელიც ტოლია 101 კპა.

ნორმალური ხსნარი – ხსნარი, რომელიც შეიცავს ნივთიერების ერთ გრამ-ეკვივალენტს 1 ლ-ში; ხსნარები, რომლებიც 1 ლ-ში შეიცავენ გრამ-ეკვივალენტის მეთედ, მესედ და ა.შ. ნაწილს, არის დეცინორმალური, სანტინორმალური და ა.შ.

ნორმატივი [ლათ. norma მიწერილობა, წესი, სადურგლო კვადრატი (შაბლონი)] – 1. რაიმე ჩვეულებრივი, ტიპური, სტანდარტული; უნივერსალური, ფართოდ გავრცელებული ნორმა; 2. ეკონომიკური ან ტექნიკური მაჩვენებელი, რომლის მიხედვითაც სრულდება სამუშაო.

ნორმატიული – 1. ნორმების, სტანდარტების, ნორმატივების საშუალებით დადგენილი (ნორმატიული წინაღობა, ნორმატიული დატვირთვა და სხვ.); 2. რაც ნორმას განსაზღვრავს.

ნორმატიული და სახელმძღვანელო დოკუმენტების კომპლექსი – ქვეყნის ტერიტორიული განვითარების სქემები, დასახლებული პუნქტების გენერალური გეგმები, საწარმოო, სამეურნეო და სხვ. ფუნქციური ზონების ქალაქთმშენებლობითი დოკუმენტაცია, სამშენებლო ნორმები, წესები და სტანდარტები, აგრეთვე დადგენილი წესით დამტკიცებული საპროექტო დოკუმენტაცია.

ნორმატიული დანახარჯები – ქვეყნის მთავრობის დადგენილებით გათვალისწინებული დოკუმენტების მოთხოვნის შესაბამისად, კონკრეტული სამუშაოს შესასრულებლად საჭირო რესურსები.

ნორმატიული სამსახურის ვადა – მინიმალურად დასაშვები სამსახურის ვადა.

ნორმატიული ტექნიკური მდგომარეობა – სამშენებლო კონსტრუქციის, შენობის, ნაგებობის ტექნიკური მდგომარეობის კატეგორია, რომლის დროსაც ყველა კრიტერიუმის რაოდენობრივი და ხარისხობრივი პარამეტრი შეესაბამება საპროექტო დოკუმენტაციით დადგენილ პარამეტრებს დასაშვები ცვლილებების ზღვრებში.

ნორმირება – ნორმატივების შემუშავება და დროის, მასალის, შეზღუდვების, შრომის დახარჯების ნორმის დადგენა.

ნოტარიატი (ლათ. notarius მწერალი, მდივანი) – საჯარო სამართლებრივი ინსტიტუტი, რომლის ამოცანაა სახელმწიფოს მიერ დადგენილ ფარგლებში პირებს შორის სამართლებრივი ურთიერთობებისა და იურიდიული ფაქტების დადასტურება (იურიდიული აქტების დამოწმება, დოკუმენტების ხელმოწერათა ნამდვილობა, დოკუმენტის პირების ნამდვილობა და სხვ.).

ნოტარიუსი (ლათ. notarius მწერალი, მდივანი) – სანოტარო საქმიანობის (სხვადასხვაგვარი იურიდიული აქტების, საქმიანი გარიგებების, ხელშეკრულებების დამოწმება-გაფორმება და სხვ.) განმახორციელებელი სპეციალურად უფლებამოსილი პირი, სახელმწიფო მოხელე, რომელსაც თანამდებობაზე ნიშნავს იუსტიციის მინისტრი კონკურსის წესით.

ნოტიო – წყლით გაჟღენთილი, ნესტიანი; რასაც სინესტე ახლავს, წვიმიანი, ნამიანი.

ნოუ-ჰაუ (ინგლ. know how<know ცოდნა, გაგება და how როგორც) – 1. ტექნიკური, კომერციული, საწარმოო, საფინანსო, ადმინისტრაციული და სხვა ცოდნის ერთობლიობა გაფორმებული ტექნიკური დოკუმენტაციის სახით, გამოხატული სასარგებლო ჩვევებით, გამოცდილებით, რაც საჭიროა ამა თუ იმ წარმოების ორგანიზაციისთვის. პრაქტიკულად გამოიყენება საწარმოო ან პროფესიულ საქმიანობაში, მაგრამ ჯერ კიდევ არ არის ხელმისაწვდომი ყველასთვის. ამავე დროს რაიმე მიზეზის გამო არ არის დაპატენტებული; 2. საწარმო-კომერციული საიდუმლო, რომელიც წარმოადგენს განსაკუთრებული მნიშვნელობის ტექნოლოგიურ, ორგანიზაციულ ან კომერციულ ინფორმაციას, რაც დასტურდება მისი საიდუმლოდ შენახვისათვის გაწეული აუცილებელი და საკმარისი ღონისძიებით. ნ-3. განსაკუთრებული უფლების დაცვა ხორციელდება სამოქალაქო კოდექსითა და სამრეწველო საკუთრების შესახებ სხვა საკანონმდებლო აქტებით.

ნოუთბუქი (ინგლ. notebook<note შენიშვნა და book წიგნი) – პორტატიული მიკროკომპიუტერი.

ნოქალაქევი (ინგლ. Nokalakevi) – ისტორიული ციხე-ქალაქი დასავლეთ საქართველოში, სენაკის რაიონის სოფ. ნაქალაქევიში, მდ. ტეხურის მარცხენა სანაპიროზე (ნახ. 1. ნოქალაქევის შემორჩენილი ნანგრევები). ადრინდელ ქართულ ქრონიკებში ნოქალაქევს ციხეგოჯს (ქუჯის ციხეს) უწოდებდნენ; ბერძნულ წყაროებში კი მისის სახელია არქეოპოლისი (ძველი ქალაქი). სავარაუდოდ, ნოქალაქევის ტერიტორიაზე მდებარეობდა მითური ქალაქი აია, საიდანაც არგონავტებმა ოქროს საწმისი წაიღეს. ისტორიული ცნობების თანახმად, ააგო ეგრისისა და სვანეთის ერისთავმა ქუჯიმ (ძვ. წ. III საუკუნის დასაწყისი). ციხე-ქალაქის აგება განპიროვნებული იყო სტრატეგიული მოსაზრებითა და მოსახლეობის სიმრავლით. ნოქალაქევი ყველაზე ადრეული არქეოლოგიური ფენები ძვ. წ. VIII-VII საუკუნეებით თარიღდება. ყურადღებას იპყრობს ამ პერიოდის ცხვრის, ღორის, ცხენის კერამიკული ქანდაკებები. ძვ. წ. VI-IV საუკუნეების ფენებში გამოვლენილია ადგილობრივი და იმპორტული წარმოების თიხის ჭურჭელი, ხოლო ძვ. წ. III-I საუკუნეებში – ელინისტური ხანის

ქვევრსამარხები ოქროსა და ვერცხლის მდიდრული ნიმუშებით (ბეჭდები, საყურეები, სამაჯურები და სხვ.). IV საუკუნეში ნოქალაქევეში შენდება ციხე-ქალაქი, რომელიც მალე ლაზიკის სამეფოს (დასავლეთ საქართველოს) დედაქალაქი ხდება. V-VI საუკუნეებში 19 ჰა-ზე გაშლილი ქალაქი განვითარებას განიცდის – სრულდება 3 კმ სიგრძის გალავანი (ნახ. 2. გალავნის აღმოსავლეთი კარიბჭე), შენდება სასახლეები, ეკლესიები (ნახ. 3. V საუკუნის ორმოც მოწამეთა სამნავიანი ბაზილიკა ქალაქის ციტადელის ტერიტორიაზე), ქრისტიანული ტაძრები, აბანოები, წყალსაცავი, გვირაბი და სხვა სახის სამეურნეო თუ საფორტიფიკაციო ნაგებობები. განსაკუთრებით მაღალი არქიტექტურული დონით არის ნაშენები ქალაქის მდინარესთან დამაკავშირებელი გვირაბი, რომელიც გარდა წყლით მომარაგებისა, ქალაქის ერთ-ერთი (სამდინარო) ჭიშკრის ფუნქციასაც ასრულებდა. საგანგებო აღნიშვნის ღირსია ნოქალაქევის ძლიერი საფორტიფიკაციო სისტემა. ქალაქს სამი მხრიდან მდინარე და ციცაბო კლდეები იცავდა, ხოლო აღმოსავლეთ ნაწილში აღმართული იყო ერთდროულად სამი გალავანი, ამასთან კოშკებისა და ჭიშკრების გონივრული განლაგება ქალაქს აუღებელ ციხესიმაგრედ აქცევდა. სამწუხაროდ, VIII საუკუნის 30-იან წლებში, მთელი ამიერკავკასიის დარად, ნოქალაქევის ციხე არაბ სარდალს მურვან ყრუს (მურვან იბნ მუჰამედი) შეუშუსრავს და, ბუნებრივია, ციხემაც დაკარგა სტრატეგიული მნიშვნელობა. XVI-XVIII საუკუნეებში ნოქალაქევი სამეგრელოს მთავართა რეზიდენციაა. ვახუშტი ბატონიშვილის ცნობით იმ პერიოდში ნოქალაქევის ტერიტორიაზე იყო ციხე და დადიანების სასახლე, რასაც ადასტურებს შემორჩენილი ნანგრევები და ძველ გალავანზე და კოშკებზე შედარებით ახალი სამშენებლო ფენებიც.

ნახ. 1

ამჟამად საქართველოს მთავრობის დაფინანსებით მიმდინარეობს ნოქალაქევის ციხე-ქალაქის რეაბილიტაცია.

ნახ. 2

ნახ. 3

ნოქვი – ძვ. ძნელად სავალი გზა.

ნოლა – 1. მდინარის გაყოლებაზე არსებული ნოყიერი ადგილი; 2. იგივეა, რაც პაჭუა.

ნოყიერი – მსუქანი, ყუათიანი, მაწიერი; კარგი მოსავლის მომცემი ნიადაგი.

ნობი (ხალიჩა, ხალი) – ნაკეთობა მძიმე ხაოიანი ქსოვილისგან. გამოიყენება იატაკზე დასაფენად, კედლის მოსართევლად და სხვ.

ნუკლეარული (ინგლ. nuclear<ლათ. nucleus ბირთვი) – ოჯახის ტიპი, სადაც მთავარი ბირთვი დაუშლელია (ცოლ-ქმარი).

ნული – იგივეა, რაც ნოლი.

ნულიფიკაცია (ლათ. nullificatio განადგურება) – ძალის, მნიშვნელობის დაკარგვა, გაუქმება რისამე.

ნულოვანი ნიშნული – შენობა-ნაგებობის საკონტროლო ნიშნული, რომელიც წარმოადგენს მიწისპირა ან პირველი მიწისზედა სართულის იატაკის ნიშნულს.

ნულოვანი ციკლი – მშენებლობაში გავრცელებული ტერმინი (ნორმატიულ დოკუმენტებში არარსებული), რომელიც სამშენებლო ობიექტზე მოსამზადებელ სამუშაოებს აღნიშნავს (სამირკველის ფუძიდან პირველი სართულის იატაკამდე).

ნუმერატორი (ლათ. numerator აღმრიცხველი) – 1. აპარატი, რომლითაც მიყოლებით იბეჭდება რიგითი ნომრები ბილეთებზე, კუპონებსა და მისთანებზე; 2. ელექტროზართან არსებული მოწყობილობა, რომელიც აჩვენებს ნომერს იმ ადგილისას, საიდანაც ზარს იძლევიან; 3. პატარა სატელეფონო კომუტატორი; 4. აპარატი, რომლითაც ფიქსირდება გამოცდილი ნიმუშების რაოდენობა ლაბორატორიის პირობებში.

ნუმერაცია (ლათ. numeratio<numerus რიცხვი, რაოდენობა) – 1. რიცხვების დასახელებისა და აღნიშვნების ხერხების ერთობლიობა; 2. მიმდევრობით დალაგებული საგნების რიგის ციფრული აღნიშვნა. მათემატიკის განვითარების ისტორიაში სხვადასხვა ხალხისათვის ცნობილი იყო სხვადასხვა ნუმერაცია: რომაული, არაბული (გადმოვიდა ინდოეთიდან) და სხვ. ნუმერაციას ეწოდება დათვლა, აღრიცხვა. არაბული ნუმერაცია: რიცხვების აღნიშვნის სისტემა 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 ციფრების დახმარებით, რომლებიც თავისი მდებარეობის მიხედვით ყოველ თანრიგში აღნიშნავენ ერთეულთა რაოდენობას. რომაული ნუმერაცია: რიცხვების აღნიშვნის სისტემა I, X, C, M ციფრებით, რომელიც აღნიშნავს ათეულ თანრიგებს 1, 10, 100, 1000 და V, L, D, რომელიც აღნიშნავს თანრიგების ნახევარს, ე.ი. 5, 50; 500; 3. ქუჩის, გამზირის, ხეივნის, გზატკეცილის, შესახვევის, ჩიხის, მოედნის, სკვერის, ბულვარის, მრავალბინიან სახლში სადარბაზოებისა და ბინების დანომვრა არაბული ციფრების, ქართული ანბანის ასოების ან ინდექსების მეშვეობით.

ნუნატაკი – ყინულსაფარში ამოშვერილი ყინულით ან თოვლით დაუფარავი განმხოლოებული კლდოვანი მწვერვალი (ნახ. 1). გვხვდება გრენლანდიაში, ანტარქტიდაში, ახალ მიწასა და ფრანც-იოსების მიწაზე. ტერმინი ნუნატაკი წარმოდგება ესკიმოსთა ენიდან და დასავლეთ ევროპაში გავრცელდა მე-19 საუკუნის ბოლო ათწლეულებიდან.

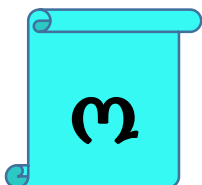

ნახ. 1

ნუფრი – ხეზე ავადმყოფური ამონაბურცი, როკი, კორძი.

ნუსელტის რიცხვი – უგანზომილებო პარამეტრი, რაც ახასიათებს სხეულის ზედაპირსა და აირის (სითხის) ნაკადს შორის კონვექციისა და თბოგამტარობის ინტენსიურობას.

ნუტაცია (ლათ. nutatio რხევა, ქანაობა) – უძრავი წერტილის გარშემო მყარი სხეულის ბრუნვითი მოძრაობა, რომელიც პრეცესიასთან ერთად ხდება და რომლის დროსაც იცვლება მ კუთხე სხეულის საკუთარი ბრუნვის ღერძსა და პრეცესიული მოძრაობის შესაბამის ღერძს შორის. მ კუთხეს ნუტაციის კუთხეს უწოდებენ. ასტრონომიაში ნუტაცია არის დედამიწის ღერძის მცირე რხევები, რომლებიც ერთვის მის საუკუნეებრივ პრეცესიულ მოძრაობას; ამ რხევებს განაპირობებს მზრუნავ სფეროიდულ დედამიწაზე მთვარისა და მზის შემაშფოთებელი გავლენა.

ოაზისი (ბერძ. óasis საცხოვრებელი ადგილი, სიცოცხლე) – ხემცენარეებით ან ბუჩქნარითა და ბალახით შემოსილი ნაკვეთები, აგრეთვე ინტენსიური მიწათმოქმედების რაიონები უდაბნოსა და ნახევარუდაბნოს სარწყავ მიწებზე. ოაზისი მეზობელ რაიონებთან შედარებით უფრო ნესტიანი ადგილია, რაც გამოწვეულია გრუნტის წყლის მაღალი დონით, წყაროების სიუხვით, მდინარეების პერიოდული ადიდებით, ხელოვნური რწყვით. ოაზისის ზომები მერყეობს რამდენიმე ჰა-დან რამდენიმე ათეულ ათას კვადრატულ კოლომეტრამდე. ხშირ შემთხვევაში შეიცავს მიწისქვეშა წყლებს, ზოგჯერ არტეზიულსაც. ოაზისს უწოდებენ აგრეთვე ყინულისგან თავისუფალ ადგილს ანტარქტიდაში. ოაზისური მეურნეობა, დღეს მიწათმოქმედების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფორმაა.

ობელისკი (ბერძ. obeliskos მცირე შამფური) – მონუმენტის სახეობა, რომელიც წარმოადგენს ზევით დავიწროებულ ქვის წახნაგოვან ბოძს პირამიდულად წაწვეტებული დაბოლოებით. ის ძველი ეგვიპტური არქიტექტურის მნიშვნელოვანი ელემენტია. დგამდნენ სასახლეებისა და ტაძრების შესასვლელების წინ ორივე მხარეს და განასახიერებდა მზის სიმბოლოს. ეგვიპტელები ობელისკს ჭრიდნენ ერთი მასიური ქვისაგან (როგორც წესი, ასუანის წითელი გრანიტისაგან) და მისი გვერდები მოხატული იყო იეროგლიფებით ღმერთ რას და ფარაონების სადიდებლად. ხშირად, ობელისკის მთელი ზედაპირი დაფარული იყო ელექტრუმით (ოქროსა და ვერცხლის შენადნობი). ო. მშენებლობის დასაწყისად მიიწვევს ფარაონების მე-4 დინასტიის პერიოდი (ძვ. წ. 2613-2498 წწ.), თუმცა დღემდე შემორჩენილი ნიმუშები (მაგ., სენუსერტ I-ის ობელისკი ჰელიოპოლში, ნახ. 1.) მიეკუთვნება მე-5 დინასტიის (ძვ. წ. 2494-2345 წწ.) პერიოდს.

ნახ. 1

ეს ობელისკები შთამბეჭდავი ზომებით არ გამოირჩეოდა. მათი სიმაღლე დაახლოებით 8-10 მ-ია, თუმცა იყო გამონაკლისიც, მაგ., ფარაონმა თუტმოს I-მა ქ. კარნაკში აღმართა ობელისკი სიმაღლით 24 მ (მისი წონაა 143 ტ.). ეგვიპტიდან ობელისკების მშენებლობა გავრცელდა პალესტინაში, ფინიკიაში, ასირიაში, ეთიოპიაში, ბიზანტიაში, რომსა და ევროპაში, როგორც ძეგლისა და მონუმენტის ტიპი. რომის იმპერატორების განკარგულებით 12-ზე მეტი ეგვიპტური ობელისკი გადატანილი იქნა ეგვიპტიდან რომის იმპერიაში (ძირითადად რომში), ხოლო რენესანსის პერიოდში (XIX ს.) – ლონდონში (ინგლისი), პარიზსა (საფრანგეთის რესპუბლიკა) და ნიუ იორკში (აშშ). ეგვიპტიდან რომში გადატანილი ობელისკებიდან აღსანიშნავია: ლათერანული ობელისკი სან-ჯოვანის მოედანზე (ნახ. 2), ძვ. წ. XV ს., სიმაღლე 32,18 მ, ხოლო პოსტამენტი და წვეროში ჯვრით - 45,7 მ. ეს

ნახ. 2

ობელისკი ეგვიპტიდან რომში გადმოტანილი იქნა 357 წელს იმპერატორ კონსტანცია II-ის სურვილით. ობელისკი დამზადებულია ძვ. წ. XV საუკუნეში ეგვიპტეში და მანამდე იდგა ქ.

ნახ. 3

თებეში (კარნაკი) ამონა-რას ტაძრის წინ ფარაონების თუტმოს III-ეს და თუტმოს IV-ის მმართველობის დროს; ობელისკი ვატიკანის წმინდა პეტრეს მოედანზე (ნახ. 3), ობელისკი ეგვიპტიდან გადმოტანილი იქნა რომში 37 წელს იმპერატორ კალიგულას მმართველობის პერიოდში. სიმაღლე 25,5 მ, პოსტამენტი და წვერზე ჯვრით - 41 მ; ობელისკი ფლამინიო რომში (ნახ. 4), გადმოტანილი იქნა ეგვიპტიდან ძვ. წ. 10 წელს იმპერატორ ავგუსტას ბრძანებით. ძვ. წ. XII საუკუნიდან აღმართული იყო ჰელიოპოლში მზის ღმერთის ტაძრის შესასვლელთან ფარაონ რამზეს II-ის მმართველობის პერიოდიდან. სიმაღლე 25 მ, პოსტამენტი და წვერზე ჯვრით - 36,5 მ და სხვ. XIX საუკუნეში ეგვიპტიდან გამოტანილი იქნა ფარაონ რამზეს II-ის დროინდელი სამი ობელისკი, რომელთაგან ერთი (საქვეყნოდ ცნობილი ლუქსორის ობელისკი), ამჟამად დგას თანხმობის მოედანზე პარიზში (ნახ. 5), მეორე მდ. ტემზის ნაპირას ლონდონში და მესამე ნიუ

ნახ. 4

იორკის ცენტრალურ პარკში. ცნობილია აგრეთვე სხვა ცივილიზაციების ობელისკები: ასირიის (ასურეთი, ძველი ლევკოსირია) შავი ობელისკი, აქსუმის ობელისკი ეთიოპიაში, კონსტანტინეს ობელისკი ბიზანტიაში და სხვ. თანამედროვე მსოფლიოს ყველაზე მაღალი ვაშინგტონის ობელისკი დგას აშშ-ის დედაქალაქ ვაშინგტონში, რომელიც აგებული იქნა 1884 წელს და მისი სიმაღლე 169 მეტრია (ნახ. 6).

ნახ. 5

ნახ. 6

ობი – მერქნის სოკოვანი დაავადება, აფუჭებს მერქნის გარეგნობასა და ბიძგს აძლევს ლპობის დაწყებას.

ობიექტი (ლათ. objectum საგანი<obicere<ob- გზაში და jacere გადაგდება, მიტოვება) – ფილოსოფიური კატეგორია, რეალურად არსებული მოვლენა, საგანი, პირი, დაწესებულება, საწარმო, მშენებლობა, რისამე ცალკეული უბანი, მატერიალური სინამდვილე, რომლისკენაც არის მიმართული ვისიმე მოქმედება, ყურადღება და ა.შ. უფრო ფართო გაგებით – ნებისმიერი საგანი საერთოდ. არსებობს ობიექტის სხვადასხვა სახეობები: ავარიული, ასამუშავებელი, აღსადგენი, განათლების, განსაკუთრებული მნიშვნელობის, დაბეგვრის, დანაშაულის, დაპროგრამების, დასანგრევი, დაცვის, კატეგორიის, კვლევის, კოსმოსური, ლინგვისტიკის, მათემატიკური, მართული, მარტვის, მონაცემთა ბაზის, მშენებლობადამთავრებული, ნარჩენების განსათავსებელი, რეალური, რეგულირების, საინჟინრო დაცვის, სამშენებლო, სამართალდარღვევის, სანებართვო, სპორტული, ტექნიკური, ტურისტული, ფსიქოლოგიის, ცეცხლდაცვის, წყალმომარაგების, ხელოვნებისა და სხვ.

ობიექტი არააღსადგენი – ობიექტი, რომლისთვისაც განსახილველ სიტუაციაში მუშაობის უნარის აღდგენა არ არის გათვალისწინებული ნორმატიულ-ტექნიკური ან საკონსტრუქტორო დოკუმენტაციით.

ობიექტი აღსადგენი – ობიექტი, რომლისთვისაც განსახილველ სიტუაციაში მუშაობის უნარის აღდგენა გათვალისწინებულია ნორმატიულ-ტექნიკური ან საპროექტო დოკუმენტაციით.

ობიექტი განსაკუთრებული მნიშვნელობის – ობიექტი, რომლის სიმტკიცისა და მდგრადობის უზრუნველყოფა მნიშვნელოვანია ადამიანის ჯანმრთელობის, სიცოცხლისა და საზოგადოებრივი ინტერესების უზრუნველსაყოფად, აგრეთვე კულტურული მემკვიდრეობის შესანარჩუნებლად და რომლის მშენებლობის პროექტი ექვემდებარება სავალდებულო ექსპერტიზას და მშენებლობის ნებართვა გაიცემა ამ დადგენილებით განსაზღვრული წესით.

ობიექტი მშენებლობადამთავრებული – მშენებლობის ნებართვით განსაზღვრული ობიექტი, მათ შორის შენობა-ნაგებობის ცალკეული, დამოუკიდებლად ფუნქციონირებადი შენობა-ნაგებობა ან ერთი ტექნოლოგიური პროცესით დაკავშირებული მათი ჯგუფი, რომლებზეც დასრულებულია საპროექტო დოკუმენტაციით განსაზღვრული სამუშაოები ისე, რომ მათი ფუნქციონირება შესაძლებელია როგორც დამოუკიდებლად, ისე სხვა შენობა-ნაგებობათა კომპლექსში.

ობიექტი ნარჩენების განსათავსებელი – პოლიგონი, შლამსაცავი, ნარჩენსაცავი და სხვა ნაგებობა, რომელიც მოწყობილი და ექსპლუატაციაშია ეკოლოგიური მოთხოვნების შესაბამისად.

ობიექტი რეალური – კონსტრუქციული ელემენტი აღებული ყველა მისი მახასიათებლებით: გეომეტრიული, ფიზიკური, მექანიკური და სხვ.

ობიექტი საინჟინრო დაცვის – ცალკეული ნაგებობები ტერიტორიის საინჟინრო დაცვისა, რომელიც უზრუნველყოფს დატბორვისაგან სახალხო-სამეურნეო ობიექტების, დასახლებული პუნქტების, სასოფლო-სამეურნეო მიწებისა და ბუნებრივი ლანდშაფტების დაცვას.

ობიექტი სანებართვო – სამშენებლო მიწის ნაკვეთზე განსათავსებელი შენობა-ნაგებობები (მათ შორის ხაზოვანი), მათი ჯგუფი ან კომპლექსი, რომელიც უნდა შეიქმნას მშენებლობის შედეგად ან რომელზეც უნდა განხორციელდეს სამშენებლო სამუშაოები, რაც წარმოადგენს მშენებლობის ნებართვის გაცემის საგანს.

ობიექტი ცეცხლდაცვის – მასალა, კონსტრუქცია ან ნაკეთობა დამუშავებული ცეცხლდამცავი საშუალებებით, მათი სახანძრო საშიშროების და (ან) ცეცხლმედეგობის გაზრდის მიზნით.

ობიექტივი (ლათ. *objectivus* საგნობრივი) – ლინზური ან სარკულ-ლინზური ოპტიკური სისტემა, რომელიც გამოიყენება ხელსაწყოებში ობიექტების ნამდვილი ან წარმოსახვითი გამოსახულების მისაღებად. დანიშნულების მიხედვით განასხვავებენ: სათვალთვალო მილს (მაგ., ტელესკოპი), რომელიც იძლევა შემცირებულ გამოსახულებას; მიკროსკოპს, რომელიც იძლევა გადიდებულ გამოსახულებას; ხელსაწყოებს ფოტო-, კინოგადაღებისა და კინოპროექციის, რომლებიც იძლევა შემცირებულ, გადიდებულ და ნატურალური სიდიდის გამოსახულებას. ფოტო- და კინოაპარატურის ო. ძირითადი მახასიათებლებია: ფოკუსური მანძილი, გამოსახულების ველის კუთხე (მხედველობა), დასაშვები ძალა, ფარდობითი ხვრელი (სინათლის ძალა) და სხვ. ისინი იყოფა მოკლეფოკუსიან (ფართოკუთხიან), ნორმალურ და გრძელფოკუსიან (ნორმალურ ობიექტივებში ფოკუსური მანძილი დაახლოებით დიაგონალის კვადრატის ტოლია, მოკლეფოკუსიანში – ნაკლებია, გრძელფოკუსიანში – მეტი) ობიექტივებად. ო. ბუდეზე ჩვეულებრივ დატანილია დიაფრაგმის სიდიდე. ფოტო- და კინოგადაღების ო. მზადდება მუდმივი ან ცვლადი ფოკუსური მანძილით.

ობიექტის გაშვება ექსპლუატაციაში – დამკვეთის მიერ დასრულებული სამშენებლო ობიექტის იურიდიული გაფორმება აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოებში.

ობიექტის გეგმური გამოყენების კოეფიციენტი – ექსპლუატაციის პერიოდის ნაწილი, რომლის განმავლობაში ობიექტი არ უნდა იმყოფებოდეს გეგმურ ტექნიკურ მომსახურებასა და რემონტზე.

ობიექტის ინვენტარული ღირებულება – გამშენებლის დანახარჯები ობიექტის ასაშენებლად ხელშეკრულების შესაბამისად – დაწყებიდან ექსპლუატაციაში შესვლამდე.

ობიექტის მზადყოფნის კოეფიციენტი – ალბათობა იმისა, რომ ობიექტი აღმოჩნდეს მუშაობის უნარიანი დროის ნებისმიერ მომენტში, გარდა დაგეგმილი პერიოდებისა, რომელთა განმავლობაში დანიშნულების მიხედვით ობიექტის გამოყენება არ არის გათვალისწინებული.

ობიექტის მომხმარებელი (მოსარგებლე) – მესაკუთრის მიერ უფლებამოსილი იურიდიული ან ფიზიკური პირი, რომელიც ახორციელებს ობიექტის გამოყენებას.

ობიექტის ოპერატიული მზადყოფნის კოეფიციენტი – ალბათობა იმისა, რომ ობიექტი აღმოჩნდეს მუშაობის უნარიანი დროის ნებისმიერ მომენტში, გარდა დაგეგმილი პერიოდებისა, რომელთა განმავლობაში დანიშნულების მიხედვით ობიექტის გამოყენება არ არის გათვალისწინებული და ამ მომენტიდან დაწყებული იმუშავებს მტყუნების გარეშე დროის მოცემული ინტერვალის განმავლობაში.

ობიექტის ტექნიკური გამოყენების კოეფიციენტი – ექსპლუატაციის გარკვეულ პერიოდში, ობიექტის მუშაობაში ყოფნის დროის ინტერვალების მათემატიკური ლოდინის შეფარდება იმავე პერიოდში ობიექტის მუშაობაში ყოფნის დროის ინტერვალის, ტექნიკური

მომსახურებისა და რემონტებით გამოწვეული მოცდენების დროის ინტერვალების მათემატიკურ ლოდინთა ჯამთან.

ობიექტის ტექნიკური სპეციფიკაცია – ჩამონათვალი, რომელიც შეიცავს: ობიექტის საიდენტიფიკაციო მონაცემებს, ინფორმაციას ობიექტის მფლობელის შესახებ; ინფორმაციას ობიექტის მწარმოებლის/მშენებლის შესახებ, ობიექტის ძირითად ტექნიკურ მახასიათებლებს, ინფორმაციას ობიექტის ადგილმდებარეობის შესახებ, ინფორმაციას ობიექტზე განხორციელებული ტექნიკური ინსპექტირების შესახებ, ინფორმაციას ობიექტზე მომხდარი ავარიის შესახებ, საქართველოს მთავრობის მიერ დადგენილ სხვა პარამეტრებსა და სანებართვო ობიექტის ნებართვის ნომერს ან შესაბამისი აქტის ნომერს.

ობიექტური – 1. რაც ჩვენი ცნობიერების გარეთ, მისგან დამოუკიდებლად არსებობს; 2. მიუკერძოებელი; 3. შეფასებული საერთო პოზიციიდან და არა დაინტერესებული პირების მხრიდან.

ობლიგაცია (ლათ. obligatio ვალდებულება) – 1. განსაზღვრული ვადით გამოშვებული მყარი კურსის მქონე ფასიანი ქაღალდი, რომელიც წარმოადგენს ობლიგაციის გამომშვები იურიდიული პირის სასესხო ვალდებულებას და ადასტურებს მისი მფლობელის უფლებას მიიღოს ობლიგაციაზე მითითებული ნომინალური ღირებულება წინასწარ დადგენილ ვადაში და სარგებელი დადგენილი პერიოდულობით. ობლიგაციის გამომშვებით ემიტენტი იღებს ვალს, რომლის გასტუმრება, როგორც წესი, კუპონების გაცემითა და ო. დაფარვის მომენტში სრული თანხის დაბრუნებით ხდება. ო. უშვებენ სახელმწიფო და აქციონერთა საზოგადოებები; 2. ფიქციური კაპიტალის ერთ-ერთი ფორმა.

ობლიგო – 1. საწარმოს საერთო დავალიანების ჯამი თამასუქების მიხედვით; 2. ბანკში არსებული პირადი ანგარიშების დავთარი, რომელშიც შეაქვთ ცალკეულ პირთა დავალიანება ამ ბანკში აღრიცხული თამასუქების მიხედვით.

ობსერვატორია (ლათ. observare თვალყურის დევნება, თვალთვალი; ყურადღებით ყოფნა) – შენობა ან შენობათა ჯგუფი, სადაც მოთავსებულია ასტრონომიული, მეტეოროლოგიური, სეისმური და მისთ. დაკვირვებების ჩასატარებლად საჭირო ხელსაწყოები (ნახ. 1. ლოს-ანჯელესის ობსერვატორია, აშშ).

ნახ. 1

ობსიდიანი (ლათ. obsidianus<რომის მოქალაქე ობსიდიას სახელის მიხედვით, რომელმაც პირველად მიიტანა რომში ეს ქვა ეთიოპიიდან) – ერთგვარი მაგმური ქანი, ვულკანური წარმოშობის მინა, რომელიც მიიღება ლავის სწრაფი გამყარებით კრისტალიზაციის გარეშე. ჩვეულებრივ მოწითალო, შავი ფერის მინერალი (ნახ. 1). აქვს ნიჟარისებრი, ბასრი მონატები, შეიცავს 0,5%-მდე წყალს. გამოიყენება პორტლანდცემენტის, მუქი მინის წარმოებაში, მსუბუქი ბეტონის შემვსებად, სანახელავო ქვად და სხვ. ძველად

ნახ. 1

მისგან აკეთებდნენ შრომისა და საბრძოლო იარაღებს, აქსესურაებს და მისთ. ო. დიდი რაოდენობით არის საქართველოს, ირანის, თურქეთისა და სომხეთის ტერიტორიაზე.

ობსიდონი – მინერალი, მუქი ლურჯი ფერის საფირონი.

ობტიურატორი (ფრანგ. obturateur<ლათ. obturo დაკეტვა) – შემომზღუდავი, ჩამკეტი, რომელიც პერიოდულად გადაფარავს სინათლის ნაკადს გამზომ აპარატში.

ოდა – 1. საცხოვრებელი სახლის ტიპი, რომელიც გავრცელებულია მესხეთ-ჯავახეთში, თრიალეთსა და დასავლეთ საქართველოში. წარმოადგენს გეგმაში კვადრატული ფორმის, 3-6-ოთახიან, ფანჯრებიან ფიცრულ სახლს, რომელსაც ხის აივანი და ჭერ-იატაკი აქვს. ოდას სახურავი ოთხფერდიანია. ბურულად იყენებენ ყავარსა და კრამიტს. დგას ქვის ან ხის ბოძებზე. ხუროთმოძღვრულ-მხატვრულ გადაწყვეტაში უმთავრესია აივანი, რომლის განვითარებაში 3 საფეხური შეიმჩნევა: ადრეული

ნახ. 1

ტიპისათვის დამახასიათებელია კვადრატული კვეთის უხვად მოჩუქურთმებული სვეტები კუთხეებში გამოყვანილი ნაშვერებით და გარსშემოყოლებული მერხებით. მომდევნო ხანებში გაჩნდა მრგვალი, ჩარხზე დამუშავებული სვეტები, თაღოვანი კარ-ფანჯრები, გაქრა მერხები და ამაღლდა რიკულებიანი მოაჯირი. განვითარების ბოლო საფეხურზე ბოძები შემსუბუქდა და 4-8-კუთხოვანი ფორმა დაუბრუნდა; ფიცრული აივანი აჟურულია, იმკობა სვეტების ზედა ნაწილი, ჩნდება ფიცრული აჟურული თაღედი ან ფრიზი. საცხოვრებელის ეს ტიპი დღესაც ფართოდ არის გავრცელებული დასავლეთ საქართველოში (ნახ. 1. ქართველი კლასიკოსი მწერლის, კონსტანტინე გამსახურდიას სახლ-მუზეუმი, სოფ. ძველი აბაშა, საქართველო); 2. ოთახი, სენაკი; 3. კუთხ. ქართლში – ბოსლის ის ნაწილი, სადაც საქონელი არ იმყოფება; 4. სახოტბო ლექსი, რომელშიც შექებულია რომელიმე ისტორიული ამბავი ან პირი.

ოდა-სახლი – ხის ან ქვის ბოძებზე შეყენებული ფიცრული სახლი.

ოდალაჯი [რკინის ხე, გუაიაკის (ბაკაუტის) ხე] – მარადმწვანე ხეების გვარი ორყურასებრთა ოჯახისა. იზრდება ტროპიკულ ამერიკაში. მაღალი ხეებია, აქვთ მაგარი და მძიმე მერქანი, რომელსაც იყენებენ მშენებლობაში ძვირფასი პარკეტის, აგრეთვე მანქანათმშენებლობაში საკისრების, ღერძების, ჩარჩოხერხის ცოციებისა და სხვა დეტალების დასამზადებლად.

ოდეონი (ბერძ. odeion<ode სიმღერა) – 1. მუსიკალური წარმოდგენებისა და დეკლამაციისათვის განკუთვნილი წრიული მოხაზულობის სათავსი ბერძნულ თეატრში [ნახ. 1. ადღენილი და ნაწილობრივ რეკონსტრუირებული რომაული ოდეონი (ახ. წ. II ს.) – გამოიყენება, როგორც ღია თეატრი, სხვადასხვა წარმოდგენებისა და კონცერტების გასამართად ზაფხულში, ქ. პატრა, საბერძნეთი]; 2.

ნახ. 1

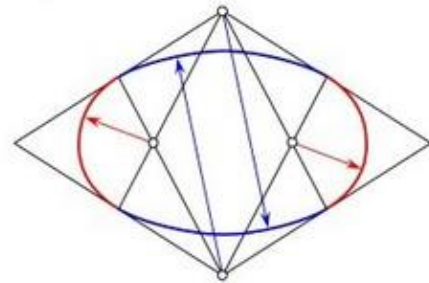
სხვადასხვა ქვეყანაში – შენობა კონცერტების, ცეკვების, კონკურსების, შოუებისა და მისთ. ჩასატარებლად.

ოდორანტი (ფრანგ. odorant<ლათ. odor სუნი) – ნივთიერება, რომელიც შეჰყავთ აირში ოდორიზაციისათვის.

ოდორიზაცია (ინგლ. odorization<ლათ. odor სუნი) – დამახასიათებელი სუნის მიცემა აირისათვის (რომ მისი გაჟონვა შენიშონ); ამ მიზნით მას უმატებენ მძაფრი სუნის მქონე ნივთიერებებს (ოდორანტებს).

ოდრიკალი – 1. ორივე ბოლოთი დამაგრებული მოხრილი წკეპლა ან სხვა რამ რკალის ფორმისა; 2. მათემ. მრუდი ხაზის ნაწილი, რომელიც მრუდის ორ წერტილს შორის არის მოქცეული.

ოვალი (ფრანგ. ovale<ლათ. ovum კვერცხი) – 1. ჩაკეტილი ამოზნექილი წირი, რომელსაც აქვს უწყვეტად ცვალებადი მხები; 2. შეკრული, ჩაკეტილი ამოზნექილი მრუდე სიბრტყე. გამოიყენება სამშენებლო კონსტრუქციებში; 3. რომბში ჩახაზული წესიერი გეომეტრიული ფიგურა (ნახ. 1).

ნახ. 1

ოვალურობა – მერქნის მანკი, მრგვალი მასალის ტორსის ფორმა. წარმოქმნის მიზეზია ქარი, მზის სხივებით გადახურება და სხვ. ხშირად თან სდევს ისეთ მანკს, როგორიცაა გულის გადაწევა. წლიური რგოლების სისქეები რადიუსების შესაბამისად, სხვადასხვაა. ოვალურობა მიუთითებს ხის ტანში გვერდელას არსებობაზე.

ოვერდრაფტი (ინგლ. overdraft<over- ზევით, ზევიდან და draft ქვითარი, მიღება ქვითრით) – საბანკო დაკრედიტების სისტემა, მოკლევადიანი სესხი, რომელიც დაიშვება მომხმარებლის მიმდინარე ანგარიშზე და აძლევს საშუალებას გამოიყენოს იმაზე მეტი თანხა, ვიდრე რეალურად აქვს განთავსებული. ო. მაქსიმალური თანხა განისაზღვრება ინდივიდუალურად, მომხმარებლის საკრედიტო ისტორიისა და მისი შემოსავლის (ხელფასის) შესაბამისად. ო. ძალიან ჰგავს საკრედიტო ბარათს. განსხვავება ისაა, რომ ო. ჩვეულებრივ, მიზმილია მომხმარებლის ხელფასზე და ათვისებულ თანხაზე არ მოქმედებს საშელავათო პერიოდი. ბანკს შეუძლია მოითხოვოს ან არ მოითხოვოს კრედიტის უზრუნველყოფა.

ოვნა – ძვ. მზის სახლი.

ოზები (შვედ. ås ქედი, სერი) – ხაზობრივად გადაჭიმული, ვიწრო და რამდენიმე ათეული მეტრის სიმაღლის ზვინულები. აგებულია ჰორიზონტალური, უფრო ხშირად ირიბშრეებრივი ქვიშებით, ხრეშითა და კენჭით, რომლებშიც შერეულია კაჭარი. წარმოადგენს მყინვარისშიგა წყლის ნაკადების ფსკერულ ნალექს. ო. სიგრძე მერყეობს 40-დან 500 კმ-მდე, ხოლო სიგანე სიგრძეზე ბევრად მცირეა (რამდენიმე მეტრიდან 2-3 კმ-მდე). გავრცელებულია ძველი გამყინვარების არეებში: შვედეთში, ფინეთში, კანადასა და ჩრდილოეთ-დასავლეთ რუსეთში. თავის მაქსიმალურ სიგრძეს ოზური სერები აღწევს კანადაში, სადაც გვხვდება დაახლოებით

800 კმ სიგრძის ო. კლასიკურად არის გამოხატული ასევე სკანდინავიის ნახევარკუნძულზე; მ.შ. აღსანიშნავია ტამერფორს-კანგასალსის ოზური სერი (ფინეთი), რომლის სიმაღლე 80 მ-მდეა.

ოზოკერიტი (ბერძ. ὄζον სუნი მაქვს და keros სანთელი, ცვილი) – მინერალი ბიტუმის ჯგუფიდან. ქიმიური შემადგენლობით – მკვრივი ნაჯერი ნახშირწყალბადების ნარევი. ფერი ყვითელი, მურა, მომწვანო; სიმკვრივე – 850-950 კგ/მ³; დნობის ტემპერატურა 58-100°C. კარგად იხსნება ეთერებში, ნავთობში, ბენზოლში, სკიპიდარში, ქლოროფორმში და სხვ. გენეტიკურად დაკავშირებულია პარაფინური ნავთობის საბადოებთან, გვხვდება მარღვებსა და ფენებში. გახურებისას რბილდება და ხდება დრეკადი. გასუფთავებულ ო. უწოდებენ ცერეზინს. გამოიყენება ლაქსაღებავების წარმოებაში, იზოლატორებად, საგოზავების, საცხების, ჩვეულებრივი სანთლების დასამზადებლად, მედიცინაში, სამშენებლო მრეწველობაში და სხვ.

ოზონი (ბერძ. ὄζον სუნი-ძვ. ფრანგ. odor სუნი, პარფიუმი, არომატი) – დამახასიათებელი სუნის მქონე, არამდგრადი, ძლიერი დამჟანგველი აირი, რომელიც განსაზღვრავს დედამიწის ატმოსფეროში მზის რადიაციის შთანთქმის ხასიათს. ქიმიური ფორმულა – O₃; სიმკვრივე °C-ზე – 2,1445 კგ/მ³; დნობის ტემპერატურა – -192,2°C; დუღილის ტემპერატურა – -112,0°C. წარმოიქმნება ჟანგბადისაგან ჭექა-ქუხილის დროს, შედუღებითი სამუშაოებისას, ჟანგბადზე სწრაფი ნაწილაკების ზემოქმედებით და სხვ. ო. ფენა თითქმის სრულად შთანთქავს მოკლე ტალღის სიგრძის მზის სხივებს, იცავს დედამიწაზე ცოცხალ ორგანიზმებს მზის რადიაციის (მოკლე ულტრაიისფერი სხივების) მავნე მოქმედებისგან. გამოიყენება: ჰაერის გასაწმენდად და კონდიცირებისთვის; ორგანული ნივთიერებების სინთეზისთვის; კვების მრეწველობაში – როგორც ბაქტერიციდული საშუალება; წყლის გაუსნებოვნებისთვის; ქაღალდის გასათეთრებლად; სათავისა და ტანსაცმლის დეზინფექციისათვის; აგრეთვე ქაფურის, ვანილინის, ცხიმოვანი მჟავებისა და სხვ. მისაღებად. მიმდინარეობს სამეცნიერო კვლევები თხევადი ოზონის გამოიყენებისა (ჟანგბადის ნაცვლად) სარაკეტო ტექნიკაში, როგორც მაღალენერგეტიკული და ეკოლოგიურად სუფთა განმჟანგავის.

ოზონირება – 1. ჰაერის ხელოვნური გამდიდრება ოზონით, გაუსნებოვნებისა და დეზოდორაციის მიზნით; 2. ჰაერის გამდიდრება ჟანგბადით ცუდი სუნის მოსასპობად; 3. წყლის დამუშავება ოზონით, გაუსნებოვნების, გაუფერულებისა და დეზოდორაციის მიზნით.

ოზონომეტრი (ბერძ. ὄζონ სუნი და μέτρον გაზომვა) – ხელსაწყო ატმოსფეროში ოზონის შედგენილობის განსაზღვრისათვის. მოქმედების პრინციპი დამყარებულია მზის ან მთვარის პირდაპირი სხივების სპექტრის ულტრაიისფერი უბნის ინტენსივობის გაზომვაზე, რომელიც ატმოსფეროს შრის გავლისას, სუსტდება ოზონით. ო. რაოდენობა განისაზღვრება ხელსაწყომდე მიღწეული დასუსტებული სხივის ინტენსივობით.

ოთახი – სადგომი, სათავსი; საცხოვრებელი ან საზოგადოებრივი შენობის ნაწილი, რომელიც კედლებით გამოყოფილი სივრცეა.

ოთხკუთხედი – გეომეტრიული ფიგურა, რომელსაც ოთხი კუთხე აქვს.

ოკეანოლოგია (ოკეანოგრაფია) (ბერძ. oceanos ოკეანე და λόγος სიტყვა, გამონათქვამი, თანაფარდობა) – სამეცნიერო დისციპლინათა ჯგუფი, რომელიც შეისწავლის ოკეანესა და ზღვაში მიმდინარე ფიზიკურ, ქიმიურ, გეოლოგიურ და ბიოლოგიურ პროცესებს.

ოკლუზია (ლათ. *occlusio* ჩაკეტვა, დახშვა) – გამდნარი ან მაგარი ლითონების მიერ აირების შთანთქმა. ოკლუზიის დროს, ადსორბციისგან განსხვავებით, გაზები ნაწილდება მშთანთქმელის მთელ მოცულობაში. ამ გაგებით ო. მსგავსია აბსორბციისა – სითხეში გაზების გახსნისა. ოკლუდირებული გაზი ლითონებთან იძლევა მყარ ხსნარს; ზოგჯერ შთანთქმული გაზის ნაწილი ლითონებთან წარმოქმნის ქიმიურ ნაერთებს (ჰიდრიდები, ნიტრიდები და სხვ.).

ოკულუსი (ოპეიონი) (ლათ. *oculus* თვალი) – შუქლიობი გუმბათის წვეროში (ნახ. 1. პანთეონი, ქ. რომი, იტალიის რესპუბლიკა).

ნახ. 1

ოლე – იგივე ბრყენა; ველთა შორის მდებარე მოგრძო ტყე (იხ. კორომი).

ოლეუმი (ლათ. *oleum* ზეთი) – აჯასპის ზეთი, მბოლავი გოგირდმჟავა, გოგირდის ანჰიდრიდის ხსნარი უწყლო გოგირდმჟავაში. გამოიყენება ორგანული ნაერთების სულფირებისთვის; საღებავების, სამკურნალო პრეპარატების, კაპროლაქტამის, ფეთქებადი ნითიერებების წარმოებაში; ნავთობპროდუქტების გასაწმენდად და სხვ.

ოლიგარქია (ბერძ. *oligarchia* < *oligos* რამდენიმე, ცოტანი და *arche* ხელისუფლება) – მმართველობის ფორმა, რომლის დროს ძალაუფლება უჭირავს ადამიანების ვიწრო, ელიტურ წრეს (ოლიგარქებს), რომლებიც ძალაუფლებას იყენებენ საკუთარი ინტერესების შესაბამისად.

ოლიგომერები (ბერძ. *oligos* მცირე, პატარა და *meros* ნაწილი) – დაბალი მოლური მასის პოლიმერები (ჩვეულებრივ არაუმეტეს რამდენიმე ათასეულისა), რომლებშიც ჯერ კიდევ არ დაწყებულია მაკრომოლეკულების მოქნილობასთან დაკავშირებული სპეციფიკური თვისებების გამოვლენა. გადამუშავების პროცესში ოლიგომერებისგან მიიღება მაღალმოლეკულური პოლიმერები.

ოლიგოპოლია (ბერძ. *oligos* უმნიშვნელო და *poleo* გაყიდვა, გაცემა) – მეურნეობის დარგის საბაზრო სტრუქტურა, რომლის დროსაც რამდენიმე მსხვილ ფირმას აქვს მონოპოლია პროდუქციის ძირითადი მასის წარმოებასა და გასაღებაზე.

ოლიგოცენი – პალეოცენური პერიოდის ბოლო ეპოქა, რომელიც გრძელდებოდა დაახლოებით 11 მლნ წელი (33,9-23,03 მლნ წლის წინანდელი პერიოდი). ის ეოცენური ეპოქის გაგრძელებაა, რომელიც შეცვალა მიოცენურმა ეპოქამ. ოლიგოცენის პერიოდში მოხდა დედამიწაზე კლიმატის შეცვლა (აცივება), რამაც გამოიწვია ძველი გიგანტური ძუძუმწოვრების გადაშენება და მათ ადგილზე გაჩნდა ახალი სახეობის მხეცები, მათ შორის თანამედროვე ძუძუმწოვრების წინაპრები – მარტორქები, ცხენები, ღორები, ძაღვები, აქლემები, კურდღლები და სხვ.

ოლივინი (ლათ. *oliva* ზეთისხილი) – სილიკატების კლასის მოყვითალო მწვანე ფერის მინერალი $(Mg, Fe)_2SiO_4$, რომელიც შედის ვულკანური ქანების შემადგენლობაში. იგი ფორსტერიტისა და ფაიალიტის იზომორფული ნარევაა. ო. გამჭვირვალე სახესხვაობა – ქრიზოლითი – ძვირფასი ქვაა. ო. მცირე რაოდენობით რკინაშემცველი სახესხვაობა გამოიყენება როგორც ცეცხლგამძლე ნედლეული.

ოლიმპიელი ზევსის ტაძარი (ოლიმპეიონი ან ოლიმპიელი ზევსის სვეტები) (ინგლ. Temple of

Olympian Zeus) – ძველი საბერძნეთის უდიდესი ტაძარი ათენში, აკროპოლიდან 500 მეტრში, რომელიც შენდებოდა ძვ. წ. VI – ახ. წ. II საუკუნეებში (ნახ. 1. რეკონსტრუქციული რეპროდუქცია). მისი აგება დაიწყო ძვ. წ. 515 წელს ძველი ათენის მმართველის, პისისტრატეს ტირანიის დროს. მიუხედავად მრავალი მცდელობისა, მისი დასრულება ვერ მოხერხდა ახალი წელთაღრიცხვის 132 წლამდე, იმპერატორ ადრიანეს ეპოქამდე. 104 სვეტი, თითოეული სიმაღლით 17 მ, დამზადებული იყო პენტელიკონის მარმარილოსაგან, რომელთა ზომების მიხედვით შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა, რომ ტაძრის სიგრძე და სიგანე უნდა ყოფილიყო, შესაბამისად, დაახლოებით 96 და 40 მ. ათენელებმა იმპერატორ ადრიანეს პატივსაცემად ახ. წ. 131 წელს იმავე პენტელიკონის მარმარილოსაგან ააგეს თალოვანი კარიბჭე (ნახ. 2) ტაძრის ეზოს შემომზღუდავი კედლის ჩრდილო-დასავლეთ კუთხეში. ამ თაღზე შემორჩენილია ორი წარწერა. ერთი მათგანი გვამცნობს: "ეს არის ათენი, თეზევსის (თესევსის) უძველესი ქალაქი"; მეორეზე კი იკითხება: "ეს არის ადრიანეს ქალაქი და არა თეზევსისა". ამჟამად ტაძრის მხოლოდ 15 კორინთული სვეტია შემორჩენილი, რის გამოც მას ოლიმპიელი ზევსის სვეტებსაც უწოდებენ (ნახ. 3).

ნახ. 1

ნახ. 2

ნახ. 3

ოლიფა (ბერძ. aleipha ზეთი) – ზეთოვანი სითხე, რომელიც ნაკეთობის ზედაპირზე დატანის შემდეგ შრება და ქმნის ელასტიურ წყალშეუღწევად აფსკს. მიიღება მცენარეული (სელი, კანაფი, სოია და მისთ.) ცხიმების გადამუშავებით. გამოიყენება საღებავების გასახსნელად, დაგრუნტვისა და შეფითხვნისათვის. ო. იყოფა სამ ჯგუფად: ნატურალური, ნახევრადნატურალური და სინთეზური.

ოლიფა ნატურალური – 200-300°C ტემპერატურაზე გამოხარშული მცენარეული ზეთი, რომელსაც დამატებული აქვს ცხოველური მჟავების მეტალური (კობალტის, მანგანუმისა და

სხვ.) მარილების ორგანული ხსნარი (სიკატივები). სიკატივის დანამატი აჩქარებს ოლიფის აფსკის გაშრობას (გამყარებას). ნატურალური სელისა და კანაფის ოლიფები გამოიყენება სქლადსრესილი საღებავების გასაზავებლად.

ოლიფა ნახევრადნატურალური – მცენარეული ზეთის გამკვრივების პროდუქტი. მას საჭირო სიბლანტემდე ხსნიან ბენზინით. ო. ნ. მიიღება სელის, კანაფის, მზესუმზირის, სიმინდის, ყურძნის ზეთებისაგან. გამოიყენება გარე და შიგა სამღებრო სამუშაოების შესასრულებლად და სხვადასხვა ზეთოვანი საღებავის გასაზავებლად.

ოლიფა სინთეზური – სინთეზური (პოლიმერის) ან მცენარეული ზეთის (35%-მდე) თერმული და ქიმიური დამუშავების პროდუქტი. გამოიყენება სქლადსრესილი ზეთოვანი საღებავების გასაზავებლად, აგრეთვე ლითონის, მერქნის, ცემენტ-ქვიშის ბათქაშის ზედაპირების მაღალხარისხოვანი შეღებვისათვის შენობის ექსტერიერებსა და ინტერიერებში.

ოლქი (თურქ.) – სახელმწიფო ტერიტორიის ადმინისტრაციულ-პოლიტიკური, სამეურნეო, სამხედრო და სხვა ერთეული.

ომბოხი – 1. ხის კონსტრუქციების ელემენტი – ნაკეთობა ლავგარდნის თამასის მუყაოების დასამაგრებლად; 2. ჰერალდიკური ფიგურა, რომელსაც ქმნის სვეტისა და ძელის კვეთა; 3. ფეხმოკვეთილი ადამიანის ხის ფეხი; 4. კვერთხისებრი სანგი – რკინის დიდი კვერი.

ომბრომეტრი – ხელსაწყო ატმოსფერული ნალექების რაოდენობის გასარკვევად; წვიმასაზომი.

ომმეტრი – ელექტრული წინაღობის გასაზომი ხელსაწყო. მისი სახეებია: მიკრო-, მილი-, მეგა, ტერა- და ჩამიწების წინაღობის გაზომი ომმეტრი. წინაღობის გაზომვა შესაძლებელია როგორც მუდმივი, ისე ცვლადი დენით.

ომნიბუსი [ფრანგ. omnibus (ეტლი) ყველასათვის; გადატანა, გადაყვანა (საერთო)-ლათ. omnibus ყველასათვის<omnis ყველა, ყველაფერი; მთლიანი; ყოველგვარი] – 1. ცხენებზემძული საზოგადოებრივი მრავალადგილიანი ტრანსპორტი (კარეტა) ფასიანი დასაჯდომი ადგილებით მგზავრებისათვის. ის საზოგადოებრივი ტრანსპორტის უძველესი სახეობაა. ომნიბუსის ექსპლუატაცია შეწყდა მე-20 საუკუნის დასაწყისში. საფრანგეთში ტერმინი "ომნიბუსი" აღნიშნავს სამგზავრო მატარებელს. ტერმინის დაბოლოება "ბუსი" შევიდა სიტყვების – "ავტობუსი", "ტროლეიბუსი" და ა.შ. შემადგენლობაში; 2. ტომი რომელშიც შედის, ადრე ცალკე გამოქვეყნებული, რამდენიმე რომანი ან ნაწარმოები.

ომონიმები (ბერძ. homos ერთნაირი და onyma სახელი, სახელწოდება) – სიტყვები, რომელთაც ერთნაირი ბგერითი შედგენილობა აქვთ, მაგრამ მნიშვნელობით სხვადასხვაა. მაგ., დარი (ამინდი) – დარი (მაგვარი), უბე (წყალთან კავშირში) – უბე (დიაცის უბე), კარი (კარები) – კარი (წიგნში პარაგრაფი), ჯამი (ჭურჭელი) – ჯამი (რიცხვების შეკრებით მიღებული), ბარი (მიწის ბარი) – ბარი (მთა და ბარი) – ბარი (კაფე-ბარი) და სხვ.

ონდოგრაფი (ფრანგ. onde ტალღა და ბერძ. gráphein წერა, ხატვა, კაწვრა) – ელექტრული ძაბვის ცვალებადობის რეგისტრაციის (ჩასაწერი) ხელსაწყო.

ონდულინი (ინგლ. onduline<ფრანგ. onde ტალღა და ინგლ. line ხაზი) – ბურულის ტალღოვანი ფურცლოვანი მასალა (ნახ. 1), რომლის მისაღებად გამოიყენება გაწმენდილი ბიტუმი, ცელულოზის ბოჭკოები, მინაბოჭკო და შემავსებლად მინერალური დანამატები. არ შეიცავს აზბესტს. ონდულინი შექმნა და მისი წარმოება 1944 წელს დაიწყო ფრანგმა გასტონ გრომიემ.

ნახ. 1

ონიქსი (ძვ. ფრანგ. oniche ფრჩხილი<ლათ. onyx<ბერძ. ónyx ფრჩხილი, ბრჭყალი, მარღვიანი ქვა) – იხ. ფრცხილი.

ონკანი – ჩამკეტი მოწყობილობა, რომლის მოძრავ დეტალს აქვს ბრუნვითი სხეული ნახვრეტით ნაკადის გასაშვებად (ნახ. 1). მისი გადაკეტვით ჩერდება ნაკადის გავლა. ნაკადის მიმართულების მიხედვით არის გამტარი (ნაკადის სწორხაზოვანი მოძრაობით), კუთხური (ნაკადის გადახრით 90°-ით) და სამსვლიანი (სამი მილსადენით). დანიშნულების მიხედვით არსებობს ონკანის სახეობები: ბურთულიანი, გადამშვები, გამომშვები, კომპრესიის, მამოწმებელი, მკვებავი, საავარიო, საკონტროლო, სასინჯი, საქრევი, საჩერებელი, სახანძრო, საჰაერო, შემშვები, ჩამოსაშვები, ჩამკეტი, წყალსადენის, წყალსაზომი, წყალსაღები, წყალჩამოსაშვები, ხანძარსაქრობი, ჰაერისა და სხვ.

ნახ. 1

ონკანი დროსელის ტიპის – ონკანი, რომლის მარეგულირებელი კვანძი ნემსის ფორმისაა უკუქცევით-წინსვლითი მოძრაობით.

ონკანი ვენტილური ტიპის – ონკანი, რომლის მარეგულირებელი კვანძი არის უკუქცევით-წინსვლითი მკვეთარა.

ონკანი მარეგულირებელი – მილსადენის არმატურის სახეობა, რომელიც უზრუნველყოფს ონკანში გამავალი თბომატარებელი სითხის (აირის) რაოდენობრივ ცვალებადობას.

ონკანი საცობის ტიპის – ონკანი, რომლის მარეგულირებელი კვანძი შესრულებულია საბრუნის საცობის სახით.

ონკანი სახანძრო – სახანძრო წყალგაყვანილობის ონკანი, რომლის ერთი ბოლო სახანძრო შლანგის შესაერთებლად სპეციალური მილტუჩითაა აღჭურვილი (ნახ. 1).

ნახ. 1

ონკანი სფერული ტიპის (ბურთულიანი ონკანი) – ონკანი, რომლის მარეგულირებელ კვანძში მოთავსებულია სფერული ბურთულა.

ონკანი ხანძარსაწინააღმდეგო – სპეციალური, ხანძარსაწინააღმდეგო დანადგარის (სპრინკლერის) ონკანი, რომელიც გარკვეული ტემპერატურისას იხსნება და ხანძარსაწინააღმდეგო წყლის გამოფრქვევა ხდება (ნახ. 1). გამოიყენება ხანძარსაშიშ წარმოებებში (მაგ., ავეჯის წარმოება, სამღებრო საამქრო და სხვ.).

ნახ. 1

ონკოლი (ინგლ. on call მოთხოვნისთანავე) – სპეციალური მიმდინარე ანგარიში, რომელსაც ხსნიან ბანკები საწინდრით – იმ პირობით, რომ სესხი დაიფარება ყოველ მომენტში (მოთხოვნისთანავე) ერთ-ერთი მხარის (ბანკის ან კლიენტის) მოთხოვნით.

ოოლითი (ბერძ. ὄον კვერცხი და lithos ქვა) – სფერული ან ელიფსოიდური ფორმის მინერალური წარმონაქმნი (ნახ. 1), რომელიც შედგება რკინისა და მანგანუმის ჟანგეულების, სილიკატების, კარბონატებისაგან და სხვ. მინერალებისაგან. ო. ზომით რამდენიმე მკმ-დან 25 მმ-მდეა. 2 მმ-ზე მსხვილ ოოლითს პიზოლითი ეწოდება.

ნახ. 1

ოპ არტი (ინგლ. optical art ოპტიკური ხელოვნება) – აბსტრაქტული, უმეტესად შავ-თეთრი გამოსახულების ნაშუქვარი. როგორც წესი, მნახველი აღიქვამს, როგორც მოძრაობას, ფარულ გამოსახულებას, მოციმციმე და ვიბრაციულ უზორებს ან დეფორმაციებს. ის ხატვის მეთოდია, რომლის მიზანი ურთიერთქმედებაა ილუზიასა და ნახატის სიბრტყეს შორის, შემეცნებასა და ხედვას შორის. ო. ა. აღქმის განცდაა, რომელიც ხედვის ფუნქციებს ემყარება. ეს არის დინამიური ვიზუალური ხელოვნება, დაფუძნებული ფიგურისა და ფონის ურთიერთქმედებაზე, რომელიც ამ ორ სიბრტყეს შორის ინტენსიურ და წინააღმდეგობრივ გარდასახვებს იწვევს. წარმოიშვა XX საუკუნის მეორე ნახევარში ხელოვნების მიმართულეა აბსტრაქციონიზმის საფუძველზე აშშ-ში.

ოპალესცენცია (სანსკ. upala ძვირფასი ქვა და ლათ. escentia ბოლოსართი, რომელიც აღნიშნავს სუსტ მოქმედებას) – ოპტიკური მოვლენა, რომელსაც თან ახლავს სინათლის სხივის გაბნევის მკვეთრი ზრდა სუფთა ნარეველებში, სითხეებსა და აირებში კრიტიკული წერტილის მიღწევისას. ო. მიზეზია ნივთიერების არაერთგვაროვნება და კუმშვადობის სწრაფი მატება სიმკვრივის ფლუქტუაციისას, რომლის საშუალებითაც ხდება სინათლის გაბნევა.

ოპალი (ლათ. opalus<სანსკ. upala ძვირფასი ქვა) – ცისარტყელასებრი ფერების, ძვირფასი საიუველირო ქვა [ნახ. 1. ქვინსლენდის (ავსტრალიური) ოპალის კაჭარი], კვარცის ჯგუფის მინერალი. ქიმიური ფორმულა $SiO_2 \cdot nH_2O$; მინარევები – Fe_2O_3 , MgO , CaO , Al_2O_3 , FeO , Na_2O , K_2O ; სიმკვრივე – 2090 კგ/მ³; სიმაგრე მოოსის სკალით – 5,5–6. არსებობს მისი ნაირსახეობები: ირისისებრი, კეთილშობილი, ცეცხლოვანი, ცისფერი (პერუს), შავი, ჩვეულებრივი და სხვ.

ნახ. 1

ოპეიონი – იხ. ოკულუსი.

ოპერატიული რემონტის პერსონალი – სპეციალურად მომზადებული პერსონალი მათზე მიმაგრებული დანადგარების (საქვაბე, ბეტონის კვანძი, სითბური ღუმელი, წნეხი, სატრანსფორმატორო, ლაბორატორია და ა.შ.) საექსპლუატაციო-სარემონტო მომსახურებისათვის.

ოპერატორი [გვიანდ. ლათ. operator მოქმედი; ის, ვინც დაკავებულია გამჭვირვალე ბიზნესით (1828 წლიდან); ის, ვინც მუშაობს ტელეგრაფისტად (1847 წლიდან); ის, ვინც მუშაობს სატელეფონო ქსელში (1884 წლიდან)] – 1. პირი, რომელიც მართავს მოწყობილობას, მანქანას, პროცესს, ოპერაციას და სხვ.; 2. პირი ან კომპანია, რომელიც მართავს ბიზნესს ან საწარმოს; 3. ადამიანი, რომელიც მოქმედებს განსაზღვრული მანიპულაციებით; 4. მათემ. რაიმე მათემატიკური ოპერაციის აღმნიშვნელი სიმბოლო ან ფუნქცია.

ოპერაცია (ლათ. operatiōn- მუშაობა, ოპერაცია<operari მუშაობა, შრომა<opera მუშაობა, ძალისხმევა) – 1. აქტიურობის ან ფუნქციონირების მდგომარეობა ან ფაქტი; 2. მათემ. პროცესი, რომელშიც რიცხვი, რაოდენობა, გამოსახულება და ა.შ. იცვლება ან იმართება ფორმალური წესების შესაბამისად (მაგ., შეკრება, გამრავლება, დიფერენცირება და სხვ.). 3. მედიც. პაციენტზე ჩატარებული ქირურგიული ოპერაცია; 4. სამხედრო მოსამსახურების ან პოლიციელების ჯგუფის მიერ ჩატარებული ოპგანიზაციული ან შეთანხმებული მოქმედება; 5. ტექნოლოგიური პროცესის ნაწილი, რომელიც სრულდება ერთ სამუშაო ადგილზე. ის ძირითადი საანგარიშო ერთეულია მწარმოებლობისა და შრომის ტექნოლოგიური ნორმირებისათვის. ოპერაცია შეიძლება იყოს: არითმეტიკული, დაგეგმილი, გადაუდებელი, გამყოფი, დაუგეგმავი, ელექტრონული, თავდაცვითი, თერმული, კომპლექსური, ლოგიკური, მათემატიკური, მარტივი, მიზნობრივი, მოსამზადებელი, პროგრამული, რთული, საბოლოო, სამაშველო, სამხედრო, სატანკო, სატვირთო, საწყისი, საჰაერო, სპეციალური, სტრატეგიული, ტაქტიკური, ტექნიკური, ტექნოლოგიური, ფორმალური, ქირურგიული, შესასრულებელი, შეტევითი, ძებნითი, წინმსწრები, წინასწარდაგეგმილი და სხვ.

ოპერაცია აწყობის – სამუშაო ოპერაცია, რომლის დროს ხდება დეტალებისა და კვანძების აწყობა.

ოპერაცია საწარმოო – სამუშაოების თანამიმდევრობა, რომელიც საჭიროა ძირითადი მასალებისა და ნედლეულისგან მზა პროდუქციის დასამზადებლად.

ოპერაცია ტექნიკური – ოპერაცია, რომელიც ჩარხების, დანადგარების, მანქანებისა და მისთ. სამუშაო მდგომარეობაში გამართულად ყოფნისათვის, ძირითადი საწარმოო პროცესების შეუფერხებელი შესრულებისთვისაა აუცილებელი.

ოპერაცია ტექნოლოგიური – ოპერაციათა ერთობლიობა, რომლის დროსაც წარმოებს მასალებისა და ნედლეულის მექანიკური, ქიმიური, თერმული და მისთ. დამუშავება მზა პროდუქციის დასამზადებლად (მაგ., ბეტონის დამზადება, მერქნის შრობა, დუღაბის მომზადება და სხვ.).

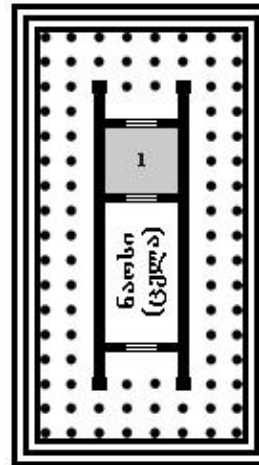
ოპერაციული აღრიცხვა – გამოყენებითი მათემატიკური ანალიზის მეთოდების ერთობლიობა, რომელიც საშუალებას იძლევა ზოგ შემთხვევაში მარტივი და ეკონომიკური წესების გამოყენებით ამოიხსნას რთული მათემატიკური ამოცანები (წრფივი დიფერენციალური განტოლებები, ინტეგრალური განტოლებების ზოგი ტიპი და სხვ.). ამასთან დაკავშირებით ოპერაციული აღრიცხვის მეთოდებმა საკმაოდ ფართო გამოყენება პოვეს მექანიკაში, ელექტროტექნიკაში, ავტომატიკასა და მრავალ სხვა დარგში.

ოპერაციული სისტემა (კომპ.) (ინგლ. operating system) – ქვედა დონის პროგრამული უზრუნველყოფა, რომელიც უზრუნველყოფს კომპიუტერის ძირითად ფუნქციებს, როგორცაა ამოცანების დაგეგმვა (ინგლ. scheduling) და პერიფერიული მოწყობილობების კონტროლი.

ოპისტოდომოსი (ბერძ. ὀπισθεν უკან და δῶμος სახლი, ოთახი, პალატა) – სადგომი ბერძნულ ტაძარში, რომელიც განლაგებულია მთავარი შესასვლელის საწინააღმდეგო მხარეს და დამოუკიდებელი გასასვლელი აქვს (ნახ. 1, პოზ. 1).

ნახ. 1

ნახ. 1

ოპოკა – მსუბუქი, მყარი, წვრილფორიანი კაჟმიწა მთის ქანი, მდიდარი (97%-მდე) ამორფული კაჟმიწით, ქვიშისა და თიხოვანი ნაწილაკების მინარევით (ნახ. 1). ო. სუფთა სახეობები წარმოადგენენ ძლიერ ადსორბენტებს.

ოპტიკა (შუაფრანგ. optique, obtique<შუასაუკუნ. ლათ. opticus მხედველობა ან ხედვა<ბერძ. optikós მხედველობა, მხედველობასთან დაკავშირებული<optós დანანახი, ხილული, ხილვადი) – ფიზიკის დარგი, რომელიც შეისწავლის სინათლის თვისებებს, მის ქცევას მატერიასთან და ინსტრუმენტებთან, რომლებიც გამოიყენება და აღმოაჩენს მას. ო., როგორც წესი, აღწერს სინათლის ხილულ, ულტრაიისფერ და ინფრაწითელ სპექტრებს. ოპტიკის სახეობა: ადაპტური, არაწრფივი, ბგერითი, გეომეტრიული, ელექტრონული, ინტეგრალური, კვანტური, კლასიკური, კრისტალთა, სანათი, საპროექციო, ტალღური, ფიზიკური, ფიზიოლოგიური, ცილინდრული და სხვ.

ოპტიკური დისკი (კომპ.) [ინგლ. Optical Disc (OD)] – ელექტრონული მონაცემების შემნახველი მაღალი გამძლეობის პლასტიკური დისკი (მაგ., კომპაქტ-დისკი [Compact Disc (CD)], დი-ვი-დი (DVD), რომელზეც ინფორმაცია ჩაწერილია სინათლის, კერძოდ მცირე სიმძლავრის ლაზერული სხივის გამოყენებით. ოპტიკური დისკი თავდაპირველად XX საუკუნის 60-იან წლებში დაამზადა ამერიკელმა გამომგონებელმა ჯეიმს რასელმა.

ოპტიკური რეზონატორი – ამრეკლი ზედაპირების სისტემა, რომელშიც აღიმკვრება და შენარჩუნდება თავისუფალ სივრცეში გამოსხივებული ოპტიკური დიაპაზონის ტალღის სიგრძის ელექტრომაგნიტური რხევები. უმარტივესი ო.რ. შედგება ერთმანეთისგან გარკვეულ მანძილზე დაშორებული ორი თხელი პარალელური სარკისგან. გამოიყენება როგორც ოპტიკური კვანტური გენერატორის (ლაზერები) რხევითი სისტემები (რეზონატორი).

ოპტიმალური (ლათ. optimum საუკეთესო) – ყველაზე ხელსაყრელი, ყველაზე უფრო შესაფერი, საუკეთესო (ოპტიმალური პირობები, ოპტიმალური ვადა და სხვ.).

ოპტიმიზაცია (ინგლ. optimization<ლათ. optimum საუკეთესო და -ātiōn სუფიქსი) – სიტუაციის ან რესურსის გამოყენების ყველაზე ეფექტური (საუკეთესო, ხელსაყრელი) ვარიანტის არჩევა.

ოპტიმუმი (ლათ. optimum საუკეთესო) – ყველაზე უფრო ხელსაყრელი პირობების ერთობლიობა.

ოპციონი [ლათ. optiōn<optiō (optionis) არჩევა, არჩევანი] – კონტრაქტი, რომლის თანახმადაც ერთ-ერთ მხარეს ენიჭება უფლება, მომავალში კონტრაქტით დადგენილი ფასით და დროის განსაზღვრულ მონაკვეთში, იყიდოს საქონელი ან ფასიანი ქაღალდი. თუ, ვთქვათ, ფასიანი ქაღალდის საბაზრო ფასი იზრდება, მაშინ მყიდველი სარგებლობს დადებული კონტრაქტით და ყიდულობს მას საბაზროზე დაბალ ფასად.

ოჯივა (შუაფრანგ. ogive<ესპ. aljibe<ესპ.-არაბ. al-jibb ჭა) – გოტიკურ ჯვრისებრ კამარაში დიაგონალური (მახვილკუთხა) თაღი (ნახ. 1).

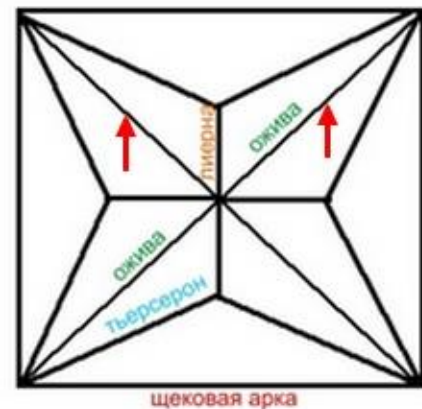
ოჯივური ფორმა – გარსშემოდენილი ორ- ან სამგანზომილებიანი ფორმა, რომელსაც შუალედი მდგომარეობა

ნახ. 1

უჭირავს კონუსსა და ელიფსოიდს შორის.

ორანჟერეა (ფრანგ. orangerie<orange ფორთოხალი) – სპეციალური ყოველმხრივ შემინული სათავსი (ნახ. 1), სადაც სინათლის, წყლისა და სითბოს საჭირო პირობების დაცვით აშენებენ თბილი ქვეყნის მცენარეებს, ხილს, ბოსტნეულს, ყვავილებს და სხვ. სეზონისგან დამოუკიდებლად.

ნახ. 1

ორბიტა (ლათ. orbita ლიანდი, გზა) – ციური სხეულის მოძრაობის გზა; ტრაექტორია, რომელზეც მოძრაობენ ციური სხეულები კოსმოსში.

ორგანზომილებიანი [ინგლ. two-dimensional (2D)] – მათემ. ობიექტის ვიზუალური გამოსახულება სიბრტყეზე, რომელსაც აქვს მხოლოდ ორი განზომილება – სიგანე და სიმაღლე (X და Y სიდიდეები დეკარტის კოორდინატთა სისტემაში) და არ ახასიათებს სიღრმე. მაგ., ფურცელზე დახაზული კვადრატია, წრე ან სამკუთხედი ორგანზომილებიანი ობიექტებია.

ორგანიზაცია (ფრანგ. organization<ლათ. organize სამწყობრო სახის მიცემა, მოწყობა) – 1. კომპანია, ფირმა, ქარხანა, ფაბრიკა, საწარმო, დაწესებულება ან ასოციაცია, ან მათი ნაწილი, საზოგადოებრივი ან კერძო, რომელთაც აქვთ საკუთარი ფუნქციები და ადმინისტრაცია. თუ სტრუქტურაში ერთზე მეტი სტრუქტურული ქვედანაყოფია, ცალკე აღებული სტრუქტურული ქვედანაყოფი შეიძლება განისაზღვროს როგორც ორგანიზაცია; 2. გარკვეულ საზღვრებში შეგნებულად კოორდინირებადი სოციალური წარმონაქმნი, რომელიც ფუნქციონირებს შედარებით მუდმივად ერთი საერთო მიზნის ან მიზნების მიაღწევად.

ორგანიზაციულ-ეკონომიკური გადაწყვეტა – გადაწყვეტილების მიღება, რომელიც არეგულირებს სამშენებლო ობიექტების დაპროექტების დროს ობიექტების განლაგებას, საწარმოო სიმძლავრეებს, სპეციალიზაციის პროფილს, მომარაგების აუცილებელ საწარმოო რესურსებს, მმართველობის სისტემებს და შრომის ორგანიზაციას.

ორგანიზაციულ-ტექნიკური ღონისძიებები – შრომის უსაფრთხოდ წარმოების სწავლება, უსაფრთხო მექანიზმებისა და შრომის საშუალებების გამოყენება, სამშენებლო პროცესების უსაფრთხო წარმოება.

ორგანობოჭკოვანა – კომპოზიტი, რომელიც შედგება პოლიმერული შემკვრელისა და განმამტკიცებლისაგან (შემავსებლისაგან) სინთეზური ბოჭკოების სახით. ასეთ მასალას აქვს მცირე მასა, შედარებით მაღალი კუთრი სიმტკიცე და სიხისტე, ახასიათებს სტაბილურობა ნიშანცვლადი დატვირთვებისა და ტემპერატურის მკვეთრი ცვლილების მიმართ; არ კარგავს სიმტკიცეს საფეიქრო გადამუშავებისას. ო. დრეკადობის მოდულისა და ტემპერატურული გაფართოების ხაზოვანი კოეფიციენტების მნიშვნელობები შემავსებლისა და შემკვრელისთვის თითქმის ერთნაირია. მასალის სტრუქტურა პრაქტიკულად უდებეჭტოა; ფორიანობა არ აღემატება 1-3%-ს (სხვა ანალოგიურ მასალებში 10-20%). აქვთ სტაბილური მექანიკური და დიელექტრული თვისებები, კარგი თბოგამტარია. უარყოფითი მხარეა შედარებით დაბალი სიმტკიცე კუმშვისას და მაღალი დენადობა. კომბინირებული ო. დასამზადებლად სინთეზური ბოჭკოს ნაცვლად შესაძლებელია მინერალური (მინის, კარბომავთული, ბორმავთული) ბოჭკოების გამოყენებაც, რაც მასალას ანიჭებს მაღალ სიმტკიცესა და სიხისტეს.

ორგანოგენული დანალექი ქანები – გეოლ. ქანები (კირქვა, დიატომიტი, ტრეპელი და სხვ.), რომელიც წარმოიქმნა წყალში მყოფი ცოცხალი ორგანიზმებისა და წყალმცენარეების დაშლისა და დალექვის შედეგად.

ორგანულ-მინერალური ნარევი – ხელოვნური ნარევი, რომელიც მიიღება ქვიშის, ხრეშის, ღორღის, მინერალური ფხვნილის (მათ შორის სამრეწველო ფხვნილისებრი ნარჩენები), ორგანული შემკვრელისა და აქტიური დანამატების შერევით.

ორგანული (ბერძ. organikos ორგანო, ინსტრუმენტი) – 1. ორგანიზმთან დაკავშირებული; სასიცოცხლო პროცესებით დახასიათებული; ცოცხალი (მაგ., ორგანული ბუნება); 2.

მცენარეული ან ცხოველური ორგანიზმების დაშლის შედეგად წარმოქმნილი; ასეთი დაშლის პროდუქტი (მაგ., ორგანული სასუქი). ორგანული ქიმია – ქიმიის ნაწილი, რომელიც სწავლობს ნახშირბადის შემცველ ნაერთებს; 3. ორგანოსთან დაკავშირებული, რაც ადამიანის ორგანოების შინაგან აგებულებას ეხება (მაგ., ორგანული დაავადება); 4. რაც რისამე არსს, საფუძვლებს ეხება; რაიმესთან განუყრელად დაკავშირებული (მაგ., ორგანული ნაკლი, ორგანული ნაწილი).

ორგანული მინა (პოლიმეთილმეტაკრილატი, პლექსიგლასი, აკრიმა, კარბოგლასი, ნოვატრო, პლექსიმა, ლიმაკრილი, პლაზკრილი, აკრილექსი, აკრილაიტი, აკრილპლასტი, აკრილის მინა, აკრილი, მეთაპლექსი) – კონსტრუქციული პლასტმასა, რომელიც მთლიანად შედგება თერმოპლასტიკური პოლიმეთილმეტაკრილატის ფისისაგან დანამატების გარეშე. ის გამჭვირველ მსუბუქი მასალაა სიმკვრივით 1180-1190 კგ/მ³, სინათლის სხივგამტარობით – 90%, ულტრაიისფერი მზის სხივების გატარებით – 75%. ქიმიური ფორმულა – (C₅O₂H₈)_n. დნობის ტემპერატურა – 160°C; დუღილის ტემპერატურა 200°C; აალების ტემპერატურა – 260°C; დრეკადობის მოდული – 3000 მპა; სიმტკიცის ზღვარი გაჭიმვაზე – 70 მპა; ფარდობითი წაგრძელება – 4-5%; ექსპლუატაციის მაქსიმალური ტემპერატურა 80°C. ადვილი დასამუშავებელია, წებვადია და კარგად დუღდება. აქვს მაღალი სიმტკიცე ღუნვაზე (10 მპა), სიმაგრის, სიხისტისა და თბომდეგობის დაბალი მაჩვენებლები. თბომდეგობის ასამაღლებლად უმატებენ ფოტო- და თერმომასტაბილიზებელ დანამატებს. თუ ორგანული მინისაგან დამზადებულ კონსტრუქციას მუშაობა უხდება ტენიან ან ცხელ (40-50°C) გარემოში, მაშინ მასალის საანგარიშო მახასიათებლები მცირდება 20-25%-ით. ფანჯრის ჩვეულებრივ (სილიკატურ) მინასთან შედარებით ო. მ. არ არის მსხვრევადი. მშენებლობაში წარმატებით გამოიყენება გადახურვებში, საკედლე პანელებში, ისეთი სათავსების ასაგებად, სადაც საჭიროა გამაჯანსაღებელი მიკროკლიმატის შექმნა (მზის აბაზანების მისაღები, სათავსები სანატორიუმებში, სასტუმროებსა და დასასვენებელ სახლებში და სხვ.), ხოლო ფორმის მიღების სიმარტივე და ნორმალური თბომდეგობა საშუალებას იძლევა მისგან დავამზადოთ გადახურვის მრუდი მოხაზულობის კონსტრუქციები (თალები, კამარები, გარსები, შუქფარები და სხვ.). გამოიყენება, აგრეთვე, საკონტაქტე ლინზების, შუქის ფლუორესცენციური გამბნელების, სატრანსპორტო საშუალებების უკანა მამუქების, კალათბურთის ფარების, აკრილური საღებავების დასამზადებლად და სხვ.

ორგანული ქიმია – საბუნებისმეტყველო ქიმიური სამეცნიერო დისციპლინა, რომელიც შეისწავლის ნახშირბადის სხვა ელემენტებთან ნაერთებს (ე.წ. ორგანულ ნაერთებს), ასევე ამ ნივთიერებათა გარდაქმნის კანონებს. მრავალრიცხოვანი ორგანული ნაერთების სინთეზმა მიგვიყვანა მრეწველობის ახალი, მნიშვნელოვანი დარგების შექმნამდე: სინთეზური საღებავები და საღებრები, პლასტმასა, სინთეზური კაუჩუკი, ხელოვნური თხევადი საწვავი და ა.შ. ორგანული ქიმიის წარმატებები საშუალებას იძლევა რაციონალურად იქნეს გამოყენებული ქვანახშირი, ნავთობი, ტყის ნედლეული და სხვ. ორგანული ქიმიის მეთოდებით შესაძლებელი გახდა დადგენილიყო ცილის, ნუკლეინის მჟავებისა და სხვ. რთული ბუნებრივი ნაერთების სტრუქტურა, ზოგიერთი ვიტამინის სინთეზი და სხვ. ამჟამად ცნობილია ორგანულ ნივთიერებათა ნაერთების სამ მილიონამდე სახეობა. ტერმინი "ორგანული ქიმია" 1827 წელს შემოიღო შვედმა ქიმიკოსმა იენს იაკობ ბერცელიუსმა (1779-1848 წწ.).

ორგტექნიკა (ორგანიზაციული ტექნიკა) – ტექნიკურ საშუალებათა კომპლექსი მექანიზაციისა და ავტომატიზაციის პროცესების და საინჟინრო-ტექნიკური სამუშაოების სამართავად. ო. განვითარება განაპირობა მეცნიერულ-ტექნიკურმა პროგრესმა, სადისპეტჩერო მომსახურებისა და მართვის სისტემების გართულებამ ანუ გადასამუშავებელი ინფორმაციის მნიშვნელოვანმა გაზრდამ. ორგტექნიკის საშუალებებს მიეკუთვნება: კომპიუტერი, გამოთვლითი მანქანები, გასამრავლებელი მოწყობილობები, ფოტო-საბეჭდი აპარატები, მიკროფილმები, კართოტეკები, სახაზავ-საკონსტრუქტორო ტექნიკა (მაგიდები, სახაზავი დაფები, სამარჯვები, ნახაზებისა და გრაფიკული სამუშაოებისათვის მექანიზმები და ინსტრუმენტები და ა.შ.), ადმინისტრაციულ-წარმოებითი კავშირის საშუალებები (ტელეფონის, ტელეგრაფის, ფაქსის აპარატურა, საწარმოს ტელეხედვა), შენობა-ნაგებობათა და სამუშაო ადგილების აღჭურვა თანამედროვე საინფორმაციო ტექნიკითა და სხვ.

ორდერი (არქიტექტურული) (ლათ. ordo რიგი, წესი) – 1. განსაზღვრული სახის არქიტექტურულ-მხატვრული სისტემა დგარ-კოჭოვანი კონსტრუქციისა, რომელიც შეიქმნა ძველ საბერძნეთში და შემდეგ ფართოდ გავრცელდა კლასიკურ არქიტექტურაში. ორდერი შედგება ბაზისის (სტილობატისა და სტერეობატის ჩათვლით), სვეტის ტანის, კაპიტელის, კაპიტელზე დაყრდნობილი ქვის კოჭის – არქიტრავის, ტრიგლიფებითა და მეტოპებით დანაწევრებული ფრიზის, კარნიზისა და ფრონტონისაგან. ცნობილია ორდერის ხუთი სახეობა: სამი ბერძნული (დორიული, იონიური, კორინთული) და ორი რომაული (ტოსკანური, კომპოზიტური); 2. წერილობითი განკარგულება, დოკუმენტი, რომელიც რისამე მიღების უფლებას, რისამე ნებართვას იძლევა.

ორდერი დორიული (ინგლ. doric order) – პირველი არქიტექტურული ორდერი, რომელიც შეიქმნა დორიდაში (დორიდა – ძველი საბერძნეთის ერთ-ერთი პროვინცია) ძვ. წ. VI

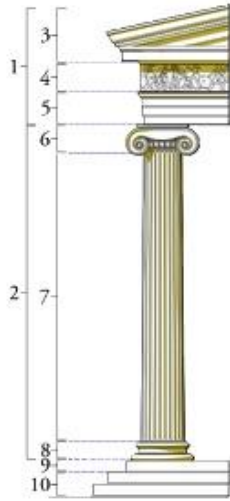
ნახ. 1

საუკუნეში; მისთვის დამახასიათებელია ფორმათა უბრალოება და პროპორციულობა. დ. ო. კლასიკური ნიმუშებია პართენონი ათენის აკროპოლზე (საბერძნეთი), ჰერას და ათენას სახელობის ტაძრები პესტუმში, ყოფილ პოსეიდონიაში (იტალიის რესპუბლიკა) (ნახ. 1). სვეტი ზევით თანდათან ვიწროვდება და შვეული კანელურებით არის დადარული, შუა ნაწილი კი გამსხვილებულია (ენტაზისი). სვეტს კაპიტელი ეყრდნობა, რომლის სიმაღლე, საყრდენთან სვეტის ტანის ნახევარია და მისი სამივე ნაწილი ერთნაირი სისქისაა. მას მოსდევს ქვის კოჭი – არქიტრავი, ტრიგლიფებითა და მეტოპებით დანაწევრებული ფრიზი და შემდეგ

კარნიზი. არსებობს დორიული ორდერის რომაული ტიპი, რომელიც ბერძნულის გამარტივებული სახეობაა.

ორდერი იონიური (ინგლ. Ionic order) – სამი მთავარი ბერძნული არქიტექტურული ორდერიდან მეორე (დორიულის შემდეგ). მისი ძირითადი, მცირეაზიური ვარიანტი ჩამოყალიბდა ძვ. საბერძნეთის იონიური პროვინციების ქვის ხუროთმოძღვრებაში ძვ. წ. 560-500 წლებში (არტემიდას ტაძარი ეფესოში). ი. ო. პროპორციები მსუბუქია და მისი ყველა ნაწილის დეკორიც მდიდრული (ნახ. 1. იონიური ორდერი: 1. ანტაბლემენტი; 2. სვეტი; 3. კარნიზი; 4. ფრიზი; 5. არქიტრავი; 6. კაპიტელი. 7. ტანი; 8. ბაზისი; 9. სტილობატი; 10.

სტერეობატი). სხვა არქიტექტურულ ორდერთაგან განსხვავებით, მისი კვადრატული ფორმის კაპიტელი შემკულია იონიკებითა და ოთხი, სვეტის მიმართ სიმეტრიულად განლაგებული, ვოლუტით (ნახ. 2); კაპიტელის შუა ნაწილი, ექინი, შემკულია მცენარის ფოთლებში ჩასმული იონიკებით (გაჭიმული სფეროებით). იონიური ორდერის რამდენიმე ვარიანტი განსაკუთრებით ფართოდ გავრცელდა ელინიზმის ეპოქაში.

ნახ. 1

ნახ. 2

ორდერი კოლოსალური (ორდერი გიგანტური) – ორდერი, რომელიც მოიცავს რამდენიმე სართულს. ის აღორძინდა მე-18 საუკუნის ევროპაში, განსაკუთრებით ინგლისში.

ორდერი კომპოზიტური (ინგლ. composite order) – ძველი რომის ეპოქაში შექმნილი შერეული ორდერი, რომელიც შედგება იონიური ორდერის კაპიტელის ვოლუტებისა და კორინთული ორდერის აკანთოს (მცენარე) ორნამენტული ფოთლებისგან. მზიდი ნაწილებია სვეტი კაპიტელითა და ბაზისითურთ, რომლებზეც დაყრდნობილია ანტაბლემენტი (ნახ. 1. სეპტიმუს სვეერუსის თაღი, რომი, იტალიის რესპუბლიკა). პროპორციებითა და ანტაბლემენტის, ბაზისისა და სვეტის ტანის გაფორმებით ო. კ. იდენტურია კორინთული ორდერის, თუმცა კორინთული ორდერის კაპიტელის ზედა მესამე რიგის აკანთოს ფოთლები შეცვლილია იონიურის ვოლუტებითა და ექინით.

ნახ. 1

ნახ. 1

ორდერი კორინთული (ინგლ. corinthian order) – ერთ-ერთი (მესამე) კლასიკური არქიტექტურული ორდერი (ძველი საბერძნეთის ქალაქ კორინთოს სახელის მიხედვით, სადაც იგი შეიქმნა). კ. ო. ყველაზე დეკორატიულია ბერძნულ ორდერთა შორის (ნახ. 1). პირველად გამოყენებული იყო ბერძნული მითოლოგიის სინათლისა და ხელოვნების ღმერთის, აპოლონის ტაძარში (ძვ. წ. 430-420 წლები), რომელიც მდებარეობს ძველბერძნულ ოლქებს არკადიას, ტრიფილიასა და მესენიას შორის. ზარბუფის ფორმის კაპიტელი შემკულია აკანთოს სტილიზებული

ფოთლებითა და ვოლუტებით (ხვიებით); აქვს კვადრატული აბაკი, რომელიც ოდნავ გამოდის ანტაბლემენტის საზღვრებიდან.

ორდერი რომაულ-დორიული (ინგლ. Roman Doric order) – კლასიკური არქიტექტურული ორდერის ერთ-ერთი სახეობა, რომელიც შეიქმნა ძველ რომში ბერძნული დორიული ორდერის საფუძველზე. რომაულ-დორიული ორდერის ტანი, როგორც წესი, არ არის გაფორმებული კანელურებით, სვეტს არ აქვს ბაზისი, ექინი ხშირად შემკულია იონიკებით. ანტაბლემენტის სიმაღლე შემცირებულია და მისი გაფორმების მხრივ განასხვავებენ რომაულ-დორიულ ორდერს მუტულებით ან დენტიკულებით.

ორდერი ტოსკანური (ინგლ. tuscan order) – კლასიკური არქიტექტურული ორდერი, რომელიც ჩამოყალიბდა ძველ რომში ძვ. წ. I საუკუნის ბოლოსა და ახ. წ. I საუკუნის დასაწყისში. არის კლასიკური დორიული ორდერის გამარტივებული სახეობა, რომლისაგან განასხვავებს გლუვი ფრიზი და სვეტი კანელურების გარეშე. მზიდი ნაწილებია სვეტი ბაზისითა და კაპიტელით, რომელზეც დაყრდნობილია ანტაბლემენტი (ნახ. 1). აბაკს პარალელებიპედის ფორმა აქვს და ზოგჯერ მორთულია უბრალო პროფილით – ხაზით (ჩხირით); ფუსტისაგან (სვეტისაგან) გამოყოფილია ასტრაგალით.

ნახ. 1

ორდერი შერეული – ერთ შენობაში შეთავსებული დორიული, იონიური და კორინთული ორდერები.

ორდერული სუპერპოზიცია – ორდერული სვეტნარების მოწესრიგებული განლაგება შენობის ფასადის იარუსებზე. ქვედა იარუსი ფორმდება ყველაზე მძიმე დორიული და ტოსკანური ორდერებით, შემდეგი იონიურით, მის ზევით მიდის ყველაზე მსუბუქი და დიდებული კორინთული და კომპოზიტიური ორდერები. ქვედა სართულებზე შთაბეჭდილების გასაზრდელად გამოიყენება რუსტიკი (გარე კედლების მოპირკეთება ოთხკუთხა ამოზრდილი ქვებით). ო. ს. წესები მასობრივად გამოიყენებოდა ძველ საბერძნეთსა და რომში, აღორძინების, ბაროკოსა და XIX საუკუნის არქიტექტურაში.

ორდიკალი – 1. ორივე ბოლოთი დამაგრებული მოხრილი წვეპლა ან სხვა რამ რკალის ფორმისა; 2. მათემ. მრუდი ხაზის ნაწილი, რომელიც მრუდის ორ წერტილს შორის არის მოქცეული.

ორდინატა (ლათ. ordinatus მოწესრიგებული) – წერტილის ერთ-ერთი (მეორე) კოორდინატი დეკარტის კოორდინატთა სისტემაში, რომელიც აღინიშნება y -ით.

ორე – 1. კუთხ. პატარა საწნახელი; 2. იგივეა, რაც გეჯა.

ორეოდოქსა (ლათ. Oreodoxa oleracea, Roystonea oleracea) – პალმის სახეობა, რომლის სიმაღლე 40 მეტრს აღწევს, ფრთისებრი ფოთლების სიგრძე 8 მ-მდეა. ველურად იზრდება ანტილის კუნძულებზე და ჰონდურასში; კულტივირებულია ტროპიკულ ქვეყნებში. გამოიყენება, როგორც დეკორატიული მცენარე, საშენი მასალა, ახალგაზრდა ყლორტები – საკვებად, ალკოჰოლური სასმელების დასამზადებლად და სხვ.

ორთავი – 1. ზღურბლი, ბჰე, დირე, კარიბანი, კარაპინი, კარნაგელა; კარის გადასასვლელზე დადებული ძელი; 2. ანყოლი; კარის ღიობის (ჩარჩოს) შიგა გვერდითი სიბრტყეები; 3. კარძელი, ზღუდარი; კარის ღიობის შემკვრელი ზედა ძელი.

ორთიტი (ბერძ. orthós პირდაპირი, სწორი) – იგივეა, რაც ალანიტი – სილიკატების ჯგუფის მინერალი, შეიცავს ცერიუმს, თორიუმს, ურანსა და სხვა იშვიათმიწათა ელემენტებს; ფერი მურადან შავამდეა, ფისის ბრწყინვალეობით. სიმკვრივე – 4150 კგ/მ³. გვხვდება, ძირითადად გრანიტებსა და პეგმატიტებში. რადიოაქტიურია. გამოიყენება იშვიათმიწათა ელემენტების მისაღებად.

ორთოგონალი (ბერძ. orthós პირდაპირი, სწორი და gonia კუთხე) – არქიტ. გეგმის ან ფასადის გამოსახულებათა სისტემა. სრულდება სწორ ხაზებში პერსპექტივის შემოკლებების გარეშე.

ორთოგონალური – მართობულობის (პერპენდიკულარობის) განზოგადება (ხშირად მისი სინონიმი); მართკუთხოვანი, მართი.

ორთოდრომია (ბერძ. orthós პირდაპირი, სწორი და dromos რბოლა, გზა) – უმოკლესი ხაზი ორ წერტილს შორის სფეროს ზედაპირზე (დიდი წრის რკალი).

ორთოკლაზი (ბერძ. orthós პირდაპირი, სწორი და klasis გარდატეხა) – სილიკატების კლასის მინდვრის შპატების ჯგუფის მინერალი (ნახ. 1); ქიმიური ფორმულაა $KAlSi_3O_8$. მინარევებია: Na, Ba, Fe, Ca, Rb, Cs. კრისტალებს პრიზმის ფორმა აქვს. ფერი – მურა-ყვითელი ან ვარდისფერი. ელვარებს მინისებურად. სიმკვრივე – 2550-2580 კგ/მ³. მაგმური ქანების ერთ-ერთი ძირითადი ქანთმაშენი მინერალი. გვხვდება აგრეთვე პეგმატიტურ ძარღვებსა და მეტამორფულ ქანებში. იყენებენ კერამიკულ და მინის მრეწველობაში.

ნახ. 1

ნახ. 1

ორთოსტატი (ბერძ. orthós პირდაპირი, სწორი და states მდგომი) – ქვის კედლის ქვედა ნაწილის ვერტიკალური ფილები. ზოგჯერ ო. კეთდება სკულპტურული რელიეფი (ნახ. 1. რელიეფიანი ორთოსტატი ძველი ხეთების სამეფოს დედაქალაქ ჰათუსაში, სფინქსის კარიბჭესთან, ალაკა ჰოიუკის არქეოლოგიური გათხრების ადგილი, თანამედროვე თურქეთის სოფელ ბოლაჯქოისთან).

ორთოტროპია (ბერძ. orthós პირდაპირი, სწორი და τῆρος მიმართულება) – ანიზოტროპიის სახეობა, როდესაც არსებობს თვისებების სიმეტრიის ურთიერთმართობული სიბრტყე.

ორთოტროპიული სხეული (ორთოგონალურად იზოტროპიული) – წრფივი ანიზოტროპიული სხეული, თუ მის ყოველ წერტილზე გადის სამი ურთიერთმართობული დრეკადი სიმეტრიის სიბრტყე, ანუ ყოველ წერტილზე გადის სამი ორთოგონალური მთავარი მიმართულება (შესაბამისად, პარალელურნი სხვადასხვა წერტილისათვის). ორთოტროპიული სხეულებისთვის დამოუკიდებელი დრეკადი მუდმივების რიცხვია ცხრა.

ორთოტროპიული ფირფიტა – ანიზოტროპიული მასალისგან დამზადებული ფირფიტა, რომელიც ხასიათდება იმით, რომ მასში დრეკადობის მთავარი მიმართულებანი ურთიერთმართობულია.

ორთოქრომატული – მწვანე და ყვითელი სხივებისადმი აწეული მგრძნობიარობის მქონე.

ორთოცენტრი – მათემ. სამკუთხედის სამი სიმაღლის გადაკვეთის წერილი.

ორთქლი – ნივთიერება აირისმაგვარ მდგომარეობაში, როდესაც აირის ფაზა იმყოფება ამავე ნივთიერების მყარ ფაზასთან წონასწორობის პირობებში, ე.ი. კრიტიკული ტემპერატურისა და წნევის ქვემოთ. დაბალი წნევისა და მაღალი ტემპერატურის პირობებში ო. თვისებები უახლოვდება იდეალური აირის თვისებებს. ო. დიდი გამოყენება აქვს სამშენებლო ინდუსტრიაში. მისი სახეებია: აალებადი, გადამეტნაჯერი, გადამეტხურებული, გაუჯერებელი, გაჯერებული, დაბალი წნევის, კონდენსირებადი, ლითონის, მაღალი წნევის, მჟავას, მშრალი, ნამუშევარი, პირველადი, რკალის, საწარმოო, ტენიანი, უხმარი, ცივი, ცხელი, წყალბადის, წყლისა და სხვ.

ორთქლი გადამეტხურებული – ორთქლი, რომლის ტემპერატურა მისი შესაბამისი წნევის ტემპერატურაზე მეტია. მიიღება მშრალ ნაჯერ ორთქლზე, მუდმივი წნევის დროს, სითბოს მიწოდებისას.

ორთქლი გაჯერებული – ორთქლი, რომელშიც მშრალი ორთქლის რაოდენობა შეწონასწორებულია მასში წყლის რაოდენობასთან (მუდმივ ტემპერატურაზე მოცულობის შემცირებისას ორთქლის წნევა არ იცვლება, რადგან ორთქლის ნაწილი კვლავ თხევად

მდგომარეობაში გადადის და შეცვლილ პირობებში ორთქლი სითხესთან კვლავ შეჯერებულია).

ორთქლი დაბალი წნევის – ორთქლი, რომლის წნევა 5 ატმოსფეროს არ აღემატება. ძირითადად გამოიყენება თერმოტექნოლოგიური პროცესებისთვის (მაგ., შენობების გასათობად, მერქნის ჰიდროთერმულ დამუშავებაში და სხვ.).

ორთქლი მაღალი წნევის – ორთქლი, რომლის წნევა 300 კგ/სმ² და მეტია, ხოლო ტემპერატურა – 600-650°C.

ორთქლი მშრალი – ორთქლი, რომელიც მიიღება შეჯერებული ორთქლის გადახურებით წნევის შეუცვლელად. ამ დროს იზრდება მოცულობა, ტემპერატურა კი მოცემული წნევისას, დუღილის ტემპერატურაზე მეტია.

ორთქლი მშრალი გაჯერებული – ორთქლი, რომელიც ტენიან გაჯერებულ ორთქლში წყლის უკანასკნელი წვეთის აორთქლების შედეგად მიიღება სითბოს მიწოდებისას. ორთქლის ეს მდგომარეობა არამდგრადია. დამატებით მცირე რაოდენობით სითბოს მიწოდებისას ის გადამეტხურებული ორთქლის მდგომარეობაში გადადის, ხოლო სითბოს შემდგომი შემცირებისას – ტენიანი ნაჯერი ორთქლის მდგომარეობაში.

ორთქლი პირველადი – საქვაზე დანადგარიდან მიღებული ორთქლი, რომელიც ჯერ გამოუყენებელია.

ორთქლი ტენიანი – ორთქლი, რომელიც დუღილის ტემპერატურამდე გაცხელებულ წყლის წვეთებსაც შეიცავს.

ორთქლი წყლის – ორთქლი, რომელიც წყლის აორთქლებისას წარმოიშობა. გამოიყენება მრეწველობაში გათბობის მიზნით (ტენიანი ორთქლი) და მექანიკური ენერჯის მისაღებად (გადახურებული ორთქლი).

ორთქლიზოლაცია – წყალ- და ორთქლგაუმტარი მასალის ფენა თბოიზოლაციის ქვეშ. იცავს გამათბუნებელს დასველებისგან, რომელიც გამოწვეულია ნაგებობიდან შეღწეული ტენის გავლენით. მას აგებენ თბოიზოლაციის ქვემოთ თბილი სათავსის, ნაგებობის მხრიდან.

ორთქლის ან სითხის ქვაბი მაღალი ორგანული თბომატარებლით – ქვაბი, რომელშიც სამუშაო არეს სახით გამოიყენება ორთქლსითხიანი ან თხევად მდგომარეობაში მყოფი მაღალორგანული თბომატარებელი.

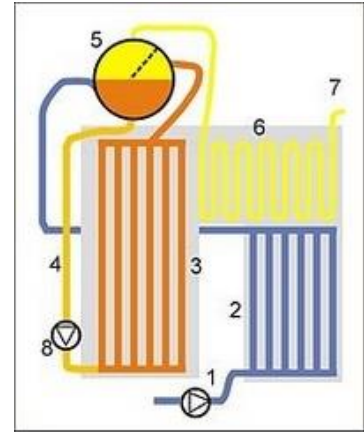
ორთქლის გადამხურებელი – მოწყობილობა, რომელიც განკუთვნილია ქვაბში შესაბამის წნევაზე ნაჯერობის ტემპერატურის ასამაღლებლად.

ორთქლის ქვაბი – საცეცხლურის მქონე დახშული ჭურჭელი, რომელშიც გამომუშავდება ატმოსფერულზე მაღალი წნევის ორთქლი (ნახ. 1). მისი დანიშნულებაა გაჯერებული ან გადახურებული აირის გენერაცია. სამუშაოდ გამოიყენება საწვავის ენერჯია, რომელიც იწვის საცეცხლეში, ელექტრული ენერჯია (ელექტული ო. ქ.) ან უტილიზებული სითბო, რომელიც გამოიყოფა სხვა

ნახ. 1

დანადგარში. დანიშნულების მიხედვით არსებობს: ენერგეტიკული (გამოიმუშავებს ორთქლს ორთქლის ტურბინებისათვის), სამრეწველო (გამოიმუშავებს ორთქლს ტექნოლოგიური დანიშნულებით) და ქვაბი-უტილიზატორები; სითბოს გადამცემი გარემოს (საკვამლე არების, წყლისა და ორთქლის) ფარდობითი მოძრაობის მიხედვით: აირმილოვანი და წყალმილოვანი. წყალმილოვანი ქვაბები წყლისა და ორთქლის მოძრაობის პრინციპის მიხედვით, ორგვარია: დოლური (ბუნებრივი და იშლებითი ცირკულაციით, ნახ. 2: 1- მკვებავი ტუმბო; 2-ეკონომიზერი, 3-ამწვევი მილები; 4-დამწვევი მილები; 5-დოლი; 6-ორთქლის გადამხურებელი; 7-ტურბინისაკენ; 8-საცირკულაციო ტუმბო) და პირდაპირი დინების (ანალოგიურია დოლურის, ოღონდ დამწვევი მილებისა და დოლის გარეშე). ო. ქ. გამოიყენება ელექტროენერჯის გამოსამუშავებლად ორთქლის ტურბინებში, საცხოვრებელი სახლების ცენტრალური გათბობის სისტემებში, რკ.ბ.-ის ქარხნებში, ხის საამქროებსა და მრეწველობის სხვა დარგებში.

ნახ. 2

ორთქლმავალი – ლოკომოტივი, რომელსაც ორთქლის ძრავა აქვს.

ორთქლსადენი – მილსადენი, რომლის მეშვეობით ორთქლის ქვაბებში გამოიმუშავებული ორთქლი გადაეცემა მომხმარებელს (ორთქლის ტურბინა, ტუმბო, რკ.ბ.-ის საამქრო, ხის საშრობი კამერა და სხვ.). ო. გაჰყავთ როგორც გრუნტში, ისე მის ზედაპირზე და აუცილებლად დაცულია თბოიზოლაციით.

ორთქლშედწევადობა – მასალის უნარი გაატაროს წყლის ორთქლი. ხასიათდება გარკვეული სისქის მასალის ფენასა და ფართობზე განსაზღვრული დროის განმავლობაში გავლილი აირის მოცულობით. დამოკიდებულია ორთქლშედწევადობის კოეფიციენტზე, რომელიც ინდივიდუალურია თითოეული, კონკრეტული მასალისათვის. რიცხობრივად ტოლია წყლის ორთქლისა, რომელიც გადის 1 მ^2 ფართობის სისქის მასალაში 1 წმ -ის განმავლობაში, როცა პარციალური წნევის სხვაობა $133,3 \text{ პა}$ -ის ტოლია. მისი გათვალისწინება აუცილებელია სახურავებზე ბურულის მოწყობისას. ანალოგიურია აირშედწევადობის (ჰაერშედწევადობის) კოეფიციენტი. საცხოვრებელი სახლის კედლის მასალა უნდა იყოს გარკვეული შედწევადობის, რათა გარე კედლების საშუალებით მოხდეს სათავსის ბუნებრივი ვენტილაცია.

ორთქლწყალგამაცხელებელი ქვაბი – მომხმარებლისთვის ორთქლისა და ცხელი წყლის მისაწოდებლად განკუთვნილი ქვაბი.

ორიარუსიანი სალექარი – სალექარი, რომელშიც ჩამდინარი წყლის დალექვის და მოსული ნალექის დადუღების პროცესები შეთავსებულია და მიმდინარეობს კონსტრუქციულად განცალკევებულ მოცულობებში.

ორიგინალი (ძვ. ფრანგ. original<ლათ. originalis თავდაპირველი<originem საწყისი, წყარო, დაბადება) – 1. რაიმე დოკუმენტის თავდაპირველი, პირვანდელი, ძირითადი ეგზემპლარი; დედანი; 2. ინტელექტუალური შრომის ნაყოფთან მიმართებით: არამსგავსი, არანასესხები, დამოუკიდებლად შექმნილი; თავისებური, განსაკუთრებული; 3. სხვებისგან განსხვავებული ადამიანი; 4. უშუალოდ ავტორის მიერ შექმნილი ნაწარმოები, ნაკეთობა, დეტალი,

კონსტრუქცია, პროექტი და სხვ.; 5. საწყისიდან ნამდვილი ან არსებული; პირველი ან ყველაზე ადრეული; 6. სხვა ადამიანების იდეებისაგან დამოუკიდებელი.

ორიენტაცია (ფრანგ. orientation<ლათ. oriens აღმოსავლეთი) – 1. წრფეზე მიმართულების ცნების განზოგადება უფრო რთული სტრუქტურის გეომეტრიულ ფიგურებზე. განიხილავენ ორიენტაციას წრფეზე, წირზე, სიბრტყეზე, ზედაპირსა და სივრცეში; 2. ვექტორის ორიენტაცია განიხილება იმ წრფის მიმართულებით, რომელზეც ეს ვექტორი მდებარეობს და ამ წრფეზე მიმართულების მითითებით; 3. ქრისტიანულ არქიტექტურაში, ტაძრის განლაგება ღერძით აღმოსავლეთი-დასავლეთი, საკურთხევლით აღმოსავლეთ ნაწილში (გამონაკლისია წმინდა პეტრეს ტაძარი რომში, იტალია).

ორიენტაცია შენობის – შენობის განლაგება ქვეყნის მხარეებისა და სინათლის წყაროს მიმართ. ო. შ. – ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი არქიტექტურულ-დაგეგმარებითი ხერხია, რომელიც საშუალებას იძლევა, გააძლიეროს ან შეასუსტოს ადამიანზე ბუნებრივ-კლიმატური ფაქტორების ზემოქმედება. შენობის დანიშნულებისა და მშენებლობის რაიონის შესაბამისად, სამშენებლო ნორმები და წესები არეგულირებს შენობის ორიენტაციას. ტიპური პროექტები კი მუშავდება შენობისათვის ყველაზე ხელსაყრელი ორიენტაციის გათვალისწინებით.

ორიენტირი (ფრანგ. orientatio ორიენტაცია) – 1. უძრავი ცალკე მდგომი ხელოვნური (ბუნებრივი) საგანი (შენობა, კოშკი, ხე და სხვ.) ან რელიეფის ელემენტი, რომელიც კარგად ჩანს ვიზუალურად და გამოდგება ადგილმდებარეობაში გასარკვევად. როგორც წესი, ყველა ორიენტირი დატანილია ტოპოგრაფიულ ან სპეციალურ რუკაზე ზუსტად განსაზღვრული გეოგრაფიული კოორდინატებით; 2. შეფასების, შედარების საფუძველი; კრიტერიუმი.

ორკაპი – ბოლოში ორად გაყოფილი.

ორკარედი – ორსაგდულიანი კარი.

ორმაგი ანტა – შენობის გვერდითი კედლების ოთხკუთხა ფორმის გასქელებული დაბოლოებები (პილასტრები), რომლებიც ქმნიან წინა და უკანა პორტიკების განაპირა მხარეებს (ნახ. 1. ნაგებობის გეგმა).

გულიანობა – მერქნის მანკი, კარგად ჩანს ხის ტანის გადანაჭერზე, რომლის ფორმაც ამ ადგილზე ოვალურია. ხშირად ორ გულს შორის ჩანს ჩანაზარდი ჭრილობა (ხის ქერქის ჩანაზარდი). ორგულიანობა აძნელებს მერქნის დამუშავებას, ზრდის ნარჩენების რაოდენობას, ხელს უწყობს მასალის დასკდომას. ზოგჯერ გადანაჭერის არაჩვეულებრივმა ფორმამ და ტექსტურამ შეიძლება მოგვცეს საინტერესო დეკორატიული ეფექტი.

ორმაგი ფიზიკური ქანქარა – ფიზიკური ქანქარა, რომელიც შედგება ერთმანეთთან სახსრით შეერთებული ორი სხეულისგან; ამასთანავე ამ სხეულებიდან ერთ-ერთს შეუძლია ბრუნვა უძრავი ჰორიზონტალური ღერძის გარშემო.

ნახ. 1

ორმაგი წვერი – ხის მანკი, რომელიც წარმოიშობა წვერის წოწების სიკვდილით და მის ნაცვლად ორი გვერდითი შვეული ტოტის გაჩენით (ნახ. 1). ადგილს, სადაც მოხდა წვერის გაორება, განშტოება ეწოდება. ხის ტანის ეს ნაწილი უვარგისია და დამუშავების დროს მიდის ნარჩენებში.

ნახ. 1

ორმხრივი მონოპოლია – შრომის ბაზარზე მდგომარეობა, როდესაც არის მყიდველი, რომელსაც კონკურენტი არ ჰყავს და არის ერთ-ერთი გამყიდველი მონოპოლისტი. გვხვდება შრომის ბაზარზე, სადაც არის ორი მონოპოლიური ძალა – პროფკავშირები და მეწარმეთა ორგანიზაციები.

ორნამენტი (ჩუქურთმა) (ძვ. ფრანგ. ornement სამკაული, აქსესუარი<ლათ. ornāmentum აპარატი, მოწყობილობა, ატრიბუტი, სამკაული, სათამაშო) – მცირემასშტაბური ნაძერწი ან მხატვრული, გრაფიკული, რიტმულად განმეორებადი ელემენტებისაგან შემდგარი სამკაული,

ნახ. 1

რომელიც წარმოადგენს გეომეტრიული ფიგურების ან სტილიზებული ცხოველების, მცენარეების გამოსახულებებს. ო., როგორც წესი, ავლენს და აქცენტს უკეთებს ნივთის არქიტექტონიკას, რომელზეც იგია გამოსახული. ო., ძირითადად, სიმბოლური მნიშვნელობის მატარებელი იყო. ხოლო ეს სიმბოლოები ფესვმაგარი და ძლიერი ხალხის ყოფიდან, რწმენიდან და ყოველდღიური ცხოვრებიდან იღებდა სათავეს. ო. წარმოიშვა ჯერ კიდევ პალეოლითის ეპოქაში. ის კაცობრიობის არსებობის მთელ პერიოდში

გამოიყენებოდა და გამოიყენება ნაკეთობის დეკორატიული გაფორმებისათვის, რომელიც აუცილებელია ადამიანების ყოფასა და პრაქტიკულ მოღვაწეობაში. შუა საუკუნეების ხელოვნებაში ო. გამოირჩეოდა ფანტასტიკური და ზღაპრული ნახატებით, დაფუძნებული მცენარულ და ცხოველურ მოტივებზე. მარტივი სწორხაზოვანი გეომეტრიული ფიგურები შეცვალა მრუდი მოხაზულობის რთულმა ფიგურებმა და ხვეულებმა. აღორძინების ეპოქაში, როცა ჩამოყალიბდა მაღალი წრის კულტურა, ორნამენტებში მასობრივად დაიწყეს აკანთოს, მუხის, ყურძნის ლერწის, ტიტას მოტივების გამოყენება, აგრეთვე ხშირად გამოსახავდნენ შიშველი ადამიანის სხეულს ჩიტებისა და ცხოველების ფონზე. ბაროკოს სტილისათვის დამახასიათებელი იყო ფორმების მრავალფეროვნება, სიდიადე და ზეიმურობა, დეკორატიულობა, დინამიკა, მრუდი ფორმები და ასიმეტრია; როკოკოს დროს კი – სიმსუბუქე, ჰაეროვნება, მოძრაობა, აჟურული მრუდი ფორმების გამოყენება და სხვ. კლასიციზმის პერიოდში მოხდა ანტიკური ესთეტიკური იდეალების გადახედვა. ორნამენტმა კვლავ მიიღო ძველი სტატიკურობა და გაწონასწორობულობა. მე-19 საუკუნეში კი კლასიციზმის ბატონობა დამთავრდა ამპირის

ნახ. 2

(ფრანგ. empire იმპერია) სტილით, რომელმაც ფაქტობრივად ამოწურა ბერძნული არქაიკისა და იმპერიული რომის ხელოვნების მხატვრული იდეალები. ორნამენტიკაში შემოდის სიმკაცრე,

ნახ. 3

სქემატიზმი, პომპეზურობასთან ერთად, მოტივად ძირითადად გამოიყენება სამხედრო მიღწევები და გამარჯვების აღსანიშნავი გვირგვინები. თვითმყოფადი სტილის, თავისებურად ნატიფი ორნამენტებითაა (ჩუქურთმებით) შემკული ქართული ხუროთმოძღვრების მრავალი ძეგლი, რომელთა შორისაა ნიკორწმინდა (ნახ. 1), იშხანი (ნახ. 2), გელათი (ნახ. 3), სვეტიცხოველი, ქაშვეთი, ფიტარეთი, ბოლნისის სიონი, სამთავისი, სამწევრისი, წულრუღაშენი, ატენის სიონი, ბაგრატი, მცხეთის ჯვარი და სხვ. ჩუქურთმას დიდი ისტორია აქვს ქართული ტანსაცმლის, ხალიჩებისა და ფარდაგების

ქსოვაში (მაგ., ხევსურეთში, ფშავში, თუშეთში, სვანეთში და სხვ.). ქართული ჩუქურთმის ზოგიერთი სახეობა გასცდა საქართველოს საზღვრებს და ის გვხვდება რომაულ, ბერძნულ, არაბულ თუ ევროპულ არქიტექტურაში. კომპოზიციის ხასიათის მიხედვით, ორნამენტი შეიძლება იყოს ლენტური, დაცენტრებული, მთარშიებული ან ჰერალდიკური; ორნამენტში გამოყენებული მოტივების მიხედვით: გეომეტრიული, შედგენილი აბსტრაქტული ფორმებისგან (წერტილი, წრფე, ტეხილი ხაზი, ბადისებრი ხაზები, წრე, რომბი, მრავალწახნაგა, ვარსკვლავი, ჯვარი, სპირალი, აგრეთვე რთული სპეციფიკური მოტივი – მენდრი და სხვ); მცენარეული, რომელიც ფოთლების, ყვავილების, ნაყოფების და ა.შ. სტილიზაციაა [ლოტოსი, პაპირი (პაპირუსი – ქართულად ჭილი), პალმეტა, აკანთო, ძოწი და სხვ.]; ზოომორფული ან ცხოველური, რომელიც რეალური ან არარსებული, ფანტასტიკური ცხოველების ფიგურების ან ფიგურის ცალკეული ნაწილების სტილიზაციას ახდენს. ორნამენტული მოტივის სახით გამოიყენება აგრეთვე ადამიანის სტილიზებული ფიგურები ან სხეულის ცალკეული ნაწილების გამოსახულებები (ანთროპომორფული ორნამენტი), არქიტექტურული ფრაგმენტები, იარაღი, მედლები, ემბლემები, გერბები; დედამიწის რეგიონებისა და სხვადასხვა ხალხთა კულტურის მიხედვით არსებობს ავსტრალიური, ასირიულ-ბაბილონური, არაბული, ეგვიპტური, ინდური, კელტური, ქართული, მონღოლური, ნორვეგიული, პოლინეზიური, რომაული, რუსული, სპარსული, ჩინური, ძველბერძნული და სხვ.

ნახ. 4

ნახ. 5

ორნამენტი ავსტრალიური – ორნამენტი, რომელიც შექმნილია ხის მხატვრული დამუშავებით – ხეზე ჭრით, ამოწვით, შეღებვა ჟანგმიწით, თეთრი თიხით ან ნახშირით. ორნამენტს ძირითადად აკეთებდნენ ხის ფარებზე, სვეტებზე, კარებსა და მისთ. მასში ჭარბობს გეომეტრიული ფორმები სპირალების, კონცენტრირებული წრეხაზების, ზიგზაგების, ხაზების, წერტილების სახით და სხვ. (ნახ. 1. ავსტრალიის აბორიგენების ორნამენტი).

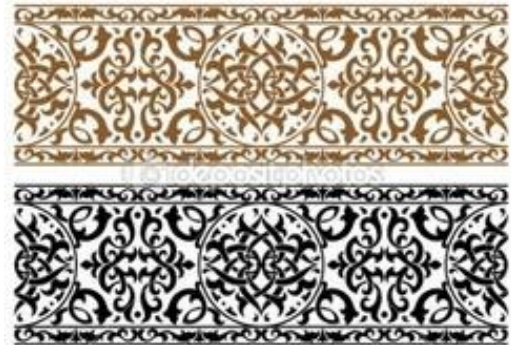
ნახ. 1

ნახ. 1

ორნამენტი ანთროპომორფული – ორნამენტის სახეობა, რომელშიც მოტივის სახით გამოყენებულია მამაკაცისა და ქალის სტილიზებული ფიგურები ან ადამიანის სხეულის ცალკეული ნაწილები (ნახ. 1).

ორნამენტი არაბული – ორნამენტი, რომელიც მჭიდროდ არის დაკავშირებული ისლამურ რელიგიასთან. მას გამოარჩევს ყურანიდან ამოღებული ფრაზების კალიგრაფიული მართლწერის ეფექტი (ნახ. 1). არაბული ორნამენტი (არაბესკი) ამშვენებდა ხალიჩებს, კერამიკულ ნაკეთობებს, წმინდა სალოცავების კედლებსა და სხვ.

ნახ. 1

ორნამენტი არასახვითი – ორნამენტის სახეობა, შედგენილი გეომეტრიული ელემენტებისა და აბსტრაქული ფორმებისაგან, რომლებიც მოკლებულია კონკრეტული საგნის შინაარსს.

ორნამენტი ასირიულ-ბაბილონური – ორნამენტი, რომლის ჩამოყალიბებაში მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ძველევგიპტურმა ხელოვნებამ, თუმცა ეგვიპტური ფორმების იდენტურობის გარდა მას ჰქონდა საკუთარი ფორმებიც (მცენარეული და ემბლემური). ასირიისა და ბაბილონის არქიტექტურულ ნაგებობებსა და გამოყენებით ხელოვნებაში ორნამენტი, ძირითადად, გეომეტრიული ხასიათის იყო (ვარსკვლავი, როზეტი), აგრეთვე მოიცავდა მცენარეულობის (გირჩები, ბროწეულები, ანანასი), ფანტასტიკური ცხოველებისა და თევზების სტილიზებულ გამოსახულებებს (ნახ. 1). ემბლემური ფიგურებიდან ყველაზე

ნახ. 1

ორნამენტი ასტრალური – ორნამენტის სახეობა, რომელიც ამკვიდრება ცის კულტს. მისი ძირითადი გამოსახულებები იყო: ცა, მზე, ვასკვლავები, ღრუბლები და მისთ. (ნახ. 1) ყველაზე მეტად გავრცელებული იყო იაპონიასა და ჩინეთში.

ნახ. 1

ნახ. 1

ორნამენტი ბიზანტიური – ორნამენტი, რომელშიც შერწყმულია ელინური და აღმოსავლური ტრადიციები. შედგება ერთმანეთში გადახლართული ცხოველური (გრიფონი, ჯიქი, მტაცებელი ფრინველი) და მცენარეული (ვაზის ლერწი) მოტივებისაგან (ნახ. 1). მდიდრული მოხატულობა აღებულია სპარსული, ხოლო წრეები და მრავალკუთხედები – გეომეტრიული

ორნამენტებისაგან; გვხვდება ზოომორფული ადამიანის ფიგურებიც. ო. ბ. ფართოდ არის გავრცელებული სამფოთლიანი და ხუთფოთლიანი პალმეტები, ჩაწერილი რომულ ფიგურებში (ორნამენტის საყვარელი მოტივები XI–XII საუკუნეების ბერძნულ ხელნაწერებში).

ორნამენტი გეომეტრიული – ორნამენტის სახეობა, რომელიც ჩამოყალიბდა ტექნიკური და სიმბოლური ორნამენტების საფუძველზე. ო. გ. შედგება წრეების, სპირალების, სწორი და ტეხილი ხაზების და სხვა რეალურად არსებული გეომეტრიული ფიგურებისაგან, რომლებიც მკაცრად რიტმულადაა განლაგებული დეკორზე (ნახ. 1).

ნახ. 1

ნახ. 1

ორნამენტი გროტესკული – ორნამენტი, შედგენილი ნიღბების, ცხოველებისა და მცენარეების წნულისაგან (ნახ. 1).

ორნამენტი დეკორატიული – ორნამენტის სახეობა, რომელიც წარმოადგენს ადამიანისათვის არა მარტო ესთეტიკური სიამოვნების მიმნიჭებელ გამოსახულებას (ნახ. 1), არამედ გარკვეულ ზემოქმედებას ახდენს მასზე. ასეთი ორნამენტი მნახველში იწვევს მთელ რიგ ასოციაციებს, რომელიც ეხმარება მას შეაფასოს და გაიგოს ნაწარმოების ღირებულება და შინაარსი (ნახ. 2).

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტი ეგვიპტური – ორნამენტი, რომელმაც გავლენა იქონია ძველი ხალხების ორნამენტის ხელოვნებაზე. მისი შემოქმედების ძირითადი წყარო ბუნებაა. ეგვიპტურ ტაძრებში უმეტესად გამოიყენებოდა სამი ორდერი, დაკავშირებული პალმის, პაპირუსისა (ქართულად – ჭილისა) და ლოტოსისებრ კოლონებთან, რომლებსაც აგებდნენ მცენარეული ფორმების სტილიზაციით. ტაძრის სვეტები (ნახ. 1) და კედლები (ნახ. 2) მორთული იყო ლენტური ფორმის კომპოზიციური ორნამენტებითა და იეროგლიფებით, რომლებმაც შემდეგ გავრცელება პოვა სპარსულ, არაბულ და მავრიტანულ გამოყენებით ხელოვნებაში. ეგვიპტის უძველესი ტაძრების კედლებსა და კერამიკულ ჭურჭელზე გვხვდება აბსრტაქტული მოტივები: წერტილები, ზიგზაგები, სპირალები, ტალღური ხაზები, სამკუთხედები, ჯვრები, წრეები და ოვალები. ტოტემიზმის განვითარების შემდეგ, ჭურჭლეულზე გამოჩნდა წმინდა ცხოველების (ცხვარი, ხარი, ნიანგი, ძროხა, გველი, თევზი და ა.შ.) გამოსახულებები. მცენარეებიდან ტოტემიკური ხასიათი ჰქონდა პალმასა და ეგვიპტურ ლელვს.

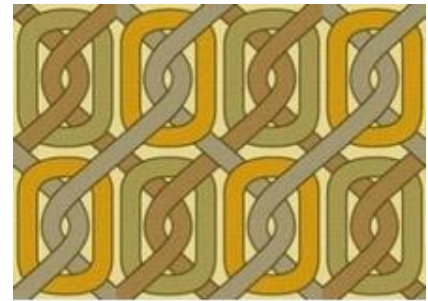

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტი ესთეტიკური – ორნამენტის ერთ-ერთი უძველესი სახეობა, რომელსაც აქვს ისეთი მოყვანილობისა და ფორმების დეტალები, რომლებიც შერჩეულია მხოლოდ მათი სილამაზისა და მოხდენილობის კუთხით ან ადამიანის გრძნობებსა და ემოციებზე განსაკუთრებული ზემოქმედების გამო (ნახ. 1).

ნახ. 1

ნახ. 1

ორნამენტი ზოომორფული – ორნამენტი, რომლის ძირითად შემადგენელ ელემენტს წარმოადგენს ცხოველთა სამყაროს სტილიზებული გამოსახულება (ნახ. 1).

ორნამენტი ინდური – ორნამენტი, რომელსაც ახასიათებს გეომეტრიული სპირალური მოხატულობა, რომები, ზიგზაგები და სამკუთხედები, რომლებიც დაიტანებოდა ძვირფასეულობის, ჭურჭლის, ხელჩანთების კიდეებზე. ო. ი. ფართოდ გამოიყენებოდა ბუდისტური ტაძრების არქიტექტურაში, ფრინველებისა და კატისებრი ცხოველების სტილისტური გამოსახულებებით (ნახ. 1. ინდური სიმეტრიული ორნამენტი).

ნახ. 1

ნახ. 1

ორნამენტი კალიგრაფიული – ორნამენტის სახეობა, რომელიც შედგება ტექსტის ცალკეული ასოების ან ელემენტებისაგან, გამორჩეული თავისი პლასტიკითა და რიტმით (ნახ. 1). კალიგრაფიის ხელოვნება ყველაზე ადრე განვითარდა ჩინეთში, იაპონიასა და არაბულ ქვეყნებში და გარკვეულწილად შეცვალა სახვითი ხელოვნება.

ორნამენტი კელტური – წნული ხაზების ერთობლივი შერწყმით მიღებული ორნამენტი, რომელსაც ყველთვის გააჩნდა აზრობრივი დატვირთვა, მაგ., მიიჩნეოდა ადამიანის ბედის შემობრუნების სიმბოლოდ, მაგიურ დამცავ თილისმად და სხვ. წარმოიშვა ჩვენს ერამდე დასავლეთ და ცენტრალური ევროპის ტერიტორიაზე (სადაც კელტები სახლობდნენ). ითვლება ევროპული გამოყენებითი ხელოვნების ულამაზეს ორნამენტულ მოტივად (ნახ. 1. კელტური კვანძი ქვაზე; ნახ. 2. კელტური ტვიფრული ორნამენტი ალუმინის ფირფიტაზე; ნახ. 3. ორნამენტული კელტური ჯვარი კელტური კვანძით ქ. კარდიფის ერთ-ერთ სასაფლაოზე, უელსი).

ნახ. 1

ნახ. 2

ნახ. 3

ორნამენტი კომბინირებული – ორნამენტის სახეობა, რომელიც წარმოადგენს ერთის მხრივ, სახვითი მოტივების ან ცალკეული ელემენტების, და მეორეს მხრივ, აბსტრაქტული ფორმების ერთობლიობას (ნახ. 1).

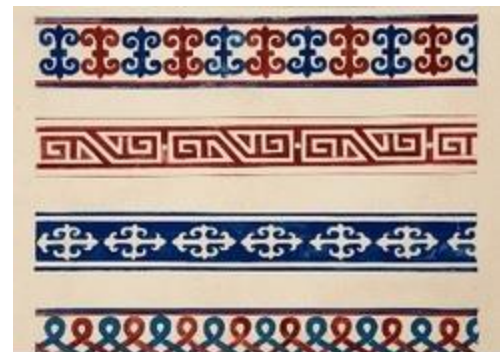
ნახ. 1

ნახ. 1

ორნამენტი მოდერნული – მოგონილი, ხელოვნურად შექმნილი ფორმები (ნახ. 1).

ორნამენტი მონოლოური – გეომეტრიული ორნამენტის სახე, რომლის წამყვან მოტივებს შეადგენს: ჩაქუჩისებრი ორნამენტი, დალიანდაგებული ლეიბის ნახატი, ხლართი, სვასტიკა და წრე (ნახ. 1) და სხვ.

ნახ. 1

ორნამენტი მცენარეული – გეომეტრიულის შემდეგ

ყველაზე მეტად გავრცელებული ორნამენტის სახეობა, რომლისთვისაც ამა თუ იმ ქვეყნისათვის სხვადასხვა ეპოქაში დამახასიათებელია გამორჩეული მოტივები (ნახ. 1). მაგ., ჩინეთსა და იაპონიაში – ქრიზანთემა; ინდოეთში – პარკი, ლობიო; ირანში – მიხაკი; რუსეთში

ნახ. 1

– მზესუმზირა, გვირილა; ადრეულ შუა საუკუნეებში პოპულარული იყო ყურძნის ლერწი და სამყურა; გვიანდელ გოტიკურ პერიოდში – ბროწეულის ნაყოფი და ნარშავი; ბაროკოს წლებში – ტიტა და

იორდასალამი; მე-18 საუკუნეში – ვარდი; მოდერნის დროს – შროშანი და ზამბახი. ო. მ. გააჩნდა გამოყენებული მოტივებისა და შესრულების ხერხების მრავალფეროვნება (სტილიზაცია, რელიეფური და ბრტყელი გამოსახულება და სხვ.).

ნახ. 1

ორნამენტი ნორვეგიული – ორნამენტი, რომელიც მკაცრად ასოცირდება ჩრდილოეთის ბუნებასთან (თოვლის ფანტელები და ირმები). მას იყენებდნენ ეკლესიების, საცხოვრებელი

სახლების, საზოგადოებრივი შენობების მოსართავად, აგრეთვე თბილი ნივთების (ხელთათმანი, შარფი, სვიტერი) მოსაქარგად (ნახ. 1).

ორნამენტი პეიზაჟური – ორნამენტის სახეობა, ცოცხალი ბუნების პეიზაჟების სახით, რომელიც დაიტანებოდა საფეიქრო ნაწარმზე (ნახ. 1). განსაკუთრებით გავრცელებული იყო იაპონიასა და ჩინეთში.

ნახ. 1

ორნამენტი პოლინეზიური – ორნამენტი, რომელიც ცნობილია აბსტრაქტული (სპირალები, ნიღბები) და ანიმალისტური (ზვიგენი, კუ, ხვლიკი, დელფინი, ვეშაპი) სახით. მას ჰქონდა არა მარტო დეკორატიული, არამედ სარკალური მნიშვნელობაც, რაც უზრუნველყოფდა სულებთან ურთიერთობას (ნახ. 1). მსოფლიოში ფართოდ არის გავრცელებული ო. კ. შესრულებული ტატუები (ნახ. 2).

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტი რომაული – თალების (კამარების), ნახევართალების (ნახევარკამარების) შეხამება, შერწყმა (ნახ. 1).

ნახ. 1

ნახ. 1

ორნამენტი რუსული – ძირითადად ეფუძნება გეომეტრიული ორნამენტის სტილს (ნახ. 1), რომელიც შეზავებულია მცენარეული და ცხოველური სტილიზებული გამოსახულებებით. ჭარბობს ცოცხალი, მკვეთრი ფერები.

ორნამენტი საგნობრივი – ორნამენტი, რომელიც წარმოიშვა ანტიკურ რომში და შემდეგ ფართოდ გავრცელდა აღორძინების ეპოქაში, ბაროკოს, როკოკოს და კლასიციზმის წლებში. წარმოადგენდა დეკორზე უწყვეტად განლაგებულ სამხედრო ყოფის, მუსიკალური და თეატრალური ხელოვნების ამსახველი საგნების (ელემენტების) ერთობლიობას (ნახ. 1).

ნახ. 1

ნახ. 1

ორნამენტი სახვითი – ორნამენტის სახეობა, რომელიც მოიცავს ადამიანის, ცხოველის, მცენარის, პეიზაჟის, არქიტექტურული მოტივის, არაცოცხალი ბუნების ან რთული ემბლემის ნახატს (ნახ. 1).

ორნამენტი სახიანი – ორნამენტული ნახატი, რომელიც შედგება განმეორებადი გეომეტრიული ფიგურების ერთობლიობისაგან (მაგ., რომბები, სამკუთხედები, წრეები და სხვ.) (ნახ. 1. სახიანი აფრიკული ორნამენტი).

ნახ. 1

ნახ. 1

ორნამენტი სიმბოლური – ორნამენტი, რომელიც წარმოიშვა ცხოველების, ადამიანების, შრომის იარაღების გამოსახვით ქვასა და ქსოვილებზე ძველ ეგვიპტესა და აღმოსავლეთის ქვეყნებში. ასეთი ორნამენტების დეტალებისა და მოყვანილობების შერჩევა მათი გამორჩეული მნიშვნელობის გამო ხდებოდა. ო. ს. დანიშნულება იყო პირობითი გამოსახულებების (სიმბოლოების) მეშვეობით გადმოეცა ესა თუ ის აზრი (ნახ. 1. ეგვიპტური

სიმბოლური ორნამენტი). სიმბოლურ ორნამენტს დღესაც დიდი დატვირთვა აქვს ფერწერაში, არქიტექტურაში, ჰერალდიკასა და ხელოვნების სხვა დარგებში.

ორნამენტი სკვეომორფული – ცხოველთა სამყაროს, მცენარეულობის, ყურძნის, ყურძნის ფოთლებისა და სხვ. გამოსახულება. დამატებით იხ. სკვეომორფიზმი.

ორნამენტი სპარსული – ორნამენტი, რომელსაც ახასიათებდა განსაკუთრებული გამომგონებლობა და ფერების სიმდიდრე (უმეტესად ლურჯი და მწვანე). მასში ჩაქსოვილია ფანტასტიკური ცხოველების, რომბისებრი თევზების, წყლის წვეთის მსგავსი ნაყოფის, ყვავილების, ფოთლების გამოსახულებები. ო. ს. იგრძნობა აღმოსავლეთის (არაბული, ინდური, ბიზანტიური) მხატვრული კულტურის გავლენა, თუმცა მკვეთრად განსხვავდება მათგან. საქვეყნოდ ცნობილია სპარსული ორნამენტებით შემკული სპარსული ხალიჩები (ნახ. 1).

ნახ. 1

ორნამენტი ტექნიკური – ორნამენტის უძველესი, პირველადი ფორმა, რომელიც გაჩნდა ჯერ კიდევ პალეოლითის ეპოქაში ადამიანის შრომითი საქმიანობის შედეგად (ნახ. 1). მას მიეკუთვნება: თიხის ნაკეთობების ფაქტურა, ქსოვილებზე მარტივი უჯრედების, სპირალური ხვეულების გამოსახვა და სხვ.

ნახ. 1

ნახ. 1

ორნამენტი ფანტასტიკური – ორნამენტის სახეობა, რომელსაც საფუძვლად უდევს სიმბოლური და მითოლოგიური წარმოსახვითი (გამოგონილი) გამოსახულებები. ყველაზე დიდი გავრცელება ო. ფ. პოვა ძველი აღმოსავლეთის ქვეყნებში (ეგვიპტე, ასურეთი, ჩინეთი, ინდოეთი, ბიზანტია). ეს ორნამენტი განსაკუთრებით პოპულარული იყო შუა საუკუნეებში, რადგან ამ ეპოქაში რელიგია კრძალავდა ცოცხალი არსებების გამოსახულებებს ტაძრებსა და შენობებში (ნახ. 1. ფანტასტიკური ჩინური ორნამენტი).

ორნამენტი ჩინური – ორნამენტი, რომელიც გამოირჩევა დიდი ზომის ყვავილების ან დრაკონების ნახატებით, რომლებიც გაერთიანებულია წვრილი ღეროებით და შესანიშნავ სურათს ქმნის (ნახ. 1). ძირითადად გამოყენებულია წითელი, თეთრი, ყვითელი, ლურჯი და მწვანე მკვეთრი ფერები.

ნახ. 1

ორნამენტი ცხოველური – ორნამენტის სახეობა, რომელიც ხასიათდებოდა რეალური ან პირობითი ცხოველებისა და ფრინველების სტილიზებული გამოსახულებებით. ო. ც. თავისი შინაარსით ჩამოგავდა ფანტასტიკურ ორნამენტს (ნახ. 1).

ნახ. 1

ნახ. 1

ორნამენტი ძველბერძნული – გეომეტრიული სტილის ორნამენტი, რომლის ყველაზე გავრცელებულ სახეს მეანდრი (ხვეული ან ტეხილი ხაზები) წარმოადგენდა (ნახ. 1). გამოიყენებოდა ძირითადად ფიალების მოსახატავად.

ორნამენტისა (ძვ. ფრანგ. ornement სამკაული, აქსესუარი<ლათ. ornāmentum აპარატი, მოწყობილობა, ატრიბუტი, სამკაული, სათამაშო) – ამა თუ იმ ძეგლის, შენობის სხვადასხვა სახის ორნამენტთა ერთობლიობა.

ორნამენტული მოტივი "აკანთი" (ინგლ. ornamental motif "acanthus") – დეკორატიული ორნამენტული მოტივი, სადაც გრძივადაა განლაგებული განმეორებადი აკანთის ფოთლების სტილიზებული ფიგურები (ნახ. 1; ნახ. 2). გვხვდება კლასიკურ ხუროთმოძღვრებაში, მაგ., კორინთული ორდერის კაპიტელებში. დამატებით იხ. აკანთი.

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "ანთემიონი და პალმეტა" (ინგლ. ornamental motif "anthemion and palmette") – ორნამენტული მოტივი, სადაც გამოსახულია მონაცვლეობით და უწყვეტად განლაგებული სტილიზებული ცხრატყავას ყვავილები ან ფოთლები და პალმეტები (ნახ. 1; ნახ. 2; ნახ. 3. ხეზე ამოკვეთილი ორნამენტული მოტივი; ნახ. 4. დაჟანგული ლითონის ორნამენტული მოტივი ქ. როჩესტერის ერთ-ერთი სახლის ნეოკლასიკურ კარნიზზე, მონროს ოლქი, ნიუ-იორკის შტატი, აშშ; იხ. პალმეტა, ნახ. 1, პოზ. 4). მოტივი წარმოიშვა ანტიკურ არქიტექტურაში.

ნახ. 1

ნახ. 2

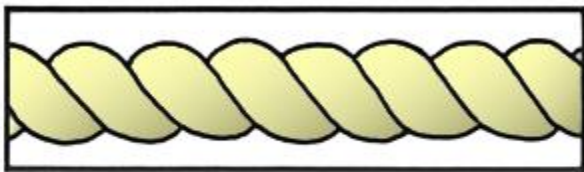
ნახ. 3

ნახ. 4

ორნამენტული მოტივი "ანთემიონი" (ინგლ. ornamental motif "anthemion") – ორნამენტული დეკორატიული მოტივი, რომელიც არის ფოთლების ვიწრო კონის ან ცხრატყავას ყვავილის ფურცლის ფორმის ფიგურების გრძივად განლაგებული ერთობლიობა (იხ. ანთემიონი, ნახ. 1. და პალმეტა, ნახ. 1, პოზ. 4). გამოიყენება არქიტექტურულ დეკორაციებსა და ფერწერაში (მაგ., ლარნაკების მოხატვაში). დამატებით იხ. ანთემიონი.

ორნამენტული მოტივი "ზაგირი" [ინგლ. ornamental motif "rope (cable)"] – ორნამენტული მოტივი, დეკორზე გრძივი მიმართულების უწყვეტი დაგრებილი თოკის (ზაგირის) ფორმით [ნახ. 1; ნახ. 2. ქართული ჩუქურთმების ფრაგმენტები წულრულაშენის წმ. გიორგის სახელობის ტაძრის (XIII ს.) მთავარ შესასვლელზე, ბოლნისის მუნიციპალიტეტი, ქ. ბოლნისის მახლობლად, საქართველო].

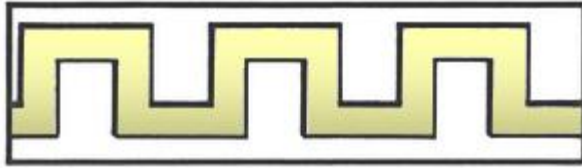

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "გასაღები" (ინგლ. ornamental motif "key") – მართკუთხა მეანდრის ან ბერკეტის ტიპის საკეტის გასაღების პირის ფორმის დეკორატიული მოტივი (ნახ. 1; ნახ. 2. ორნამენტული მოტივი ლინკოლნის კურთხეული ქალწული მარიამის სახელობის საკათედრო ტაძრის, ნორმანული სტილის, ცენტრალური (აღმოსავლეთის) შესასვლელის თაღზე, ქ. ლინკოლნი, ლინკოლნშირის საგრაფო, ინგლისი).

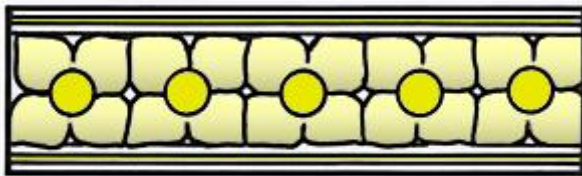

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "გაშლილი ყვავილი" (ინგლ. ornamental motif "tablet flower") – ორნამენტული მოტივი გოტიკურ არქიტექტურაში, რომელიც არის დეკორზე გრძივად განლაგებული, გაშლილი ოთხფურცელა ყვავილის ფორმის ფიგურების ერთობლიობა (ნახ. 1; ნახ. 2. ორნამენტული მოტივები ლინკოლნის კურთხეული ქალწული მარიამის სახელობის საკათედრო ტაძრის აღმოსავლეთის ფასადზე, ცენტრალური შესასვლელის მარცხნივ მოთავსებული ნორმანული სტილის მომცრო კარის თაღზე, ქ. ლინკოლნი, ლინკოლნშირის საგრაფო, ინგლისი. ორნამენტული მოტივი "გაშლილი ყვავილის" დეტალებს შორის დიდი დამორებაა).

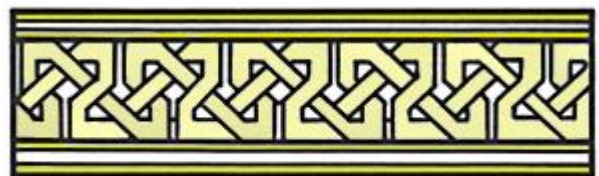

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "გილოში" (ინგლ. ornamental motif "guilloche") – ორნამენტული მოტივი, რომელიც შექმნილია ორი ან მეტი დაწნული ლენტის მსგავსი ნახჭისა და ზოგჯერ მის ნასკვებს შორის მოთავსებული სხვადასხვა დეკორატიული ფიგურებისგან (ნახ. 1; 2; 3; ნახ. 4. ორნამენტული მოტივი "გილოშის" ერთ-ერთი ვარიანტი ჯონ სოპინკას სახელობის სასამართლოს შენობის ფასადზე, ქ. ჰამილტონი, ონტარიოს პროვინცია, კანადა; იხ. გილოში, ნახ. 1; ნახ. 5. კომპლექსური გილოში ერექთეიონის ჩრდილოეთის პორტიკის ერთ-ერთი სვეტის ბაზისზე; დამატებით იხ. გილოში.

ნახ. 1

ნახ. 2

ნახ. 3

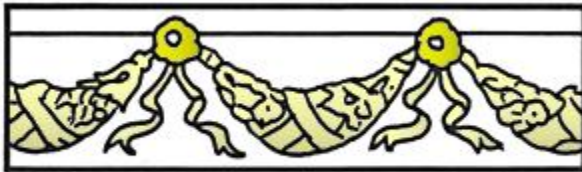

ნახ. 4

ნახ. 5

ორნამენტული მოტივი "გირლანდა" (ინგლ. ornamental motif "festoon") – არქიტექტურაში ესაა ამოკვეთილი ან ჩამოსხმული ორნამენტული მოტივი, რომელიც გამოსახავს ვერტიკალური სიბრტყის ორ წერტილში მიმაგრებული და ლენტებით დაკიდებული ყვავილების, ფოთლეულის ან ნაყოფების შეკრულას (ნახ. 1; ნახ. 2). დამატებით იხ. ყვავილწნული.

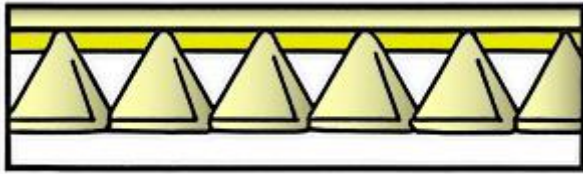

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "გუტი" (ინგლ. ornamental motif "guttae") – ორნამენტული მოტივი, რომელიც არის დეკორაზე გვერდიგვერდ განლაგებული, კონუსისებრი წვეთების ფორმის ფიგურების ერთობლიობა (ნახ. 1; ნახ. 2; ნახ. 3). ტრიგლიფები 5-5 გუტით ადრიანეს ვილის ნანგრევების ერთ-ერთ ფრიზზე, ქ. ტივოლის მახლობლად, ლაციოს რეგიონი, იტალია; ნახ. 4. დენტიკულები, ტრიგლიფი და ორნამენტული მოტივი "გუტი" ქ. ბაფალოს ერთ-ერთი საცხოვრებელ სახლზე, ნიუ-იორკის შტატი, აშშ). დამატებით იხ. გუტი.

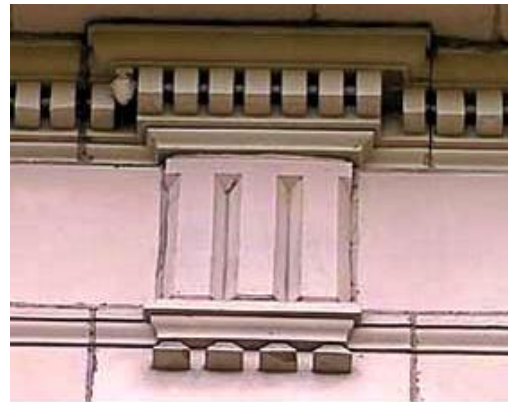
ნახ. 1

ნახ. 2

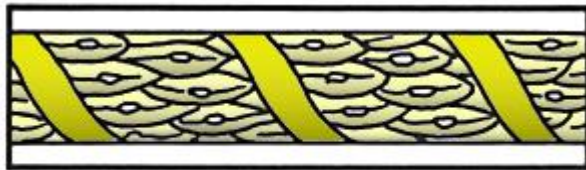

ნახ. 3

ნახ. 4

ორნამენტული მოტივი "დაფნის გირლანდა" (ინგლ. ornamental motif "bay leaf garland") – ერთმანეთში ჩაწნული სტილიზებული დაფნის ფოთლებისგან შედგენილი ლენტური ორნამენტი (ნახ. 1; ნახ. 2. ორნამენტული მოტივი "დაფნის გირლანდა" ტრიაანეს სვეტის ტორუსზე, ქ. რომი, იტალიის რესპუბლიკა).

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "დენტუკულა" (ინგლ. ornamental motif "dentil") – დეკორატიული მოტივი, რომელიც წარმოადგენს დეკორზე ოთხკუთხა შვერილის ფორმის ფიგურების ერთობლიობას (ნახ. 1; ნახ. 2; ნახ. 3. ორნამენტული მოტივი "დენტუკულა" და "კვერცი და

შუბის წვერი" კაზინო ნობილეს ანტაბლემენტზე, ვილა ტორლონია, ქ. რომი, იტალიის რესპუბლიკა). დამატებით იხ. დენტიკულა.

ნახ. 1

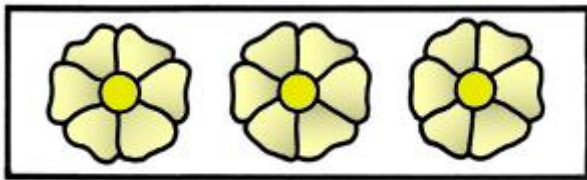

ნახ. 2

ნახ. 3

ორნამენტული მოტივი "ვარდული" (ინგლ. ornamental motif "rose") – როზეტი; ორნამენტული მოტივი სტილიზებული ყვავილის სახით (იხ. როზეტი, ნახ. 1); გაშლილი ვარდის ფორმის მქონე ფიგურების ერთობლიობა, რომლებიც დეკორზეა მოთავსებული (ნახ. 1. ნახ. 2. ორნამენტული მოტივი სენ-სულპისის რომაულ-კათოლიკური ეკლესიის ჭერზე, ქ. პარიზი, საფრანგეთის რესპუბლიკა).

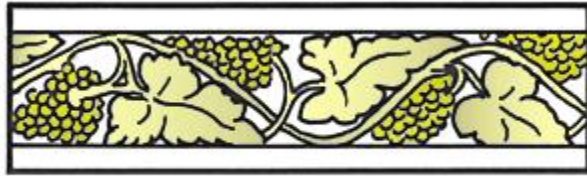

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "ვინიეტი" (ინგლ. ornamental motif "vignette") – ორნამენტული მოტივი, რომელზეც გამოსახულია სტილიზებული ვაზის ფოთლები და მტევნები (ნახ. 1; ნახ. 2). უძველესი დროიდან გავრცელებული იყო ქართულ ხელოვნებასა და ხუროთმოძღვრებაში.

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "ვიტრუვიუსის ტალღა" [(ინგლ. ornamental motif "vitruvian scroll (running dog)")] – მდიდრულად დეკორირებული ორნამენტული მოტივი, რომელიც შედგება ურთიერთდაკავშირებული, S-ის მსგავსი განმეორებადი დახრილი ფიგურების რიგისგან (ნახ. 1; ნახ. 2 და 3. ბრინჯაოში შესრულებული ორნამენტული მოტივი "ვიტრუვიუსის ტალღა" ლუი XIV-ის სტილის მარმარილოს ბუხარზე). წარმოიშვა ძველი რომის არქიტექტურაში. სახელი

ეწოდა რომაელი არქიტექტორის, ინჟინრისა და მწერლის, მარკუს ვიტრუვიუს პოლიონის (ცხოვრობდა ძვ. წ. I საუკუნეში) სახელის მიხედვით. ცნობილია ასევე ვიტრუვიუსის გრაგნილის, ტალღისებრი გრაგნილისა და მორბენალი ძაღლის სახელით.

ნახ. 1

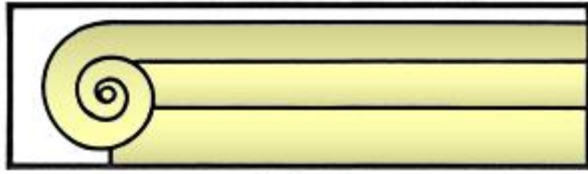

ნახ. 2

ნახ. 3

ორნამენტული მოტივი "ვოლუტა" [ინგლ. ornamental motif "end scroll (volute)"] – სპირალურად დაგრანული დეკორატიული ორნამენტით (ვოლუტა) დაბოლოებული, ჰორიზონტალური დეტალებისგან შედგენილი მარტივი ფორმის, ნებისმიერი სიგრძის ორნამენტული მოტივი (ნახ. 1; ნახ. 2. ორნამენტული მოტივი "ვოლუტა" შვეული ვოლუტით; ნახ. 3. ჰორიზონტალური ვოლუტით). დამატებით იხ. ვოლუტა.

ნახ. 1

ნახ. 2

ნახ. 3

ორნამენტული მოტივი "თოკი და ფრთა" (ინგლ. ornamental motif "rope and feather") – ძველევგვიპტური ორნამენტული მოტივი, განმეორებადი, სპირალურად დახვეული თოკისა და ფრთის ფორმის დეტალებით (ნახ. 1).

ნახ. 1

მოტივი "კედელდარი" (ინგლ. ornamental motif "fluting") – დეკორატიული მოტივი, რომელიც წარმოადგენს დეკორზე შვეულად განლაგებული წვრილი ზოლების რიგს. გვხვდება, მაგ., კლასიკურ სვეტებზე, პილასტრებზე [(ნახ. 1; ნახ. 2. ორნამენტული მოტივი "კედელდარი" ნეოკლასიკური სტილის ინტერერიერისთვის ხისგან დამზადებული კორინთული სტილის შინდისფერი პილასტრის ფრაგმენტზე; ნახ. 3. ორნამენტული მოტივი "კედელდარი" კორინთული სტილის პილასტრის ფრაგმენტზე, მე-19 საუკუნის ერთ-ერთი სახლის ფასადზე, ოპერის გამზირი, ქ. პარიზი, საფრანგეთის რესპუბლიკა) და სხვ.

ნახ. 1

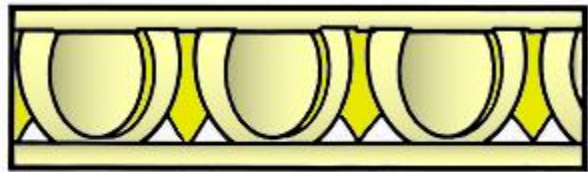

ნახ. 2

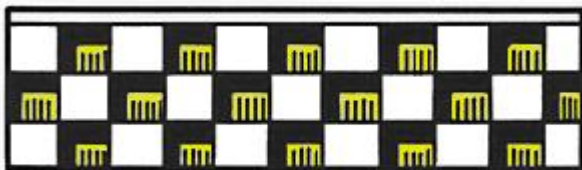
ნახ. 3

ორნამენტული მოტივი "კვერცხი და შუბის წვერი" ("კვერცხი და ღუზა", "კვერცხი და ისარი" ან "კვერცხი და ენა") (ინგლ. ornamental motif "egg and dart", "egg and anchor", "egg and arrow" ან "egg and tongue") – ორნამენტული მოტივი, რომელიც არის არქიტექტურულ დეკორზე კვერცხისებრი ფიგურებისა და შუბის წვერის, ისრის წვერის, ღუზის, ენისა და სხვა მსგავსი ფორმის ფიგურების მონაცვლეობით განლაგებული ერთობლიობა (ნახ. 1; იხ. ორნამენტული მოტივი "დენტიკულა", ნახ. 3; იხ. პალმეტა, ნახ. 1, პოზ. 2). დამატებით იხ. იონიკი.

ნახ. 1

ორნამენტული მოტივი "კოპიტულა" (ინგლ. ornamental motif "square billet") – დეკორატიული მოტივი, სადაც გამოსახულია ერთ ზოლად ან ზოლებად (ჭადრაკულად) განლაგებული ერთნაირი ზომის რელიეფური კვადრატული დეტალები, რომლებიც განთავსებულია შუალედების გამოტოვებით (ნახ. 1; ნახ. 2. ორნამენტული მოტივი "კოპიტულა" წმ. იოანე ნათლისმცემლის სახელობის სამრევლო ეკლესიის დასავლეთის კარის თაღზე, ს. სთიბინგტონი, კემბრიჯშირის საგრაფო, ინგლისი).

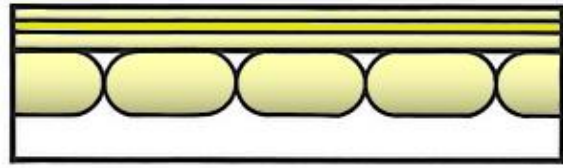

ნახ. 1

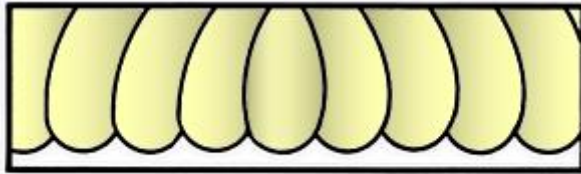
ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "კოჭი" (ინგლ. ornamental motif "reel") – ორნამენტული მოტივი, რომელიც წარმოადგენს დეკორზე გრძელი მიმართულებით გამოყვანილი წრფივი არქიტექტურული დეტალებისა და თანამიმდევრობით განლაგებული კოჭის ფორმის ფიგურების ერთობლიობას (ნახ. 1; იხ. ორნამენტული მოტივი "მძივი და კოჭი").

ნახ. 1

ორნამენტული მოტივი "ლებანი" (ინგლ. ornamental motif "gadroon") – რაიმე ნაყოფის (მანდარინი, ფორთოხალი, ნიგოზი, ნიორი და სხვ.) ლებნის ან წაგრძელებული კვერცხის ფორმის ამოზურცული, რეგულარულად განმეორებადი დეკორატიული დეტალების ერთობლიობა. (ნახ. 1; ნახ. 2. საბაღე ურნა).

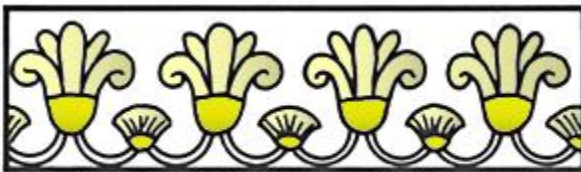

ნახ. 1

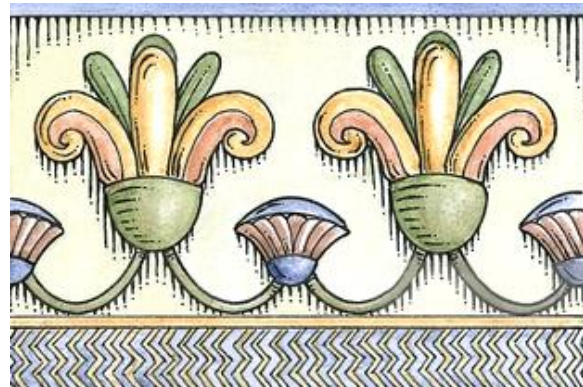

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "ლოტოსი და პაპირუსი" (ინგლ. ornamental motif "lotus and papyrus") – ძველი ეგვიპტის ხუროთმოძღვრებაში გავრცელებული ორნამენტული მოტივი, რომელიც წარმოადგენს გრძელ ან წრიულ დეკორზე უწყვეტად განლაგებული ლოტოსის ყვავილებისა და პაპირუსის (ქართულად – ჭილის) ფორმის ფიგურების ერთობლიობას (ნახ. 1; ნახ. 2. ორნამენტული მოტივი "ლოტოსი და პაპირუსით" გაფორმებული ძველეგვიპტური ფრიზის ფრაგმენტის გრაფიკული რეპროდუქცია). ეს მოტივი გვხვდება, მაგ., ძველეგვიპტური სვეტების კაპიტელებში.

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "ლოტოსი" (ინგლ. ornamental motif "lotus") – ძველ ხელოვნებაში გავრცელებული ორნამენტული მოტივი, რომელიც წარმოადგენს დეკორზე გრძივი მიმართულებით უწყვეტად განლაგებული ლოტოსის ყვავილების ფორმის ფიგურების ერთობლიობას (ნახ. 1). ეს მოტივი გვხვდება, მაგ., ძველევგიპტური სვეტების კაპიტელებში [ნახ. 2. პალმეტიანი ძველევგიპტური კაპიტელი ლოტოსის გაშლილი და დახურული ყვავილების მონაცვლეობით ბაზისთან, ისიდას (ძველევგიპტურად: ასეტი – უზენაესი ქალღმერთი ძველი ეტვიპტის რელიგიაში) სახელობის ტაძარი, თანამედროვე კუნძული ფილე (ძველევგიპტურად: პილაკი) მდ. ნილოსში, ქ. ასუანი (ძვ. ქ. სიენე), ასუანის მუჰაფაზა, ეგვიპტის არაბული რესპუბლიკა].

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "ლუნეტი" (ინგლ. ornamental motif "lunette") – ერთმანეთის გვერდიგვერდ უწყვეტად განლაგებული ნახევარმთვარისებრი ან ნახევარწრიული ფორმის ფიგურებით შექმნილი ორნამენტული მოტივი (ნახ. 1; ნახ. 2. ხეზე ნაკვეთი, ერთმანეთის მოპირისპირედ განლაგებული ორნამენტული მოტივის ორი ზოლი). დამატებით იხ. ლუნეტი.

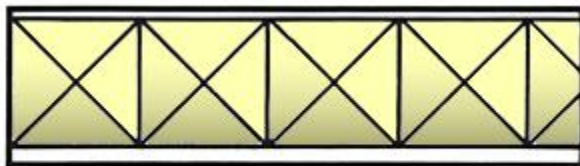

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "ლურსმნის თავი" (ინგლ. ornamental motif "nailhead") – ორნამენტული მოტივი, რომელიც მოგვაგონებს ან გავს ლურსმნის თავის გადიდებულ ნაჭდევებს (ნახ. 1; ნახ. 2. ორნამენტული მოტივი წმ. ლეონარდის სახელობის ტაძარის საკურთხეველის შესასვლელის თაღზე, ს. სკარკლივი, დერბიშირის საგრაფო, ინგლისი).

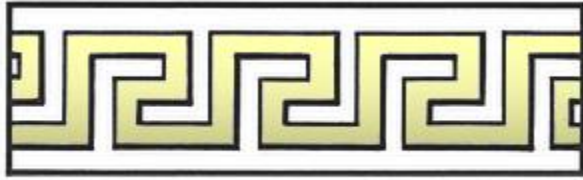

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "მეანდრი" (ინგლ. ornamental motif "fret") – მეანდრის ფორმის დეკორატიული მოტივები (ნახ. 1; ნახ. 2). დამატებით იხ. მეანდრი.

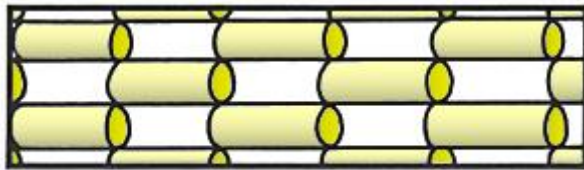

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "მრგვალი ნაპობი" (ინგლ. ornamental motif "round billet") – დეკორატიული მოტივი, სადაც გამოსახულია ერთ ზოლად ან ზოლებად (ჭადრაკულად) განლაგებული ერთნაირი ზომის, მოკლე ცილინდრული ფორმის რელიეფური დეტალები, რომლებიც განთავსებულია შუალედების გამოტოვებით (ნახ. 1; ნახ. 2. ორნამენტული მოტივი "მრგვალი ნაპობი" და "ზიგზაგი" წმ. მარიამის სახელობის ტაძრის საკურთხეველის თაღზე, ს. დიდი ბარინგტონი, გლოსტერშირის საგრაფო, ინგლისი).

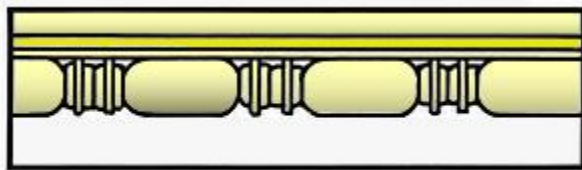

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "მძივი და კოჭი" (ინგლ. ornamental motif "bead and reel") – ორნამენტული მოტივი, რომელიც წარმოადგენს დეკორზე გრძივი მიმართულებით გამოყვანილი წრფივი არქიტექტურული დეტალების, მონაცვლეობით განლაგებული კოჭებისა და ორმაგი კონუსების ფორმის ფიგურების (ჩაწყვეტილი "მძივის მარცვლების") ერთობლიობას (ნახ. 1; ნახ. 2. ორნამენტული მოტივი "მძივი და კოჭი" იონიური სტილის პილასტრზე ვიტორიო ემანუელე II-ის სახელობის გალერეაში, ქ. მილანი, იტალიის რესპუბლიკა; იხ. პალმეტა, ნახ. 1, პოზ. 3; იხ. ორნამენტული მოტივი "წყლისფოთოლა და ენა", ნახ. 2).

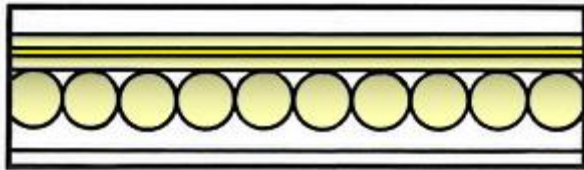

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "მძივი" (ინგლ. ornamental motif "bead") – ორნამენტული მოტივი, რომელიც წარმოადგენს დეკორზე გრძივი მიმართულებით გამოყვანილი წრფივი სხმულებისა და თანამიმდევრობით განლაგებული პატარა ბურთულების ("მძივის მარცვლები") ერთობლიობას (ნახ. 1; ნახ. 2. ქვაზე ნაკვეთი ორნამენტული მოტივი "მძივი" წმ. ანდრეას სახელობის საქსონური ტაძრის საკურთხეველის თაღის ერთ-ერთი საყრდენი ნახევარსვეტის კაპიტელზე, სოფ. კოლნ-როჯერსი, გლოსტერშირის საგრაფო, ინგლისი).

ნახ. 1

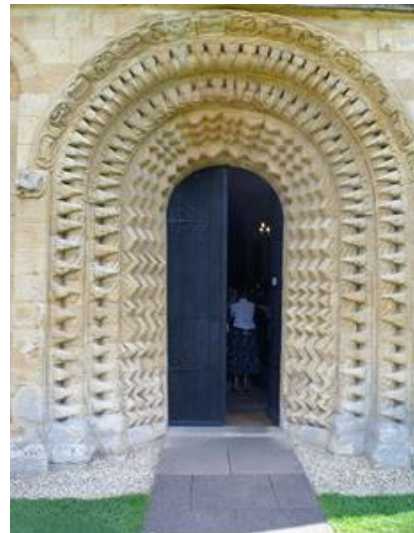

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "ნისკარტიანი თავი" (ინგლ. ornamental motif "beakhead") – ორნამენტული მოტივი, სადაც დეკორზე ნისკარტიანი თავის ფორმის მსგავსი ფიგურებია მოთავსებული (ნახ. 1). ძველად გამოიყენებოდა, მაგ., ზოგიერთი სახის ნორმანულ შენობაში შესასვლელის შესამკობად (ნახ. 2. წმინდა ქალწულ მარიამის სახელობის ტაძრის ცენტრალური შესასვლელი, სოფ. იფლი, ოქსფორდშირის საგრაფო, ინგლისი; ნახ. 3. ამავე ტაძრის ცენტრალური შესასვლელის თაღის ფრაგმენტი).

ნახ. 1

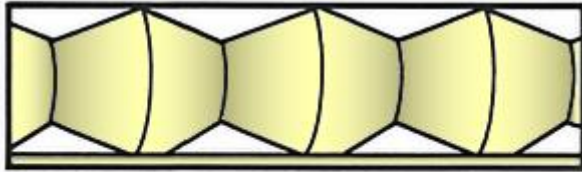

ნახ. 2

ნახ. 3

მოტივი "ორმაგი კონუსი" (ინგლ. ornamental motif "double cone") – დეკორატიული მოტივი, რომელიც წარმოადგენს დეკორზე გრძივი მიმართულებით ურთიერთშებრუნებულად განლაგებული წაკვეთილი კონუსების ერთობლიობას [ნახ. 1; ნახ. 2. ორნამენტული მოტივის ერთი დეტალი წმიდა სამების სახელობის სამრევლო ეკლესიიდან, ს. ბლედლოუ, ბაკინგემშირის საგრაფო, ინგლისი; ნახ. 3. მოტივის რამდენიმე დეტალი წმ. მარგარიტას სახელობის სამრევლო ეკლესიის ჩრდილოეთის კარის თაღზე, ს. სტოვენ, სუფოლკის საგრაფო, ინგლისი].

ნახ. 1

ნახ. 2

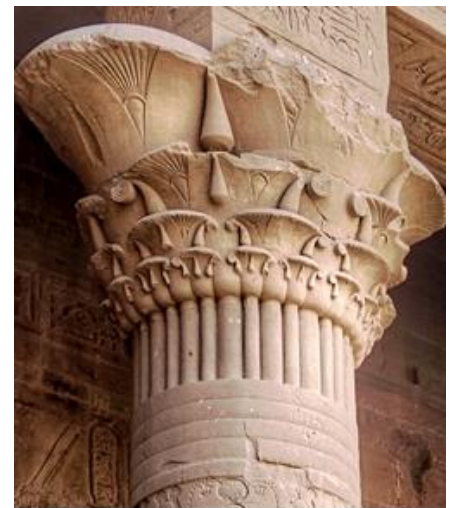

ნახ. 3

ორნამენტული მოტივი "პაპირუსი" (ინგლ. ornamental motif "papyrus") – ძველევგვიპტური არქიტექტურული ორნამენტული მოტივი, რომელიც წარმოადგენს გრძივ ან წრიულ დეკორზე უწყვეტად განლაგებული პაპირუსის (ქართულად – ჭილი) ფოთლების ფორმის ფიგურების ერთობლიობას [ნახ. 1; ნახ. 2. ორნამენტული მოტივი "პაპირუსი" ისიდას (ძველევგვიპტურად: ასეტი – უზენაესი ქალღმერთი ძველი ეტგვიპტის რელიგიაში) სახელობის ტაძრის ერთ-ერთი სვეტის კაპიტელზე თანამედოვე კუნძულ ფილეზე (ძველევგვიპტურად: პილაკი) მდ. ნილოსში, ქ. ასუანი (ძვ. ქ. სიენე), ასუანის მუჰაფაზა, ეგვიპტის არაბული რესპუბლიკა].

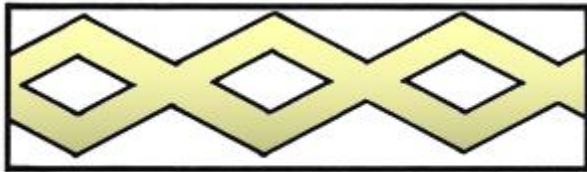

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "რომბი" (ინგლ. ornamental motif "lozenge") – ორნამენტული მოტივი, რომელიც წარმოადგენს აქტიუტურულ დეკორზე გრძივი მიმართულებით უწყვეტად განლაგებული რომბისებრი ფიგურების ერთობლიობას (ნახ. 1; ნახ. 2. ორნამენტული მოტივი "რომბი" წმ. ნიკოლოზის სახელობის სამრევლო ეკლესიის სამხრეთის კარის თაღზე, ს. ბუდეხერტი, უორკშირის საგრაფო, ინგლისი).

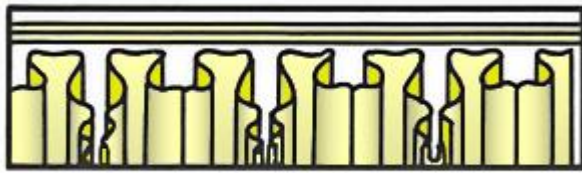

ნახ. 1

ნახ. 2

მოტივი "სელის ქსოვილის ნაოჭი" [ინგლ. ornamental motif "linenfold" – linenfold არქიტ. "სელის ქსოვილის ნაკეციები" ან "სელის ქსოვილის ნაოჭები" (დეკორატიული ლირსები – მომცრო ზომის ხის ჩარჩოები მათში ჩამაგრებული სელის ქსოვილის ნაჭრებით)] – დეკორატიული

ნახ. 1

მოტივი, სადაც გამოსახულია რამდენჯერმე დაკეცილი სელის ქსოვილის მსგავსი ტილო. ნაკეციები ასეთ ორნამენტში სიმეტრიულია [ნახ. 1; ნახ. 2. ძველი საწოლის დეკორაცია, ხელით ნაკვეთი ერთ-ერთი მუხის დაფა; ნახ. 3. მუხის ხისგან დამზადებული ევროპული ძველი მაღალსაზურგიანი მერხი (XVI ს.);

ორნამენტული მოტივი ფლანდრიაში წარმოიშვა, საიდანაც XIV-XVI საუკუნეებში ფართოდ გავრცელდა ჩრდილოეთ ევროპის დეკორატიულ ხელოვნებაში. დამატებით იხ. ლირსი.

ნახ. 2

ნახ. 3

მოტივი "სპირალის უწყვეტი ხვია" (ინგლ. ornamental motif "continuous coil spiral") – დეკორატიული მოტივი, რომელიც წარმოადგენს დეკორზე სპირალის ფორმის დახვეული ფიგურების ერთობლიობას [ნახ. 1; ნახ. 2. ორნამენტული მოტივის ერთი დეტალი – გრანიტის ქვაზე ამოკვეთილი "ტრისკელიონი" (კელტური სიმბოლო), ბრეტანის რეგიონი, საფრანგეთის რესპუბლიკა]. დამატებით იხ. ტრისკელიონი

ნახ. 1

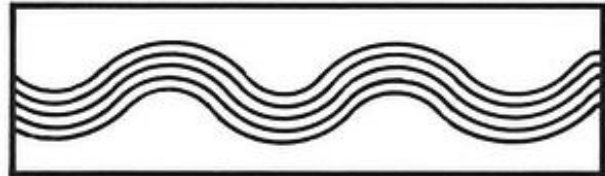

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "ტალღა" (ინგლ. ornamental motif "wave") – დეკორატიული მოტივი, რომელიც წარმოადგენს დეკორზე გრძივი მიმართულებით განლაგებული ტალღის ფორმის ხაზების ერთობლიობას (ნახ. 1; ნახ. 2; ნახ. 3. არტ-დეკოს სტილის ორნამენტული მოტივი "ტალღა" ჰილდებრანდტის შენობის ფასადზე, ქ. ნეიპირი, ჰოვს-ბეის რეგიონი, ახალი ზელანდია).

ნახ. 1

ნახ. 2

ნახ. 3

ორნამენტული მოტივი "ტეხილი ზიგზაგი" (ინგლ. ornamental motif "zig zag") – დეკორატიული მოტივი, სადაც გამოსახულია დეკორზე პარალელურად დატანილი ერთი ან რამდენიმე ტეხილი ხაზი, რომელთა შორის დაშორებები სხვადასხვაა. ამ ტეხილების მოკლე ხაზები თანამიმდევრობით, თანაბარი კუთხეებით მისდევენ ერთმანეთს; ყოველი მეორე მოკლე ხაზი პარალელურია (ნახ. 1; ნახ. 2. ორნამენტული მოტივი "ზიგზაგი" წმ. ლავრენტის სახელობის

სამრევლო ეკლესიის შესასვლელის თაღზე, რომელიც მოქცეულია სამხრეთის მხრიდან მოგვიანებით მიშენებულ პორტიკოში, სოფ. ჩრდილოეთ ჰინქსი, ოქსფორდშირის საგრაფო, ინგლისი; იხ. ორნამენტული მოტივი "მრგვალი ნაპობი", ნახ. 2). დამატებით იხ. ზიგზაგი.

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "ფოთლის გრაგნილი" [ინგლ. ornamental motif "scroll (leaf)"] – კლასიკური ორნამენტული მოტივი, რომელიც გამოსახავს სპირალურ ფოთლებს აკანთოს ფოთლების (ნახ. 1; ნახ. 2. ფოლადისა და თითბრისგან დამზადებული ორნამენტული მოტივის ფრაგმენტი), ლოტოსის ფოთლების, ანთემიონის ან პალმეტის ფორმის, ხოლო შუასაუკუნეების არქიტექტურაში კი ვაზის ფოთლების სახით. დამატებით იხ. ორნამენტული მოტივი "ფოთლის და ვარდის გრაგნილი".

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "ფოთლის და ვარდის გრაგნილი" [ინგლ. ornamental motif "scroll (leaf and rose)"] – ორნამენტული მოტივი, რომელშიც გამოსახულია სპირალურად დახვეული ფოთლები და ამ სპირალის ბოლოებში მოქცეული ვარდის ყვავილები [ნახ. 1; ნახ. 2. ორნამენტული მოტივი ვიქტორიანული სტილის ბორდიურის (შპალერის ვიწრო დეკორატიული ზოლი) ფრაგმენტზე]. დამატებით იხ. ორნამენტული მოტივი "ფოთლის გრაგნილი".

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "ქაშაყის ფხა" (ინგლ. ornamental motif "herringbone") – ორნამენტული მოტივი, რომელიც არის დეკორზე გრძივი მიმართულებით, უწყვეტად, ქაშაყის ხერხემალზე ფხის ან ნაძვის ტოტზე წიწვების წყობის შესაბამისად, განლაგებული ფიგურების ერთობლიობა (ნახ. 1; ნახ. 2. მოჭიქული ტერაკოტა - კერამიკის ლანგარი ორნამენტული მოტივით).

ნახ. 1

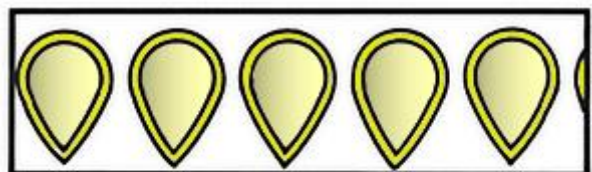
ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "ყვავილის ბურთი" (ინგლ. ornamental motif "ball flower") – ორნამენტული მოტივი, რომელიც წარმოადგენს არქიტექტურულ დეკორზე გრძივი მიმართულებით უწყვეტად განლაგებული, ნახევრად ღია ყვავილის ფურცლებში მოთავსებული ბურთის ფორმის ფიგურების ერთობლიობას (ნახ. 1. ორნამენტული მოტივი "ყვავილის ბურთი" გლოსტერის წმ. პეტრეს და წმიდა და განუყოფელი სამების სახელობის საკათედრო ტაძარზე, ქ. გლოსტერი, გლოსტერშირის საგრაფო, ინგლისი). მოტივი წარმოიშვა XIII-XIV საუკუნეების მიჯნაზე.

ნახ. 1

ორნამენტული მოტივი "ყურძნის მტევანი" (ინგლ. ornamental motif "grape") – ორნამენტული მოტივი, რომელიც წარმოადგენს დეკორზე გრძივი მიმართულებით, თანამიმდევრობით განლაგებულ ყურძნის მტევნის ფორმის ფიგურების ერთობლიობას (ნახ. 1).

ნახ. 1

ორნამენტული მოტივი "შევრონი" (ინგლ. ornamental motif "chevron") – ზიგზაგისებრი

დეკორატიული მოტივი, გრძივი მიმართულებით გავლებული, ორი ან მეტი პარალელური ტეხილი (ან მრუდი) ხაზების სახით (ნახ. 1; ნახ. 2; ნახ. 3. ქვაში ნაკვეთი ორნამენტული მოტივი "შევრონი" მამსბერის წმ. პეტრეს და წმ. პავლეს სახელობის სააბატოს სამხრეთ პორტიკში, უილტშირის საგრაფო, ინგლისი).

ნახ. 1

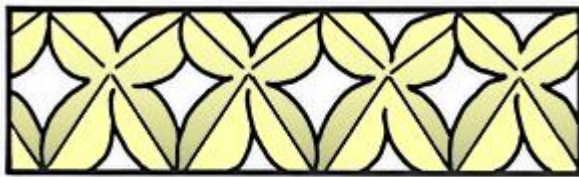

ნახ. 2

ნახ. 3

ორნამენტული მოტივი "ძაღლის კბილი" (ინგლ. ornamental motif "dog tooth") – ორნამენტული მოტივი ადრეულ ინგლისურ გოტიკურ არქიტექტურაში, რომელიც არის დეკორზე გრძივად განლაგებული, ხშირად ოთხფოთლოვანი ფიგურების ერთობლიობა, რომელთაგან თითოეული ძაღლის კბილს მოგვაგონებს (ნახ. 1; ნახ. 2. ორნამენტული მოტივი "ძაღლის კბილი" პიტერბოროს წმ. პეტრეს, წმ. პავლეს და წმ. ანდრიას სახელობის საკათედრო ტაძარზე, ქ. პიტერბორო, კემბრიჯშირის საგრაფო, ინგლისი).

ნახ. 1

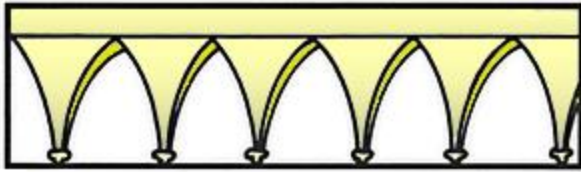

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "წვეთი" (ინგლ. ornamental motif "peardrop") – დეკორატიული მოტივი, რომელიც არის დეკორზე თანამიმდევრულად განლაგებული, დაწყვილებული ისრული ნახევართაღების ფორმის ფიგურების ერთობლიობა (ნახ. 1). დამახასიათებელია სხვადასხვა პერიოდის გოტიკური არქიტექტურული სტილის კარნიზებისთვის [ნახ. 2. ტუდორების სტილის (გვიანდელი ინგლისური გოტიკური არქიტექტურული სტილი) თაბაშირის კარნიზი].

ნახ. 2

ნახ. 1

ორნამენტული მოტივი "წყლისფოთოლა და ენა" (ინგლ. ornamental motif "water leaf and tongue") – 1. ფოთლისებრი ორნამენტული მოტივი, სადაც დეკორზე გრძივად ან წრიულად განლაგებულია სუროს გულის

ფორმის ან ლოტოსის მსხვილი მთავარი ძარღვის მქონე ფოთლების ერთობლიობა [ნახ. 1; ნახ. 2. ქსილოგრაფიული ბეჭდვის მეთოდით ქაღალდზე შესრულებული ნახატი (XIX ს.); 2. დეკორატიული ორნამენტული მოტივი ბერძნულ და რომაულ არქიტექტურაში, რომელიც გამოიყენებოდა სვეტების კაპიტელების შესამკობად და სავარაუდოდ გამოსახავდა რომელიმე წყლის მცენარის ფოთლებს. მცენარის ფორმის ძლიერ გამარტივებული მოტივის სახით, მე-12

ნახ. 1

ნახ. 2

საუკუნის ბოლოს, გავრცელებული იყო ევროპაში, რომანული არქიტექტურის გვიანდელი ნორმანული სტილის ნაგებობების სვეტების კაპიტელების შესამკობად.

ორნამენტული მოტივი "წყლისფოთოლა და შუბის წვერი" (ინგლ. ornamental motif "water leaf and dart") – ძველბერძნული არქიტექტურული ორნამენტული მოტივი, სადაც გამოსახულია მონაცვლეობით განლაგებული ფოთლისებრი (ლოტოსის ან სხვ.) და შუბის წვერის ფორმის ფიგურები, რასაც ხშირად იყენებდნენ კლასიკური იონიური ორდერის სვეტის კაპიტელის შესამკობად (ნახ. 1; ნახ. 2. ორნამენტული მოტივი ბრიტანეთის მუზეუმის ბერძნული ალორძინების სტილის ფასადის ერთ-ერთი სვეტის იონიური კაპიტელის თავზე, ქ. ლონდონი, ინგლისი; იხ. პალმეტა, ნახ. 1, პოზ. 1).

ნახ. 1

ნახ. 2

ორნამენტული მოტივი "ჭდე" (ინგლ. ornamental motif "reeding") – დეკორატიული მოტივი, რომელიც წარმოადგენს დეკორზე ერთმანეთის პარარელელურად და მონაცვლეობით განლაგებული, ამობურცული და მომრგვალებული (ნახევარცილინდრული ფორმის) გრძივი სხმულებისა და ღარების ერთობლიობას (ნახ. 1; ნახ. 2. კარის ჩარჩო ჰორიზონტალური და შვეული ჭდეებით). დამატებით იხ. დაჭდევა.

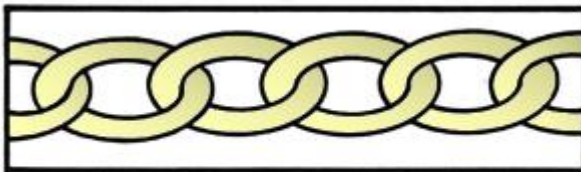

ნახ. 1

ნახ. 2

მოტივი "ჯაჭვი" (ინგლ. ornamental motif "chain") – ორნამენტული მოტივი, რომელიც წარმოადგენს დეკორზე გრძივი მიმართულებით უწყვეტად განლაგებული ჯაჭვის რგოლების ფორმის ფიგურების ერთობლიობას (ნახ. 1; ნახ. 2. XX საუკუნის 70-იან წლებში 18 კარატის ოქროსგან დამზადებული, ჩაქუჩის დეკორატიული ეფექტით დამუშავებული სამაჯური ორნამენტული მოტივით "ჯაჭვი").

ნახ. 1

ნახ. 2

ორობითი კოდი (კომპ.) (ინგლ. binary code) – ასოების, ციფრების ან სხვა სიმბოლოების გამოსახვის სისტემა, სადაც გამოიყენება ორობითი ციფრები (0 ან 1).

ოროგრაფია – ფიზიკური გეოგრაფიის ნაწილი, რომელიც დედამიწის ზედაპირის რელიეფს სწავლობს.

ოროკო – ტერასის აღსანიშნავი ტერმინი მესხეთში – მთაგორიან რელიეფზე საფეხურებად (1 ან 2 საფეხური) გამოყვანილი ვაკე ადგილები, რომელსაც სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულება ჰქონდა (ძირითადად ბალ-ვენახების გაშენება მცირემიწიან რაიონებში).

ორომი – თხელი (ზოგჯერ სახელურებიანი) ფიცარი ცომის გუნდის გასაბრტყელებლად და თონესთან მისატანად.

ორპოტიკა – სანავე ჭოკი, რომლითაც მართავდნენ ნავს თავთხელ წყლებში.

ორტარი – ხელის ინსტრუმენტი საჭრელი ინსტრუმენტების (ევოლვენტა, შიგსახრახნი, ბურღი, მრგვალი გარესახრახნი და სხვ.) ბრუნვისათვის. ხშირად ო. აკეთებენ უნივერსალურს გადასაწყობი გარესახრახნი ტუჩებით სხვადასხვა ზომის კვადრატული ფორმის ჭანჭიკის (ბურღის) თავის მოსაჭერად.

ორტი (გერმ. ort ადგილი) – 1. მიწისქვეშა სამთო ჰორიზონტალური გვირაბი, რომელსაც უშუალო გამოსასვლელი არა აქვს ზედაპირზე და გაიყვანება მარგი წიაღისეულის სისქეში განვრცობის ჯვარედინად ან მისდამი რაიმე კუთხით. ორტის დანიშნულებაა მიწის სიღრმეში მოპოვებული სასარგებლო წიაღისეულის გადაადგილება მთავარ სატრანსპორტო მაგისტრალთან; 2. ერთეული სიგრძის ვექტორი.

ორფენოვანი პანელი – ფენოვანი პანელი, შემდგარი ორი ძირითადი ფენისგან. მთლიანკვეთიან ო. პ. აქვს ორი დაარმირებული ბეტონის ფენა: მზიდი და თბოსაიზოლაციო. ეკრანიან ო. პ. კი – შიგა ფენა დაარმირებული კონსტრუქციულ-თბოსაიზოლაციო ბეტონისა და გარე ეკრანისგან.

ორქესტრა (ბერძ. orchēstra<orcheomai ცეკვა) – 1. ბერძნული ტრაგედიის მოქმედი პირების ან გუნდის გამოსვლისათვის განკუთვნილი წრიული მოხაზულობის ბაქანი (სცენასა და მაყურებელს შორის) ბერძნულ თეატრში; 2. ძვ. რომის თეატრებში საპატიო ადგილი სენატორებისთვის; 3. ძველ ბერძნულ და რომაულ თეატრებში – ამფითეატრით შემოსაზღვრული მრგვალი მოედანი, რომელზედაც გამოდიოდნენ ქორო და მსახიობები (იხ. პროსკენიონი, ნახ. 1).

ორღობე – გასასვლელი ორ პარალელურ ღობეს შორის.

ორშუქა დარბაზი – ორი სართულის სიმაღლე დარბაზი.

ორწახნაგა კუთხე – სივრცის ნაწილი, რომელიც შემოსაზღვრულია ერთი წრფიდან გამოსული ორი ნახევარსიბრტყით. ამ ნახევარსიბრტყეებს ეწოდება ორწახნაგა კუთხის წახნაგები, ხოლო მათ საერთო წრფეს – წიბო.

ორწობი – ვიწრო, ძნელად მისასვლელი ადგილი მთასა და ხევში.

ოსმოსი (ბერძ. osmos ბიძგი, წნევა) – ნაწილობრივ გამტარი მემბრანით, სითხის (ძირითადად გამხსნელის) დიფუზიის განსაკუთრებული ტიპი. მემბრანა ატარებს გამხსნელის მოლეკულებს და არ ატარებს ხსნარის მოლეკულებს. სითხე ნაკლებად კონცენტრირებული (ჰიპოტონური) ხსნარიდან მეტად კონცენტრირებულ (ჰიპერტონულ) ხსნარში გადადის თანდათანობით და ასე გრძელდება მანამ, სანამ ორივე ხსნარის კონცენტრაცია ერთმანეთს გაუტოლდება. ერთი და იმავე კონცენტრაციის ხსნარებს იზოტონური ხსნარები ეწოდება. ოსმოსის შედეგად წარმოიქმნება ოსმოსური წნევა, რომელიც დამოკიდებულია ხსნარის კონცენტრაციასა და გახსნილი ნივთიერების თვისებებზე (ბუნებაზე).

ოსმოსური წნევა – ხსნარის ჰიდროსტატიკური ჭარბი წნევა, რომელიც ეწინააღმდეგება გამხსნელის დიფუზიას ნაწილობრივგამტარი მემბრანის გავლით.

ოსტატი – 1. თავისი საქმის კარგად მცოდნე ხელოსანი; 2. წარმოების, საამქროს სპეციალური დარგის ერთი რომელიმე პატარა უბნის ხელმძღვანელი; 3. გადატ. რაიმე საქმეში დიდად გამოცდილი, დახელოვნებული ადამიანი.

ოსუარიუმი [გვიანდ. ლათ. ossuarium<ლათ. os (ossis) ძვალი] – 1. მიცვალებულის ფერფლის ან ძვლების შესანახი ქვის ან თიხის ყუთი; 2. ნემტის მოსათავსებელი ნიშებიანი კედელი.

ოსცილატორი (ლათ. oscillum რხევა, ქანაობა) – ფიზიკური სისტემა, რომელიც რხევას განიცდის.

ოსცილოგრაფი (ლათ. oscillum რხევა, ქანაობა და gráphein წერა, ხატვა, კაწვრა) – ხელსაწყო, რომლითაც წარმოებს ვიზუალური ან ჩაწერით დაკვირვება ელექტრული დენის ან ძაბვის ცვალებადობაზე დროში. არაელექტრული სიდიდეების გარდაქმნით ელექტრულად ოსცილოგრაფით შეიძლება დავაკვირდეთ ან დავარეგისტრიროთ სწრაფად ცვალებადი ფიზიკური პროცესების პარამეტრები, როგორცაა წნევა, ტემპერატურა, აჩქარება, სიჩქარე, ბრუნვითი სიხშირე და სხვ.

ოტელი (ფრანგ. hôtel) – იხ. სასტუმრო.

ოფერტი (ლათ. offertus შეთავაზებული) – 1. გარიგების შესახებ წინადადების ფორმალური შეთავაზება ამა თუ იმ პირისთვის ყველა აუცილებელი პირობის მითითებით; 2. გარკვეული ფორმის ოფიციალური განაცხადი საკონკურსო ვაჭრობაში მონაწილეობის შესახებ.

ოფისი (ლათ. officium ამოცანის შესრულება, ღმერთმსახურება<opus მუშაობა, შრომა და facere კეთება) – შენობა, სადაც განთავსებულია ამა თუ იმ დაწესებულების (ფირმის) მმართველი ორგანო.

ოფიციალური (ინგლ. official<გვიანდ. ლათ. officialis სახელმწიფო თანამდებობრივი პირის, მაგისტრატის მოსამსახურე) – 1. ხელისუფლების ან საზოგადოებრივი ორგანოს მიერ მიღებული, მოქმედი, ვალდებული, დაკანონებული, თანამდებობრივი; 2. ესა თუ ის მოქმედება, რომელიც ყველა წესის, ყველა ფორმალობის დაცვით მიმდინარეობს.

ოფორტი (ფრანგ. eau forte აზოტმჟავა) – ლითონის ზედაპირის მჟავებით ამოყვანის გზით მიღებული გრავიურა.

ოფშორი (ინგლ. offshore ნაპირის გარეშე) – ნაპირს გარეთ, სანაპიროდან დაშორებით, ღია ზღვაში; კომერციული საქმიანობის ორგანიზაციის სპეციფიკური ფორმა. სპეციალური ეკონომიკური ზონის ერთ-ერთი სახეობა.

ოფშორული ზონა – კონკრეტული სახელმწიფო ან მისი ტერიტორიის ნაწილი, სადაც არარეზიდენტებისთვის (დროებით მცხოვრები უცხოელები) მიმზიდველი (კეთილსასურველი) ეკონომიკურ-სამართლებრივი რეჟიმებია დაწესებული.

ოფცია – ხელშეკრულება, რომლითაც პოტენციური მყიდველი და პოტენციური გამყიდველი იღებენ უფლებას (არა ვალდებულებას) გაყიდონ ან იყიდონ საქონელი (ფასიანი ქაღალდები) წინასწარ შეთანხმებულ ფასად მომავალში, ხელშეკრულებით განსაზღვრულ მომენტში, ან დროის განსაზღვრულ მონაკვეთში. ო. განეკუთვნება წარმოებულ ფინანსურ ინსტრუმენტებს და შეიძლება იყოს: ოფციონი ყიდვაზე, გაყიდვაზე, ორმხრივი, საბირჟო, არასაბირჟო და სხვ.